

1984/85:111

Fredagen den 29 mars

Kl. 09.00

Förhandlingarna leddes till en början av förste vice talmannen.

1 § Justerades protokollet för den 21 innevarande månad.

2 § Upplästes följande inkomna skrivelse:

Till riksdagen

Med hänvisning till 31 § andra stycket i lag för Sveriges riksbank hemställer jag härmed att bliva entledigad från mitt uppdrag som ledamot av riksbanksfullmäktige.

Stockholm den 27 mars 1985

Grethe Lundblad

Denna hemställan bifölls av kammaren.

3 § Föredrogs och hänvisades

Propositionerna

1984/85:118 till jordbruksutskottet

1984/85:160 och 161 till försvarsutskottet

1984/85:165 till konstitutionsutskottet

1984/85:166 till jordbruksutskottet

1984/85:168 till trafikutskottet

1984/85:169 till konstitutionsutskottet

1984/85:170 och 171 till socialutskottet

1984/85:173 till socialförsäkringsutskottet

1984/85:178 till justitieutskottet

4 § Föredrogs och hänvisades

Motionerna

1984/85:2988–2993 till konstitutionsutskottet

1984/85:2994 till trafikutskottet

1984/85:2995–2998 till kulturutskottet

1984/85:2999–3004 till bostadsutskottet

5 § Vissa fastighetsrättsliga lagstiftningsfrågor

Föredrogs bostadsutskottets betänkande 1984/85:12 om vissa fastighetsrättsliga lagstiftningsfrågor.

Anf. 1 ROLF DAHLBERG (m):

Fru talman! I det betänkande vi nu skall behandla har vi en rad motionsförslag. Dessa har det gemensamt att där föreslås att den enskilda människans ställning skall stärkas i förhållande till stat, kommun och vissa organisationer på bostadsområdet. Socialdemokraterna avvisar alla motionskrav. Inte den minsta lättnad i den lagstiftning som styr över människornas huvud är att vänta så länge socialdemokraterna och vpk har ett flertal i denna kammare. Just detta betänkande är mycket avslöjande för socialdemokraternas sätt att tänka och handla.

Politiker, tjänstemän och ombudsmän är människors representanter i olika sammanhang. Det är de som vet bäst och med lagens hjälp styr och ställer i stort som i smått.

Den argumentation som utskottsmajoriteten, socialdemokraterna och vpk, presterar för avslag på motionerna är erbarmligt svag. Nästan genomgående hänvisar man bara till tidigare ställningstaganden, att man har avvisat liknande motionsförslag. Man ids alltså inte argumentera för sina ställningstaganden. Detta upplever vi som mycket nonchalant.

Fru talman! Jag skall exemplifiera vad jag har sagt genom att beröra några av de motionskrav som vi nu behandlar. Det är i dag svårt för människor som bosätter sig permanent på landet att få tomten utökad för att t. ex. hålla en häst eller några får eller kanske bedriva någon mindre fritidsodling utan att gården för den skull skall klassas som jordbruksfastighet. Vi moderater vill att fastighetsbildningslagen utformas så, att sådana här önskemål skall kunnas uppfyllas. Socialdemokraterna säger naturligtvis blankt nej.

Europadomstolen har två gånger dömt Sverige för brott mot egendoms skyddet. I vår partimotion begär vi en översyn av expropriationslagen, så att den överensstämmer med Europakonventionen. Vi tycker att det är ett rimligt och riktigt krav efter vad som har hänt tidigare i Europadomstolen. Socialdemokraterna avvisar naturligtvis vårt krav.

I en annan motion föreslår vi moderater att den som råkar ut för markintrång från samhällets sida skall få full ersättning, om möjligt ersättning i form av annan mark som stat eller kommun har. Socialdemokraterna säger nej och hänvisar till att den kommande plan- och bygglagen kommer att ta upp dessa ersättningsproblem. Nu vet vi ju vad som fanns i det förslag som gick till lagrådet beträffande ersättningsfrågor, och vi kan konstatera att denna hänvisning bara är en undanflykt. Om socialdemokraterna får som de vill kommer ersättningarna bara att bli sämre. Man bryr sig inte om den enskilda äganderätten och skyddet för den.

Samma sak gäller vårt krav på att avskaffa förköpslagen. Socialdemokraterna har gång efter annan utvidgat förköpslagen. Den ger i dag kommunerna möjlighet och gå in med förköp i praktiskt taget vilka affärer som helst –

och kommunerna utnyttjar detta. Man resonerar ungefär så här: Det kan vara bra att ha den här fastigheten eller den här marken. Och kommunerna lägger under sig alltmera mark med den rätt som förköpslagen ger dem. Vi anser att förköpslagen skall avvecklas. Om kommunerna verkligen är i behov av mark och kan vidimera att det finns ett samhälleligt intresse för att de får den marken, har man expropriationslagen att ta till. Socialdemokraterna avvisar naturligtvis vårt förslag.

När det gäller tillståndslagen, som reglerar vilka som har rätt att köpa hyresfastigheter, har vi begärt en översyn så att den inte skall hindra hedervärda människor att förvärva en hyresfastighet. Vi vill ha en översyn av lagen. Som den i dag fungerar är det nästintill näringsförbud. För en som inte tidigare har sysslat med sådan här verksamhet är det nästan omöjligt att komma in. Det är inte tillfredsställande, och vi begär alltså en översyn på den punkten. Vi får naturligtvis avslag av socialdemokraterna på vårt yrkande.

När det gäller tillståndslagen tar vi också upp den tillståndsfrihet som socialdemokraterna har givit två organisationer, nämligen HSB och Riksbyggen. De är undantagna och behöver inte begära tillstånd för att förvärva en fastighet, medan däremot det privata SBC alltid måste begära tillstånd. Vi anser det otillständigt att man i lagen favoriserar två organisationer framför en annan. Vi kräver därför att även SBC skall ha samma möjlighet som de två konkurrerande organisationerna, HSB och Riksbyggen. Socialdemokraterna avvisar naturligtvis vårt yrkande.

För att göra det lättare för dem som vill att övergå från hyresrätt till bostadsrätt införde den borgerliga regeringen en lag om förköpsrätt av den fastighet man bebod som hyresgäst. Socialdemokraterna hann inte mer än komma till kanslihuset förrän det kom en lagändring. Man sade att den här lagen inte gäller fastigheter som stat och kommun eller kommunalägda allmännyttiga företag äger. Där får det inte förekomma någon förköpsrätt. Och så ryckte man undan ungefär hälften av hela hyresbeståndet från möjligheten att övergå till bostadsrätt.

Vi tolkar det så att socialdemokraterna inte litar på att människor själva kan äga och förvalta den bostad som de bor i. Man förföljer och gör allt för att göra det svårare att bilda bostadsrätter.

I det sammanhanget kan jag ta upp lagförslaget från socialdemokraterna och vpk om hembud och priskontroll på bostäder i HSB och Riksbyggen under de tre första åren.

Det är ganska famöst att majoriteten i bostadsutskottet – samma vecka som en stor utredning skall lägga fram ett betänkande – rusar i väg och lägger fram ett lagförslag i samma frågor som de som utreds.

Varför har man så bråttom? Vad är det som har hänt? Ingenting har egentligen hänt. Man är bara rädd att man inte längre har majoritet efter den 15 september i år.

Ger den här lagen några effekter? Först och främst blir det naturligtvis inga fler bostäder bara därför att man inför hembudsskyldighet och priskontroll. Det blir två typer av bostadsrätter på marknaden. Det kommer att bli svarta affärer i ökad utsträckning, och det kommer att bli svårt för människor att

Fredagen den
29 mars 1985

*Vissa fastighets-
rättsliga lagstift-
ningsfrågor*

veta vad det är för bostadsrätt som de köper. Det är helt förvirrande att man här kastat sig in i en lagstiftning utan någon som helst utredning eller något remissförfarande.

Vi motsätter oss detta och anser att bostadsrätten skall vara fri. Vi yrkar därför avslag på socialdemokraternas framställning i det här stycket.

Tillsammans med centern och folkpartiet föreslår vi i motioner som följts upp med en reservation att Hyresgästernas riksförbund inte skall få ha kvar sin rätt att belasta hyran med kostnader för s. k. boinflytande verksamhet och fritidsverksamhet. Men socialdemokraterna fortsätter med den orättvisa uttaxeringen och slår vakt om rörelsen närstående organisationer och ger dem favörer.

På liknande sätt agerar man när det gäller hyresgästernas rätt att själva få förhandla om sin hyra. Vi tycker att det är den enskilda människan som skall ha den rätten – den skall inte tas av någon organisation utan att den enskilde i så fall gett organisationen uppdraget.

Detta är några av de motioner som behandlas i detta betänkande. Det genomgående är att vi moderater – i många fall också centern och folkpartiet – hela tiden vill försöka stärka den enskildes ställning gentemot samhället och gentemot organisationerna. Inte på någon punkt har socialdemokraterna kunnat gå oss till mötes – man har helt enkelt inte intresse av att lösa de här frågorna.

Fru talman! Jag yrkar bifall till samtliga reservationer som de moderata ledamöterna i bostadsutskottet står bakom, antingen ensamma eller tillsammans med folkpartiets och centerns ledamöter.

Anf. 2 KJELL MATTSSON (c):

Fru talman! Att främja enskilda människors möjligheter till samverkan för att därigenom kunna lösa gemensamma frågor och tillgodose gemensamma intressen är en viktig del av centerns ideologi. Denna samverkan förekommer på väldigt många områden – i hela det ideella föreningslivet, i fackföreningar för att hävda ekonomiska intressen, i konsumentkooperationen, i producentkooperationen, osv. På en rad områden i samhället har enskilda människor, som inte själva har styrka att tillgodose sina intressen, i samverkan med andra kunnat göra det. Därför är det självklart för centerpartiet att man är mycket positivt inställd till bostadsrättsformen – människors samverkan för att lösa bostadsfrågan genom att samarbeta med andra i en bostadsrättsförening.

Vi tycker att bostadsrätten är en bra boendeform. Därför är våra yrkanden i motioner och i reservationer som är fogade till bostadsutskottets betänkande 12 viktiga.

Rolf Dahlberg nämnde de reformer som genomfördes för ett par tre år sedan när det gällde att skapa förutsättningar för ett utökat bostadsrättsägande i det befintliga beståndet. Vi fann att den intresseanmälan – vilket var den teknik man valde – som hyresgästerna kunde lämna in till tingsrätten om att få köpa en fastighet när den var till salu var en viktig del när det gällde att få till stånd ett utökat bostadsrättsägande. Vi föreslår därför att detta åter skall

bli möjligt. Denna förköpsrätt skall inte som i dag gå genom kommunen, vilket den socialdemokratiska majoriteten har beslutat. Vi menar att statens och kommunernas fastigheter också skall vara inbegripna i det bostadsbestånd som man kan göra intresseanmälan för. Det skall räcka att en majoritet av hyresgästerna vill göra denna intresseanmälan. Vi anser att kommunen, såsom ägare av de allmännyttiga bostadsföretagen, också skall vara positivt inställd, om hyresgästerna i ett allmännyttigt bostadsföretag gör en sådan intresseanmälan och att kommunen då skall ta upp överläggningar om möjligheten att tillgodose hyresgästernas intressen. Vi vill i det kommunalpolitiska arbetet verka för att nyproduktionen av bostadsrätter utökas.

Jag tycker att den politiska kombinationen i betänkandet är litet konstig. Det är moderata samlingspartiet, centerpartiet och folkpartiet som har reserverat sig för en rad åtgärder för att främja bostadsrättsformen. Socialdemokraterna har tidigare haft ett starkt intresse för bostadsrätter. Jag tror också att de fortfarande har det. De har ju ett starkt inflytande i en av de största organisationerna på bostadsrättsområdet, nämligen i HSB. Under ett antal årtionden har socialdemokraterna ställt den kommunala organisationen och de kommunala synpunkterna i förgrunden och sagt att de allmännyttiga bostadsföretagen skall kunna tillgodose de intressen människor kan ha från bostadssocial och bostadspolitisk synpunkt. Vi önskar att socialdemokraterna återgår till den inställning man tidigare hade, nämligen att medverka till åtgärder som starkt främjade bostadsrätten.

Jag hoppas att en sådan förändring skall kunna komma till stånd när det gäller socialdemokraternas inställning. Men enligt det betänkande som vi nu behandlar är det tvärtom. Framför allt gäller det förslaget att omedelbart, trots att bostadsrättskommittén nu knappt har hunnit lägga fram sitt betänkande, slå till med bestämmelser om priskontroll och hembud. Mot detta kan man i första hand invända att vi rimligtvis borde ha avvaktat bostadsrättskommitténs förslag och naturligtvis även de synpunkter som från olika håll kan komma fram när olika instanser har möjlighet att avge synpunkter på förslaget. Det har man alltså inte gjort. Men den viktigaste invändningen är att det förslag som socialdemokraterna och vpk ställer sig bakom är principiellt felaktigt. Med detta förslag försöker regeringen bota en del symptom i stället för att angripa de egentliga orsakerna. Diskussionen rör sig i stor utsträckning om bostadsrättsmarknaden och bostadsrättspriserna i Stockholmsregionen, men den kan inte vara representativ för hela Sverige. Egentligen borde man undersöka vad det är som gör att efterfrågan på bostadsrätter är så stor i Stockholm, och mot bakgrund av de argument som framförts borde lösningen på problemen rimligtvis vara att man ökar tillgången på bostadsrättslägenheter för att därmed få en bättre balans på marknaden. En fråga som man i det sammanhanget kan ställa sig är också om det inte helt enkelt är på det sättet att de generella ekonomiska villkoren i bostadsfinansieringen är alltför generösa, eftersom priserna kan stiga snabbt i vissa områden. Bakom utvecklingen i Stockholmsregionen ligger naturligtvis trycket från en fortsatt stark expansion, som gör att det där finns en efterfrågan på bostäder på ett annat sätt än i landet i övrigt. Åtgärder inom

Fredagen den
29 mars 1985

---

*Vissa fastighets-
rättsliga lagstift-
ningsfrågor*

andra områden borde därför behöva vidtas för att minska trycket på Stockholm.

I reservation 12 har vi från centern, folkpartiet och moderaterna utförligt motiverat både de invändningar vi har när det gäller metoden att omedelbart slå till med ett förslag beträffande överlåtelsekontrollen och våra invändningar i sak mot utskottsmajoritetens förslag som sådant på denna punkt.

På samma sätt som vi på bostadsrättsområdet vill öka den enskildes ansvar och engagemang vill vi också stärka de enskilda hyresgästernas möjligheter att bestämma hur och av vem de vill företrädas.

Centerpartiet har väckt ett antal motioner om förändring av hyresförhandlingslagen. När den lagstiftningen infördes gav den i princip möjlighet för den enskilde att själv bestämma vilken organisation som skall företräda honom, men i praktiken har det blivit så att Hyresgästernas riksförbund i stort sett har fått monopol i det avseendet. I den allmänna bostadspolitiska debatten är det mycket vanligt att det framförs kritik mot detta, och från hyresgästernas sida upplever man det som felaktigt. Vi tycker att lagstiftningen skall ändras på ett sådant sätt att förhandlingsrätten bygger på ett uppdrag som de som bor i en fastighet lämnar. De kan välja att bilda en egen organisation för sin fastighet, och då skall de naturligtvis själva ha förhandlingsrätten i organisationen, men om de vill låta sig företrädas av en större organisation skall detta bygga på att man inom den aktuella föreningen fattar ett sådant beslut.

I föl var rubriken på vår motion "Gör hyresgästerna myndiga!". Vi tycker att det var en bra rubrik. Den enskilde skall känna att hans eget beslut är det som styr.

I utskottet och i motioner har vi också diskuterat möjligheten till förändringar inom förhandlingssystemet och de villkor som gäller för det s. k. bruksvärde-systemet. Vi kan konstatera att bostadsområdet är starkt reglerat och att det sätt på vilket vi fastställer hyror bör ses över. Vi är emellertid i vårt land mycket försiktiga med att experimentera eller bedriva försöksverksamhet på det här området. Från centerns sida tycker vi att det borde vara möjligt att i en region med ganska god balans mellan tillgång och efterfrågan på lägenheter förhandla på ett friare sätt. Vi tror att väljer vi ut ett område för försöksverksamhet skulle vi kunna få positiva erfarenheter. Med organisationer på resp. sidor borde det inte vara några problem med att man från samhällets sida reglerade hyresförhandlingsmetoderna mindre.

Till detta kommer också att en rad skattelagar som införts helt enkelt sätter systemet ur spel. Både fastighetsskatten och nu senast vinstdelningsskatten i löntagarfondssystemet får sådana effekter att det inte längre går att göra riktiga jämförelser mellan olika ägarkategorier.

Vi anser också att den lag som infördes för några år sedan om s. k. bostadsanvisning är ett exempel på en typ av lagstiftning som vi i dag egentligen inte skulle behöva.

Låt mig avslutningsvis ta upp vissa frågor, bl. a. den om översyn av reglerna för ersättning vid markintrång m. m., där vi från vår sida inte har reserverat oss. Vi menar att dessa frågor måste komma upp i direkt anslutning till diskussionen om en ny bygglag. Det förslag till ersättningsreg-

ler som finns i remissen är för oss omöjligt att acceptera, men vi menar att arbetstekniskt sett för riksdagen bör beslutet om nya regler anstå till dess att man först fattat beslut om bygglagen.

Med detta, fru talman, ber jag att få yrka bifall till reservationerna 6, 8, 10, 11, 12, 13, 15, 17 och 20.

Anf. 3 KERSTIN EKMAN (fp):

Fru talman! När riksdagen i dag tar ställning till bostadsutskottets betänkande om vissa fastighetsrättsliga lagstiftningsfrågor är det bl. a. en fråga som särskilt måste uppmärksammas. Vad jag syftar på är överlåtelsekontroll avseende bostadsrätt. Detta förslag måste med kraft avvisas.

I debatt efter debatt har vi från folkpartiet framfört våra krav på åtgärder som kan stödja en ökning av antalet bostadsrätter och motsatt oss de förändringar som socialdemokraterna lika oförtrutet föreslagit och genomdrivit, förändringar som genom sin tillämpning bromsat en utveckling som skulle komma dem som önskar välja bostadsrätten som boendeform till godo.

Det har under årens lopp mer och mer stått klart att socialdemokraterna inte delar vår uppfattning om att bostadsrätten är en boendeform som genom sin konstruktion ger möjlighet till påverkan och gemenskap mellan de boende som är något positivt. På annat sätt kan man inte tolka de förändringar man gjort i tidigare beslut. Bland dessa kan nämnas reavinstbeskattningen som har införts och när det gäller förändringar den inskränkning i hyresgästernas rätt till förköp som drabbat hyresgäst i hus ägda av allmännyttan.

Folkpartiet har i år i sin partimotion, liksom föregående år, vänt sig mot att man övervägde att avskaffa förbudet mot hembud. Vi yrkade förra året att bostadsrättskommittén skulle befrias från sitt uppdrag att utreda möjligheten till hembud. Den paragraf, 11 a §, i bostadsrättslagen som behandlar frågan om hembud utgör nämligen en viktig del i lagen. Vi har i år, lika litet som förra året, fått gehör hos utskottets socialistiska majoritet för vårt krav. Det som är än mer upprörande är att inñan den kommitté som övervägde just frågan om hembud lagt fram sitt betänkande föreslår samma socialistiska majoritet, att riksdagen skall besluta om en ändring i bostadsrättslagen som skall göra det möjligt för de folkrörelsekooperativt anknutna bostadsrättsföreningarna att i sina stadgar ta in förbehåll om återköps- eller lösningsrätt under en treårsperiod. Man kan därför protestera både mot tillvägagångssättet och mot ändringsförslaget.

Jag vill först uppehålla mig vid tillvägagångssättet. Det visar att man från socialdemokraternas sida inte drar sig för att genom dagens lagändring legalisera överträdelser som skett mot gällande lag.

Man kan aldrig bortförklara sambandet mellan förslaget från utskottets majoritet och den dom som avkunnats i marknadsdomstolen mot en regional HSB-förening som satt sig över lagens förbud mot hembud.

Att man sedan även föregriper remissomgången av bostadsrättskommitténs förslag är mycket upprörande.

Fredagen den
29 mars 1985

---

*Vissa fastighets-
rättsliga lagstift-
ningsfrågor*

Så till själva förslaget. Vi har från folkpartiet aldrig hävdat att man löser problemen med de höga överlåtelsepriserna genom priskontroll och hembud. Ett ökat utbud av bostadsrätter måste bli det bästa medlet för att lösa problemen.

Nu är de höga överlåtelsepriserna i stor utsträckning ett storstadsproblem. Det är givetvis inte möjligt att genom nybyggnad och omvandling helt tillmötesgå kravet på fler bostadsrätter i dessa regioner, men en ökning är möjlig.

Det är dock så att man med kännedom om socialdemokraternas inställning i frågan om hembud vet att de endast använder storstadsregionernas bostadsrättsmarknad som ett skäl och en ursäkt för att kunna ändra lagen.

Det är också helt orimligt att hävda att de föreslagna ändringarna skulle vara positiva för bostadsrätten och skapa möjlighet för fler människor att bli ägare till en bostadsrätt. Tvärtom, det blir genom priskontroll en sämre rörlighet på marknaden, och tillsammans med den reavinstbeskattning som den socialistiska majoriteten förra året mot vår vilja drev igenom i denna kammare reser man hinder, och rörligheten blir mindre. Den helt naturliga strävan att ge möjlighet för människor att under sin levnad anpassa sin bostad efter de behov man som familj eller ensamstående har begränsas av de åtgärder socialdemokraterna vidtar.

Tyvärr är dagens förslag troligen bara början på en ändring av lagen och därför ser vi med oro på framtiden, om socialdemokraterna får möjlighet att gå vidare på sin klart bostadsrättsfientliga väg. De förslag som kommer från majoriteten i bostadsrättskommittén visar tydligt att oron är berättigad.

Vi vet också att det länge gjorts framställningar från ledande socialdemokrater i bl. a. Stockholms kommun när det gäller att genom hembudskrav öka kommunens inflytande över bostadsrättsföreningar som bildas.

Det är direkt stötande att på det här sättet ge kommunerna möjlighet att för all framtid bestämma över enskilda bostadsrättsföreningar och deras stadgar.

Det enda som nu kan, och bör, sägas om detta är att dessa förslag måste avvisas, om de kommer, och att de helst aldrig borde komma till riksdagen för beslut. På dagens förslag om överlåtelsekontroll yrkar vi således avslag.

Fru talman! Vi i folkpartiet tar i vår partimotion upp frågan om förköpslagen. Bakgrunden till våra yrkanden är att vi motsatt oss regeringens förslag i proposition 1983/84:141 om ett vidgat användande av förköpslagen och att vi anser att kommunernas behov av kommunal förköpsrätt numera saknas.

Förhållandena är i dag helt annorlunda än de var då man gjorde stora utbyggnader i kommunerna. Det är i dag den enskilde kommuninnevärdens inflytande som måste öka gentemot kommunerna. Genom de utvidgningar som skett kan enskilda, i vissa kommuner, i praktiken nästan helt förvägras att förvärva fastigheter.

Vi har därför två yrkanden – dels ett yrkande om att de förändringar som beslutades med anledning av proposition 1983/84:141 avskaffas, dels att det sker en översyn av lagen.

Vi i folkpartiet anser också att bruksvärdessystemets brister blivit alltmer uppenbara. Vi har därför i år, liksom föregående år, föreslagit att riksdagen beslutar om att starta en försöksverksamhet i syfte att avveckla bruksvärdessystemet. Det bör ske i ett antal kommuner i och med att man där inför fri hyresmarknad. Denna försöksverksamhet bör därefter utvärderas. Skälen till att bruksvärdessystemet bör omprövas är många. Vi vet att de allmännyttiga bostadsföretagen, som är de företag på vilka hyressättningen grundas, i hyresförhandlingarna inte alltid lyckas erhålla kostnadstäckning. Det har å ena sidan medfört ett eftersatt fastighetsunderhåll. Å andra sidan, i den mån man från staten gått in med subventioner, har det givit upphov till obalans. Det senaste exemplet på att bruksvärdessystemet satts ur spel är de åtgärder som kopplades till införandet av fastighetsskatten.

Vidare anser vi att den ursprungliga tanken, att även lägesfaktorn skulle påverka hyressättningen, nu mer eller mindre helt åsidosätts. Folkpartiet anser att den bör ges ökad vikt, vilket betyder att hyressättningen bättre motsvarar hyresgästernas värderingar.

Vi har också i vår motion tagit upp frågan om den enskildes ställning i förhållande till hyresgäströrelsen.

Vi anser att organisationerna utgör en viktig del av vårt samhällsliv. Fria och livskraftiga organisationer är en förutsättning för en väl fungerande demokrati. Man måste dock vara uppmärksam, så att enskilda individer inte kommer i kläm, och intresseorganisationerna får inte heller ges myndighetsliknande karaktär. Vi har förvisso sett exempel på att uppörelser mellan organisationer och staten blivit alltmer vanliga.

Vi vänder oss också mot att organisationerna fått utrymme i den dömande makten. Det gäller bl. a. partsorganisationerna på bostadsområdet, som är representerade i hyresnämnderna. Dessa hyresnämnder var ursprungligen avsedda att fungera som medlingsinstanser. De har nu erhållit prövningsrätt i allt fler frågor. Eftersom den dömande makten i ett rättssamhälle bör vara opartisk, yrkar vi att hyresnämndernas och bostadsdomstolarnas uppgifter överförs till de allmänna domstolarna.

Genom hyresförhandlingslagen har organisation av hyresgäster givits rätt att förhandla även för icke-medlemmars räkning. Lagstiftarnas mening var att även från hyresgäströrelsen fristående föreningar skulle erhålla förhandlingsrätt. Tyvärr har så inte blivit fallet. Hyresförhandlingslagen måste därför ändras, så att föreningar utanför Hyresgästernas riksförbund ges större möjligheter till förhandlingsrätt. Den organisation som åtnjuter majoriteten av hyresgästernas förtroende skall företräda dessa. På sikt bör möjligheter skapas för hyresgäster att få egen förhandlingsrätt.

Så några ord om de avgifter som erläggs som förhandlingsersättning, boendeinflytandeersättning och ersättning för fritidsverksamhet.

När det gäller avgifterna till fritidsverksamhet och boendeinflytande finns det inget direkt lagstöd för uttag av dessa. Det är också helt klart att dessa verksamheter inte kan utnyttjas, och kanske inte önskas, av alla hyresgäster. Vi hör också ganska ofta protester från hyresgäster på grund av att de ej kan befrias från avgifterna. Vi har i vår motion yrkat att ersättning för

boinflytande och fritidsverksamhet inte skall anses som hyra och att en precisering sker i hyreslagen.

Till sist, fru talman! Folkpartiet, centern och moderaterna upprepar åter det tidigare yrkandet om att bostadsanvisningslagen bör upphävas.

Jag yrkar bifall till reservationerna 1, 3, 5, 8, 10, 11, 12, 13, 15, 17 och 20.

Anf. 4 TORE CLAESON (vpk):

Fru talman! "Varje medborgares rätt att erhålla en människovärdig bostad tillgodoses av samhället. Effektiv hyreslagstiftning."

Detta är ett citat hämtat från nuvarande vpk:s första partiprogram, punkt 10, antaget av Sveriges Socialdemokratiska Vänsterparti år 1917.

Kampen för bostaden som en social rättighet och kampen för lagstiftning till hyresgästernas stöd är således lika gamla som partiet.

De förbättringar som har skett av hyreslagstiftningen är resultat av en medveten kamp från arbetarrörelsens och hyresgäströrelsens sida. De första hyresgästföreningarna och Hyresgästernas riksförbund har skapats som instrument för denna kamp och har haft en avgörande betydelse.

Kommunisterna har från första början aktivt deltagit i detta arbete och dess verksamhet, inte minst då det gäller opinionen för en bättre lagstiftning. Det har varit en hård och lång kamp, som landets hyresgäster har fört med blockader och hyresstrejker som inslag, men det har framför allt varit ett tålmodigt opinionsarbete tillsammans med arbetarrörelsens organisationer.

Kampen har varit framgångsrik och har resulterat i långt gående förbättringar bl. a. då det gäller besittningsskyddet/kvarboenderätten, rätten till reparation och underhåll, rätt till byte och överlåtelse av lägenhet och vissa hyresspärar mot oskäligen hyra.

Trots olika framsteg återstår alltså mycket i arbetet för en bättre lagstiftning. Vpk har i olika sammanhang påtalat brister i lagstiftningen och krävt förändringar och förbättringar så att hyresgästerna får mera att säga till om. De motionsförslag från vpk som behandlas i förevarande betänkande skall ses som ett led i vpk:s arbete på detta område.

Jag övergår till att göra några kommentarer om olika motioner, till innehållet i betänkandet, till några reservationer och till vad som sagts i debatten från borgerligt håll.

Bostadsutskottets majoritet säger angående åtgärder mot fastighetsspekulationen och den systematiska omvandlingen från hyreslägenheter till olika slag av ägda lägenheter bl. a.:

"Enligt bostadsutskottets uppfattning torde det vara uteslutet att med lagstiftning ingripa mot att privatpersoner förvärvar fastigheter för att rusta upp dem."

Detta borde ju inte utesluta en striktare kontroll och strängare bedömning av lämplighet i samband med förvärv. Det är det som vpk-motionen handlar om. Utskottet säger vidare att kommun resp. organisation av hyresgäster har ett avgörande inflytande som förhindrar s. k. lyxanering. Tyvärr stämmer inte detta, då det i många fall har visat sig att den fastighetsägare som vill göra i och för sig helt onödiga och omotiverade ombyggnader kan göra det mot de

boendes och kommunens önskemål, med stöd av en bestämmelse i bostads-saneringslagen som säger att förbättringsåtgärder skall vara ekonomiskt lönsamma för ägaren. Vi har vänt oss mot detta, och vi vill ha en förändring.

När det gäller omvandlingen till privatägda bostäder i olika former sägs bl. a. i betänkandet att utvecklingen i främst de centrala storstadsområdena inte synes tala för att en sådan omvandling skulle ha någon större omfattning eller leda till några problem. Man bortser tydligen från att omfattningen inte behöver vara särskilt stor för att betydande olägenheter skall uppstå. Även en ganska begränsad omvandling är, enligt vpk:s mening, oacceptabel från bostadssociala och fördelningspolitiska utgångspunkter. Problemen är och upplevs som stora för de hyresgäster som drabbas, de som inte har råd att bo kvar efter en omvandling och som slås ut ifrån bostäder där de kanske har bott i ett helt verksamt liv.

Nu säger utskottet att man inte har någon annan uppfattning än motionärerna om det angelägna i att motverka spekulation med bostadsfastigheter, men uttalar farhågor för att en skärpning av lagstiftningen, på sätt som vi föreslår, kan få men för det fortsatta förnyelsarbetet.

Jag har, fru talman, svårt att förstå att skärpta åtgärder i syfte att begränsa eller stoppa olika former av privatiserat och därmed allt dyrare boende, att hårdare tag mot fastighetspekulation och lägenhetshandel skulle skapa problem för seriösa fastighetsägare att genomföra nödvändiga reparationer, om- och tillbyggnader.

Det är bra att s-vpk-majoriteten i utskottet föreslår ett tillkännagivande till riksdagen angående åtgärder som syftar till att motverka undermålig förvaltning av hyresfastigheter, och att socialdemokraterna där insett och erkänner att det kan förekomma vanvård som hyresgästerna inte rår på med gällande bestämmelser.

När det gäller överlåtelsekontroll av bostadsrätter har det blivit en stor debatt om utskottsmajoritetens – s och vpk – förslag till rätt för de HSB- och Riksbyggeföreningar som vill detta, att ta in och tillämpa vissa bestämmelser i sina stadgar. Det är underligt och svårt att förstå den upprördhet som företrädare för de borgerliga partierna och privata bostadsrätter visar över förslaget att ge folkrörelsekooperativa bostadsrättsföreningar rätt att tillämpa hembudsskyldighet vid försäljning av nya bostadsrätter.

Hade övriga riksdagspartier gjort som vpk – gått emot avskaffandet av bostadsrättskontrollagen – hade den största delen av spekuleringen kunnat undvikas och nya regler hade inte behövt införas. Vad det handlar är ju att ge de bostadsrättsföreningar och deras medlemmar, som vill medverka till att begränsa spekuleringen i samband med försäljning av nya bostadsrätter, möjlighet till detta. Förslaget kan ses som ett, om än litet, bidrag till fortsatta åtgärder att begränsa och stoppa en utveckling som innebär att hushåll med normala inkomster inte kan köpa en bostadsrätt i bl. a. Stockholms stad.

Hyressättningssystemet har tagits upp i motioner från olika partier, och från de borgerliga partierna har man förslag om avveckling av bruksvärdes-systemet alternativt utredning och försöksverksamhet med marknadshyror. Bruksvärdesystemet är, sägs det bl. a., inte tillräckligt marknadsanpassat

Fredagen den
29 mars 1985

---

*Vissa fastighets-
rättsliga lagstift-
ningsfrågor*

och sägs inte ta hänsyn till bostadens läge. Det finns, säger man, risk för en svart hyresmarknad om man inte får en marknadsanpassad hyressättning.

Det skulle alltså vara risk för en svart hyresmarknad, om inte hyrorna fick höjas till en nivå som många hushåll inte förmår betala. Man menar tydligen också att samhällsinsatser av olika slag, som betalats över skattsedeln, skall tillfalla privata fastighetsägare i form av ökade vinster, genom att lägesfaktorn – som tvärtemot påståenden i motioner påverkar bruksvärdet vid hyresjämförelser – skall tillmätas en större och avgörande betydelse bland de faktorer som skall avgöra hyrans storlek.

Alla former av experiment av den typ som borgarna av olika graderingar nu föreslår måste naturligtvis avvisas. Jag vill ändå fråga resp. utskottsrepresentanter: Om man skulle göra som ni säger och låta ett ur kommunikations-, servicesynpunkt osv. bra läge slå igenom i stora hyreshöjningar, är ni då beredda att medverka till att den vinst som fastighetsägaren utan några som helst egna insatser gör får gå till samhället? Skulle ni exempelvis vara beredda att medverka till att John-Olle Persson i Stockholm fick ta hand om dessa pengar och använda dem för att förbättra service, kommunikationer och miljö i förorterna och därmed göra bostäderna där mera attraktiva? I så fall tror jag att det finns utrymme för en diskussion som gäller frågan om att tillmäta lägesfaktorerna något större betydelse än vad som nu görs, men inte annars. Det vore orimligt om olika samhällsinsatser, som betalas av medborgarna över skattsedeln, skulle tillfalla privata fastighetsägare över hyrorna utan att de har gjort något som helst för att bidra till detta.

Vpk har kritiserat bruksvärdesbestämmelserna från helt andra utgångspunkter, och vi upprepar förslaget att hyran vid en prövning inte skall anses som skälig, om den är högre än hyran för lägenheter som med hänsyn till bruksvärdet är likvärdiga.

Till betänkandet finns fogad en vpk-reservation, nr 16, mot utskottsmajoritetens förslag att helt slopa taxan för förmedling av fritidslägenheter. Vi anser det befogat att från taxereglering undanta uthyrning för kortare tid än tre månader men vill behålla viss avgiftskontroll för förmedlingar som avser längre tid.

Fru talman! En aktiv kommunal bostadsförmedling är ett nödvändigt inslag i en social bostadspolitik, där en rättvis fördelning av bostäder utgör en viktig del. Då behövs också en lagstiftning som tillförsäkrar kommunerna anvisningsrätten för nyproducerade och ledigblivna lägenheter. Detta är också nödvändigt för att kommunerna på ett bra sätt skall kunna fullgöra de uppgifter som är förenade med deras ansvar för bostadsförsörjningen åt sina invånare. Den lagstiftning som finns är alltför bristfällig för att kunna uppfylla kravet på rättvisa i fördelningen av våra bostäder och motverka segregationen i boendet.

Det kan enligt vår uppfattning inte vara riktigt att fastighetsägare skall kunna vägra att ta emot hyresgäster som anvisas av bostadsförmedling. Det är kränkande mot den enskilda människan och djupt odemokratiskt att fastighetsägare, som ofta uppburit statliga lån och subventioner för att bygga bostäder, kan sortera ut hyresgäster och hushåll med många barn, invandra-

re, arbetslösa osv. Statliga lån borde självklart inte utgå till fastighetsägare som vägrar att godta hyresgäster som bostadsförmedlingen anvisar. Det finns många exempel från senare tid som visar hur privata hyresvärdar avvisat hyresgäster som både haft stadigvarande jobb, relativt bra inkomster och dessutom har haft goda referenser från tidigare hyresvärdar.

Vpk har under många år i olika sammanhang förordat en obligatorisk bostadsförmedling, en lag om kommunal anvisningsrätt för alla lägenheter, dvs. äganderättssmåhus, hyres- och bostadsrättslägenheter. Vpk har också vid olika tillfällen pekat på vilka förändringar som behöver göras – förändringar i bostadsfinansieringsförordningen, bostadsförsörjningslagen och den mycket bristfälliga bostadsanvisningslagen.

Bostadskommittén har i sitt delbetänkande (SOU 1984:34, 35, 36) uttalat sig för en förstärkning av bostadsförmedlingarnas resurser och en översyn av lagstiftningen på detta område.

Detta är bakgrunden till vår motion om förmedlingen av bostäder, och jag skall inskränka mig till dessa kommentarer beträffande den motionen.

Vpk har begärt att regeringen skall lägga fram förslag om ändrad lagstiftning så att övernattningsbostäder kan ställas till bostadsförmedlingarnas förfogande. I Stockholm finns ett stort antal bostäder som används i huvudsak för tillfällig övernattnings och dubbelboende.

Mot bakgrund av att det finns ca 140 000 anmälda bostadssökande vid bostadsförmedlingarna i Storstockholm och att en ung människa i dag praktiskt taget saknar möjlighet att få en bostad är det viktigt att man gör inventeringar och insatser i syfte att komma åt bostadslägenheter som praktiskt taget inte används för boende mer än någon enstaka gång på ett år. Här avses då inte lägenheter som används av personer vilka för sin yrkesverksamhet under längre tid vistas i Stockholm. Vad det främst gäller är sådana lägenheter som disponeras av företag eller personer och som utnyttjas bara vid enstaka tillfällen.

Utskottet avstyrker motionen med hänvisning till tidigare ställningstaganden och bostadskommitténs pågående arbete.

Jag yrkar bifall till reservation nr 19 liksom till övriga vpk-reservationer.

Så några kommentarer till vad som har sagts i debatten.

Rolf Dahlberg talade om den förhandlingsrätt som Hyresgästernas riksförbund har. Det är kanske då skäl att upprepa att Hyresgästernas riksförbund och hyresgästföreningarna inte har något förhandlingsmonopol. Hyresgäster som sammansluter sig i en annan organisation och kan visa att de är kompetenta att klara förhandlingsfrågorna kan alltså själva förhandla. Därför blir jag varje gång lika förvånad när man angriper den här frågan.

När Rolf Dahlberg talar om att hyresgästerna måste ha rätt att själva förhandla utan att någon organisation lägger sig i det kan man naturligtvis fråga: Menar Rolf Dahlberg att hyresgästerna var för sig skall förhandla med sina hyresvärdar? Det vore intressant att få ett besked på den punkten.

Kjell Mattsson påpekade när det gällde prishöjningen på bostadsrätter att Stockholmsregionen inte är hela Sverige. Det är riktigt. Men i ingen annan del av landet har det skett en så snabb och stor omvandling från vanliga

hyreslägenheter till bostadsrättslägenheter som just i Stockholm. Det handlar om ett par tusen lägenheter om året som under de senare åren har omvandlats till bostadsrättslägenheter. Företeelsen att vi har fått ett så stort tillskott av bostadsrätter varje år har sannerligen inte hjälpt till att pressa ned priserna, Kjell Mattsson. Tvärtom har priserna fortsatt att stiga, och de stiger ännu.

Till sist vill jag göra en kommentar till det som Kerstin Ekman sade med anknytning till det förslag som nu föreligger. Det gällde problemet att överlåtelsepriserna inte löses med regler angående hembud. Hur vore det om man i valfrihetens namn accepterade att de berörda medlemmarna i resp. bostadsrättsförening själva får bestämma om de vill ta in en hembudsklausul? Det är det och ingenting annat som förslaget handlar om.

Det har talats om att bruksvärdessystemet skulle åstadkomma obalans. Det är först på senare tid som det har blivit en viss balans där hyresgästernas intressen bättre tillgodoses. Det är klart att det går ut över privata fastighetsägare. Men den utvecklingen hälsar i varje fall jag med tillfredsställelse. Äntligen har vi kommit så långt att bruksvärdessystemet börjar kunna användas också till fördel för hyresgästerna.

Anf. 5 ROLF DAHLBERG (m) replik:

Fru talman! Tore Claeson beskrev hur förhandlingarna går till på hyresmarknaden. Han hävdar att Hyresgästernas riksförbund inte har något förhandlingsmonopol. Det är riktigt så till vida att de enligt lagen inte har ett sådant monopol. Men i praktiken har de det. De förhandlar för 99,99 % av hyresgästerna. Jag tror att vi har två eller tre mycket små organisationer som har lyckats så att säga spränga sig igenom det faktiska monopol som Hyresgästernas riksförbund har. Förbundet har fått monopol genom att det är en av de instanser som prövar en ny organisation. De kan därmed reglera vilka som eventuellt skall få komma in på marknaden. Vi reagerar mot detta faktiska förhållande, och vi säger att det inte är rimligt att en organisation skall få uppträda som myndighet och ha myndighetsfunktion, vilket är fallet i dag.

Vi kommer med all sannolikhet att göra allt för att få en total ändring till stånd. Man skall ge den enskilde hyresgästen rätt att bestämma om han själv vill förhandla med hyresvärden eller om han vill lämna sin förhandlingsrätt till någon organisation. Eller också vill han kanske bilda en egen förhandlingsförening i den fastighet där han bor. Den enskilde hyresgästen skall själv få bestämma detta. Sådana tankar har man naturligtvis inte i vpk. Där vill man ordna det uppifrån, över människornas huvuden. Tyvärr har också socialdemokraterna samma inställning.

Anf. 6 KJELL MATTSSON (c) replik:

Fru talman! Jag har två kommentarer till Tore Claesons anförande. Han började med att säga att människor skall ha bra bostäder och att detta skall tillgodoses av samhället.

Vi har självfallet den inställningen att målsättningen för arbetet i det

bostadspolitiska sammanhanget är att försöka åstadkomma möjligheter för alla att ha bra bostäder. Men vår uppfattning bygger på att samhället ger förutsättningar för enskilda människor att själva engagera sig för att åstadkomma denna goda bostadssituation.

Min andra kommentar gäller diskussionen om bruksvärdessystemets effekter, speciellt på hyressättningen i t. ex. storstädernas centrala delar. Människor är beredda att betala mera för att få bo centralt. Vi kan t. o. m. säga att vi i dag genom annan lagstiftning, typ skattelagstiftning, gör det fördelaktigt att bo centralt. Det ges schablonavdrag när vi deklarerar. Om man bor centralt och har nära till sitt arbete har man inte någon kostnad för att ta sig dit. Det finns en rad andra fördelar som den som bor centralt värdesätter.

Då måste man fråga sig: Går denna förmån till rätt människor, sett ur den synpunkt som både jag och Tore Claeson företräder, nämligen att det stöd som samhället ställt till förfogande skall gå till de grupperingar som behöver det bäst? Kanske är det helt enkelt på det sättet att vi gynnar grupper som skulle klara att betala mera själva. Då skulle man ju få den effekten, att om det var allmännyttigt ägda fastigheter, skulle deras ekonomi förbättras, och den utjämning av servicen som Tore Claeson talar om är i så fall en sak som man har fria händer att själv arbeta med. Gäller det privatägda fastigheter, bör detta rimligtvis ge utslag i form av en bättre beskattningsbar inkomst.

Nu har vi visserligen tagit ifrån kommunerna effekterna av om det är juridiska personer. Då hamnar inkomsten helt och hållet hos statsverket. Men annars hade det rent automatiskt verkat på det sättet, att Stockholms eller Göteborgs skatteinkomster hade ökat och därmed också de förutsättningar man har för att hålla god service i andra områden.

Anf. 7 KERSTIN EKMAN (fp) replik:

Fru talman! Den ena frågan som jag tänkte ta upp gäller om det är helt ur vägen att man ger bostadsrättsföreningarna möjlighet att ha en överlåtelsekontroll. Ja, det är det av två skäl. Det ena skälet är att förbudet mot hembud är viktigt. Man tar ett första steg på en väg där man gör intrång på det individuella ägandet och de rättigheter och skyldigheter som det innebär. Vidare är slutmålet på den här vägen – som vi ser det – oacceptabelt, nämligen att man skall skapa möjlighet att ställa bostadsrättsboendet som helhet under kommunal kontroll. Det gäller till slut den enskildes önskan och rätt att få välja den boendeform som han anser vara bäst, och detta får man inte inkräkta på.

När det gäller detta med förhandlingsmonopolet: det finns inget förhandlingsmonopol – det är helt riktigt – eftersom vi har en lag som ger rätt till annan organisation att förhandla. Men om inte lagens tillämpning leder till de resultat som man önskar, då måste man se över lagen. Om det prövningsförfarande, som tillämpas för att ge förhandlingsrätt åt andra organisationer än den etablerade hyresgästorganisationen, inte fungerar, så är det nödvändigt att få en lagändring. Det tycker vi är mycket, mycket viktigt.

Anf. 8 TORE CLAESON (vpk) replik:

Fru talman! Rolf Dahlberg säger att hyresgästföreningarna i praktiken nästan har monopol när det gäller förhandlingarna, och det kan väl vara riktigt. Men det är i så fall bara ett belägg för att hyresgäströrelsen, hyresgästföreningarna, sköter det här på ett bra sätt. De förvaltar det uppdrag – det förtroende – som denna riksdag har gett hyresgäströrelsen inom det här området på ett bra sätt. Och i precis samma takt som man har intresse av och vill och kan tillskapa organisationer av olika slag, som önskar och kan ta över de här förhandlingarna samt visar att de är kompetenta att göra det, får ju också andra än hyresgästföreningarna förhandla. Jag tycker alltså att Rolf Dahlberg slår in öppna dörrar med sitt resonemang.

Kjell Mattsson svarade inte – och för övrigt inte heller Rolf Dahlberg eller Kerstin Ekman – på frågan om man i en tänkt situation skulle vara beredd att medverka till att vinster som konstitueras bl. a. av centralt läge – alltså de här lägesfaktorerna – kunde föras över för att användas i syfte att förbättra service, kommunikationer, yttre miljö och annat för dem som bor i ytterområden och således har sämre förhållanden i det här avseendet. Den frågan fick jag inget svar på, och därför upprepar jag den.

Jag vet också, Kjell Mattsson, att det finns människor som är beredda att betala mera för att bo centralare än de gör i dag. Men de centralt belägna flerbostadshusen i vårt land är ju som regel privatägda. I Stockholms stad, som det numera återigen heter, är över 80 % av lägenheterna i innerstadsdelarna privatägda.

Det är ostridigt att om man skulle ändra på de nuvarande bruksvärdesbestämmelserna på sätt som ni från borgerligt håll önskar, skulle det betyda att man tillför privata fastighetsägare förmögenhetsökningar i miljardklassen.

Jag frågar alltså en gång till: Är ni beredda att, för den händelse att man får ett system där lägesfaktorerna starkare slår igenom i form av hyreshöjningar, låta vinsterna härav gå till förbättringar av förhållandena för dem som inte bor så centralt?

Anf. 9 ROLF DAHLBERG (m) replik:

Fru talman! Jag skulle kanske ha väntat tills socialdemokraternas talesman har yttrat sig i dessa frågor, men jag kan inte låta Tore Claeson stå oemotsagd här när han undanhåller fakta som han mycket väl känner till.

Tore Claeson säger att Hyresgästernas riksförbund förvaltar det uppdrag som det har fått. Ingen av hyresgästerna har givit dem detta uppdrag. Förbundet har genom lagstiftning tillförskaffat sig den position som det har. Man frågar icke en hyresgäst om denne vill att man skall förhandla för honom, utan man bara gör det. Sedan taxerar man över hyran ut kostnaderna härför.

Man sitter vidare i de partssammansatta nämnderna och domstolarna i den positionen att man kan utestänga dem som vill försöka hitta en bättre väg att förhandla fram sin hyra. Tore Claeson vet mycket väl att det i praktiskt taget samtliga fall där det har kommit fram önskemål från en grupp av hyresgäster om att få bilda en ny organisation har blivit stopp för detta, på grund av det att

har hävdats att de inte har kompetens att klara uppgiften. Det är bara två eller tre små föreningar i Sverige som har lyckats ta sig igenom nålsögat, och de förhandlar beträffande mindre än hundra lägenheter.

Den beskrivning som jag ger är sann. Man har en monopolställning, och den utnyttjar man maximalt. Nu är man livrädd för att en eventuell borgerlig regering skall ändra på gällande ordning. Om man är så duktig som man menar skulle man väl inte ha något emot att andra föreningar fick konkurrera på lika villkor. Men det är självfallet mycket bekvämt att vara ensam på marknaden och dessutom kunna träffa överenskommelser som innebär att man får ut procentandelar av hyran. Om hyresvärdarna får höja hyran mera, går det alltså ytterligare pengar till hyresgästföreningen.

Det är så det fungerar i verkligheten, och det försöker Tore Claeson, som tidigare varit ombudsman i Hyresgästernas riksförbund, att undanhålla för dem som lyssnar på denna debatt och för hyresgästerna. Men det går inte längre. Hyresgästerna runt om i landet har genomskådat hur hyresgästföreningarna arbetar.

Anf. 10 KJELL MATTSSON (c) replik:

Fru talman! Jo, jag svarade på Tore Claesons fråga. Jag sade att om det uppstår en förbättring för de allmännyttiga bostadsföretagen, har dessa säkerligen möjligheter till och behov av att använda pengarna till åtgärder i sitt övriga bostadsbestånd. För andra typer av fastighetsägare visar sig förbättringen genom att den beskattningsbara inkomsten ökar och därmed också skatteintäkten för stat och kommun. Där har vi den alldeles klara principiella inställningen – vilken vi visat t. ex. genom vårt motstånd mot hyreshusavgiftssystem, fastighetsskatte-, vinstdelningsskatte- och löntagarfondssystem – att vi inte vill ha den här typen av specialskatter. Den beskattning som skall äga rum skall baseras på det resultat av verksamheten som företagen uppvisar vid deklaration. Sedan är det denna kammars sak att avgöra hur mycket av vinsten som skall tas i form av skatt.

Anf. 11 TORE CLAESON (vpk) replik:

Fru talman! Jag vet inte om Rolf Dahlberg och jag på något sätt talar förbi varandra när det gäller detta med hyresgäströrelsen och förhandlingsrätt. Hyresgäströrelsen har inte begärt att få rätt att förhandla för andra än för sina medlemmar. Riksdagen har beslutat om detta. Hyresgäströrelsen har tagit på sig denna uppgift och har enligt min mening skött det på ett bra sätt.

Jag tror att Rolf Dahlberg har rätt när han säger att man inom hyresgäströrelsen är rädd för att vi skall få en borgerlig regering. Det borde alla landets hyresgäster och bostadskonsumenter vara rädda för. För det kan inte medföra något annat beträffande boendet och boendekostnaderna än försämringar och fördyringar för hyresgäster, bostadsrättsinnehavare och också för småhusägare. Detta kan man läsa i klartext i de borgerliga partiernas bostadsmotioner. Från den utgångspunkten är man naturligtvis inom hyresgäströrelsen synnerligen oroad för att vi skall få en borgerlig regering som för en sådan bostadspolitik.

Jag tror inte ett ögonblick att hyresgäströrelsen skall behöva vara rädd för något slags konkurrens från andra sammanslutningar som gör anspråk på att få förhandla för hyresgästerna. Det är ju fritt fram. Det återstår för sådana sammanslutningar att visa att man har kompetensen att sköta det hela. Det återstår för dem också att visa att man har ett tillräckligt underlag i fråga om hyresgäster som berörs av förhandlingarna. Sedan får man en förhandlingsrätt. Kruket är ju bara att hyresgästerna hittills visat så stort förtroende för hyresgästföreningen att man inte låtit sig engageras av de kampanjer som initierats från borgerligt håll för att skapa fristående särskilda föreningar i detta sammanhang.

Detta är, Rolf Dahlberg, nog betydligt närmare sanningen än den framställning som Rolf Dahlberg gjorde.

Anf. 12 OSKAR LINDKVIST (s):

Fru talman! Det är tid att gå över från hyreshusavgifter, fastighetsskatter och löntagarfonder till detta betänkande nr 12 från bostadsutskottet, där vissa fastighetsrättsliga lagstiftningsfrågor tas upp.

De som har tillhört denna kammare en tid vet ju att de motioner som nu kommit från borgerligt håll har vi sett flera upplagor av under årens lopp. De har alltid fått samma behandling av utskottsmajoriteten. Därför är det litet märkligt att Rolf Dahlberg inledde sitt första anförande med något slags generalangrepp på socialdemokratiska ombudsmän. Han tycker inte om socialdemokrater – det må vara hänt, det är säkert ömsesidigt. Men framför allt tycker han inte om ombudsmän som är socialdemokrater, för de kan möjligen föra facketes talan. Det framgår med all tydlighet av anförandet att Rolf Dahlberg tycker bättre om direktörer som har M på kavajuppslaget och som hjälper till att bekämpa fackföreningsrörelsen.

Jag säger detta därför att både Rolf Dahlberg och Kjell Mattsson inledde sina anföranden med att tala om folkrörelserna. Jag lade märke till att Kjell Mattsson i sin uppräknings av organisationer inte nämnde hyresgäströrelsen. Den är ändå en av landets allra största organisationer inom folkrörelsesektorn. Jag tycker att man från borgerligt håll skall sluta upp att tala förringande om hyresgäströrelsen. Den är värd att aktas i stället för att förtalas. Den gör ett fint jobb på den svenska hyresmarknaden, och den är en bra motpol till alla de mäktiga ekonomiska intressen som i dag har fastighetsmarknaden som en tummelplats. Hela detta resonemang är beklämmande att höra, måste jag säga. Man kastar sig över en så utomordentligt seriöst arbetande organisation som hyresgäströrelsen.

Men jag skulle ta upp några av de frågor som har varit föremål för utskottets behandling.

Först vill jag säga att man kan se ett mönster i utskottsbetänkandet, när det gäller majoritetens inställning och när det gäller en rad av reservationerna från borgerligt håll. Det ena är det klara, gamla fina, klassiska mönstret som värnar om de inslag i bostadspolitiken som markerar helheten i en social grundsyn. Mot detta står de traditionella borgerliga argumenten. Med olika reservationer markeras en upplösning av de fasta banden till kommuner och

till allmännyttiga och rikskooperativa bostadsföretag för att nå fram till en bostadsmarknad vars yttersta mål är att ge bostaden en friare ställning i ett samhälle där marknadsekonomi huserar på sina egna villkor. Detta kommer ytterligare att framgå om några veckor, när kammaren blir i tillfälle att diskutera utskottets betänkande i anslutning till den samlade bostadspolitiken.

Jag lade märke till att Tore Claeson när han var uppe i talarstolen både recenserade och kommenterade flera av vpk:s motioner där han har lagt in reservation. Han gjorde det t. ex. när det gäller övernattningsbostäder. Det är alldeles riktigt. Vi kan bara konstatera att riksdagen 1984 ägnade stor uppmärksamhet åt en socialdemokratisk motion i samma ärende. Förslaget gick ut på remiss på flera håll i landet. Den remissen var inte särskilt uppmuntrande för dem som trodde att det skulle finnas reella möjligheter att komma åt det här problemet. Det är alldeles självklart att det är ett problem i Stockholm. Men att nu begära att riksdagen skulle ta en annan ställning än den gjorde på goda grunder 1984, tycker jag är att vara optimistisk i överkant.

I en annan vpk-reservation, nr 18, begär vpk ett uttalande av kammaren att bostadsrättskommittén med förtur skall lägga fram ett förslag om en jämnare hushållssammansättning och om kommunernas möjligheter att ordna bostäder. Det kan ju Tore Claeson själv verka för i kommittén, för den har sin fulla rätt att ta vilka initiativ den vill och komma med förslag precis när den vill, utan att på något sätt behöva fråga riksdagen till råds.

Jag skall bara kommentera en reservation till. Jag tror att Tore Claeson innerst inne håller med mig. Det gäller reservation 9 om åtgärder mot fastighetsspekulation.

Jag fick det intrycket av Tore Claesons anförande att det skulle finnas något slags motsättning mellan socialdemokraterna och vpk när det gällde fastighetsspekulation. Förvisso är kravet på åtgärder mot fastighetsspekulation värt att uppmuntras och få allt stöd. Men beträffande den motion som Tore Claeson bygger sitt resonemang på hade vi ganska mycket jobb med att utreda vad motionärerna egentligen ville. Efter mycket diskuterande hit och dit och frågande fram och tillbaka kom vi fram till att man egentligen siktade in sig på kampen mot ägarlägenheter. Och ägarlägenheter har vi ju sagt ett klart och bestämt nej till. Vi har ju i dag inför kammaren lagt fram ett förslag som jag utgår ifrån att kammaren kommer att acceptera om en översyn av hela lagkomplexet för att åstadkomma bättre åtgärder mot fastighetsspekulation.

I de frågorna och beträffande några andra av de reservationer som vpk har lagt fram tror jag att man är optimistisk i överkant. Riksdagen har nyligen på flera områden vidtagit åtgärder, vi har i dag föreslagit åtgärder, och i en del fall har frågorna varit ute på remiss. Från den utgångspunkten har vi fattat beslut i kammaren.

Nu skall jag i bostadsfrågan vända mig mot de borgerliga partierna. Det är de borgerliga partierna med moderaterna i spetsen som försöker förändra det svenska bostadssamhället till ett marknadssamhälle där så småningom

räntesubventioner och bostadsstöd är ett minne blott. Jag bara beklagar att centern och folkpartiet – naturligtvis framför allt folkpartiet – suddar ut den gamla fina linje som har burit under så många år, om att göra en klar markering mot de attacker från moderat håll som gäller de viktiga sociala inslagen i bostadspolitiken.

Rolf Dahlberg har tagit upp de reservationer som talar om fastighetsbildning. Han har tagit upp en översyn av expropriationslagen, som förs fram i en speciell moderatreservation. Där har han tidigare fått besked om att det kommer en plan- och bygglag, en proposition som förhoppningsvis ligger på riksdagens bord om någon månad. Då finns det utrymme för att diskutera och ta ställning till alla dessa frågor.

Rolf Dahlberg har tagit upp en diskussion om ersättningsreglerna för markintrång. Där gäller samma sak – det kommer en plan- och bygglagstiftning, så det finns möjligheter att ta upp frågorna.

Rolf Dahlberg har pläderat för att upphäva den kommunala förköpsrätten, där han har fått sällskap med folkpartiet. Jag vill bara säga att folkpartiet där föreslagit något så ovanligt som en förnyad översyn av förköpslagen.

Jag kan mycket väl förstå att Rolf Dahlberg vill ta bort kommunerna från förköpsnivån. De är ju ett hot mot de fria krafterna. I det ögonblick som man kan spela bort kommunerna träder andra krafter in på området som har resurser, och då får man ett utgångsläge för den friare bostadsmarknad som är ett av honnörsorden i en moderat bostadspolitik.

Därför säger vi nej till detta. Vi kan inte acceptera det. Vi slåss för den kommunala förköpsrätten. Den möjligheten skall finnas, därför att de kommunala intressena ändå måste ha ett försteg framför de privata krafter som agerar på fastighetsmarknaden.

Detsamma gäller tillståndslagen. Moderaterna är missnöjda med den lag som infördes den 1 juli 1983 beträffande den enskildes rätt att förvärva hyresfastighet. Den lagen skall finnas, för den riktar sig endast mot de oseriösa fastighetshandlarna och inte till någon del mot de seriösa fastighetsintressenterna. Lagens sikte är inställt på att göra fastighetsmarknaden seriös. Därför skall de krav som riksdagen var överens om skulle gälla fr. o. m. den 1 juli 1983 ställas i tillståndslagen.

När det gäller de andra motionerna är det alldeles klart att man från moderat håll har fått HSB och Riksbyggen på hjärnan – dessa organisationer, folkrörelseorganisationer och kooperativa organisationer, måste man attackera. De strider mot den grundtanke som finns på borgerligt håll, i varje fall på moderat håll. Man skall därför se till att dessa organisationer på detta område inte har några möjligheter att arbeta på bättre villkor, trots att var och en i detta samhälle vet att dessa organisationer arbetar utan något enskilt vinstintresse och har en mycket starkt markerad social ambition att medverka till en bostadsmarknad som ger alla förutsättningar när det gäller att efterfråga en ny och modern lägenhet.

Fru talman! Jag skall säga några ord om en fråga som jag tycker har fått en egendomlig upptakt i den allmänpolitiska debatten. Vi föreslår i betänkandet att man skall fullfölja en god tradition, nämligen att man skall försöka

komma till rätta med oförtjänta vinster som den enskilde medborgaren kan göra på andras bekostnad. Detta kommer nu till förnyat uttryck när utskottet har behandlat den socialdemokratiska motionen 1481, i vilken det med hänvisning till ett nyligen fattat beslut i marknadsdomstolen föreslås att man skall legitimera en rätt för de folkrörelsekooperativa företagen – HSB och Riksbyggen – att avtala med sina medlemmar om en återlösningsrätt för organisationerna inom en treårsperiod från den första upplåtelsen, och att priset i ett sådant fall bestäms efter en viss uppräknings taxa. Grundkravet är att förhindra korttidsspekulation i fråga om nya bostadsrätter inom de nämnda organisationerna. Om en lägenhet blir ledig under karenstiden skall den återgå till organisationen och i sin tur erbjudas den medlem som står i tur till en bostadsrätt. Denna åsikt framförs i den socialdemokratiska motionen, och det är ett sätt bland många andra att försöka komma till rätta med spekulation i nybyggda bostadsrätter, som den reguljära bostadskooperationen på alla sätt vill motverka.

Nu har majoriteten i utskottet tillstyrkt motionen, och den står i samklang med de principiella och ideologiska bostadskooperativa intressena.

Från den 1 maj återställs den ordning som rådde på detta sakområde vid tidpunkten för marknadsdomstolens utslag, i vilket HSB förbjöds att fortsätta tillämpa karensregeln och vid vite ålades att omgående upphöra med detta förfarande – allt enligt en marknadsdomstol som inte var enhällig – för att värna, som det hette, konsumentens intressen. Om det i Sverige 1985 skall vara ett konsumentintresse att enskilda medlemmar skall tillskriva sig enorma förtjänster utan att lyfta ett finger, kommer det att få många vanliga svenska medborgare att ta sig för pannan.

Vi kan nu bortse från vad som har skett i marknadsdomstolen, eftersom kampen mot fastighetsspekulationen är en politisk fråga. Man kan av denna märkliga debatt, som har förts med övertoner som visar plasket i den svenska ankdammen, få uppfattningen att detta är eller har varit ett ohanterligt problem inom den reguljära bostadskooperationen. Men så är dess bättré inte fallet. Men vad som förekommit har verkat utmanande för övriga bostadsrättshavare, som valt sin bostad för att leva där. Om man nu skall tyda partiernas uppträdanden i allmänhet i bostadsdebatterna, och jag tänker då närmast på folkpartiet och centern, är de alltså mot spekulation. Detta gäller dock i mindre grad folkpartiet. Folkpartiet har i en partimotion uttalat att man är emot införandet av ett hembud. Jag hörde att fru Ekman i debatten med Tore Claeson sade att hon slogs för äganderätten i det sammanhanget. Får jag då bara säga att bostadsrätt till ingen del är äganderätt utan nyttjanderätt, och det skall vi skilja på. Det är nyttjanderätten som är markeringen för innehavet av bostadsrätt.

Vi är som sagt litet förvånade över att också centern ställer sig bakom det här – moderata samlingspartiet är ju ändå det parti som mest konsekvent står på alla spekulanters sida, alldeles oavsett vad spekulationen går ut på.

När man granskar reservation 12 förnimmer man nästan den förtrytelse som det borgerliga kollektivet i det här fallet känner. Ett argument är att man borde ha inväntat bostadsrättskommitténs förslag, för då skulle man ha

---

*Vissa fastighets-
rättsliga lagstift-
ningsfrågor*

vunnit tid och det är bra att veta vad som sägs i remissvaren.

Jag vill här peka på att marknadsdomstolens utslag i fråga om karensen innebär att nära 3 000 HSB-lägenheter friställs, främst i Stockholm där det är särskilt utmanande höga priser.

Reservanterna i reservation 12 säger sig ömma för konsumenten – inte för de många konsumenterna, utan för de få, enstaka konsumenterna. Och så klämmer man i med att det socialdemokratiska förslaget omintetgör marknadsdomstolens utslag när det gäller förbud för HSB och Riksbyggen att använda karensregeln.

Fru talman! Det är inte ofta jag kan instämma i ett, låt vara begränsat, avsnitt i en borgerlig trepartireservation, men nu gör jag det. Ni har nämligen alldeles rätt. Förslaget innebär, och skall innebära att marknadsdomstolens dom omintetgörs. Det är precis vad som är meningen med det förslag som nu har förelagts riksdagen. Det är nämligen inte domstolarna som skall bestämma var gränsen skall gå i kampen för ett spekulationsfritt samhälle. Det är en politisk fråga, och den skall avgöras i riksdagen.

Jag skall nu ställa en enda fråga till er samtliga, och ni kan lämna ett gemensamt svar eller svara var och en för sig. Det är en fråga som jag tror har en mycket stor betydelse för de allra flesta människor som följer den här debatten.

Jag har ur Gula tidningen klippt ut en annons. Det är en annons om ett område i Stockholm som heter Minneberg och som nu är under uppbyggnad. I annonsen står det under Till salu: "5:a, ateljé, 140 kvm."

Det är en HSB-lägenhet. Pris: 455 000 kr. Grundavgiften för den lägenheten är 145 000 kr. Här är alltså en försäljning utannonserad som ger en enskild person en förtjänst på över 300 000 kr., detta alldeles oaktat det faktum att inflyttningen skall ske i september 1985.

Nu frågar jag er: Kan ni godta ett sådant förfarande? Är det rätt eller är det fel? Jag utgår ifrån att ni är beredda ge ett svar på den här frågan. Jag kan naturligtvis lämna fler exempel, men detta är ett av de färskaste exemplen på vilka förtjänstmöjligheter som finns i raden av nyupplåtna bostadsrättslägenheter. Det svar ni kommer att ge skall nog noteras. Och ett uteblivet svar är i alla fall ett svar, för det innebär bara att ni har accepterat detta som ett ofrånkomligt faktum.

Fru talman! Till sist vill jag vända mig till Rolf Dahlberg, som klagade över att socialdemokraterna i utskottet inte brydde sig om någonting av vad de borgerliga sade. Det gör vi visst! Vi har t.ex. sagt att vi skall behålla bostadsanvisningslagen. Den infördes av den borgerliga trepartiregeringen. Sedan föll moderaterna ifrån vid en lämplig tidpunkt. Sedan 1984 följer naturligtvis centern och folkpartiet efter som de brukar göra, och nu har ni reserverat er mot bostadsanvisningslagen. Men vi säger ja till ett borgerligt förslag. Vi tycker att bostadsanvisningslagen skall vara kvar – inte bara vara kvar utan också förbättras så att den fyller sin funktion. Den har nämligen alltför många brister för att vara tilltalande.

Gå inte omkring i bygderna, Rolf Dahlberg, och påstå att vi socialdemokrater bara säger nej, för här har vi ett typiskt ärende där vi har sagt ja till

en borgerlig åtgärd. Detta är egentligen en av de få frågor där den borgerliga trepartiregeringen var överens.

Fru talman! Jag yrkar bifall till bostadsutskottets hemställan på samtliga punkter och därmed avslag på samtliga reservationer.

Anf. 13 ROLF DAHLBERG (m) replik:

Fru talman! Jag sade i mitt inledningsanförande att socialdemokraterna säger nej till alla de motionsyrkanden som behandlas i detta betänkande, och det är en korrekt beskrivning. Socialdemokraterna har på punkt efter punkt avvisat våra krav på att stärka den enskilda människans ställning gentemot samhällsintressena. I det sammanhanget sade jag vidare att detta också gäller de organisationer som verkar på detta fält. Då använde jag ordet ombudsman tillsammans med tjänstemän och politiker, när jag beskrev hur man handlägger olika frågor. Jag nämnde över huvud taget inte socialdemokratiska ombudsmän. De socialdemokratiska ombudsmän som jag känner är jag god vän med och anser att de är mycket hedervärda och bra människor. Jag har över huvud taget inte på något vis försökt att chikanera den yrkesgruppen. Jag nämnde den som exempel på ställföreträdare för de enskilda människorna när man handlägger olika frågor.

Sedan tycker jag att det är beklämmande att höra hur Oskar Lindkvist försöker beskriva att vi förtalar Hyresgästernas riksförbund, att vi förtalar och attackerar HSB och Riksbyggen. Det gör vi ju inte! Vi bara påtalar de brister i lagstiftningen som gör att dessa organisationer har företrädare framför andra som skall verka på samma marknad. Och vi vill ändra på lagstiftningen. Jag har många gånger sagt att t. ex. HSB är en alldeles utomordentligt bra organisation, uppbyggd för att hjälpa människor att få bostadsrätt. Jag har över huvud taget inte attackerat HSB som organisation.

Oskar Lindkvist säger sedan att han inte kan vara med på förköpslagens avskaffande, att man spelar bort kommunerna. Så säger han att det är de "privata krafterna" som kommer att agera. Det är hela tiden denna omskrivning av de enskilda människorna till något mystiskt. "privata krafter", som tar itu med saker och ting.

Avslutningsvis, fru talman, beskrev Oskar Lindkvist en tidningsuppgift om en affär i Stockholmstrakten och frågade: Vad vill ni göra åt detta? Är detta rätt? Vi måste ha ett system som beskattar de inkomster som man får vid försäljning, och det har vi. Systemet är inte bra, vi vill ha det ändrat, men det rätta är att ha en reavinstbeskattning som gör att det allmänna tar in skatt på den övervinst som Oskar Lindkvist visade.

Anf. 14 KJELL MATTSSON (c) replik:

Fru talman! Oskar Lindkvist inledde med att säga att det är ett antal motioner som nu behandlas, att de har avslagits tidigare och att han räknade med att riksdagen kommer att avslå dem den här gången också. I den tankegången har han kanske rätt – det får vi se när rösterna räknats. Oskar Lindkvist gick inte så mycket in på motionerna utan talade mest om förslaget om hembud och priskontroll när det gäller bostadsrätterna. Jag tycker att det

---

*Vissa fastighets-
rättsliga lagstift-
ningsfrågor*

visar, vilket jag också försökte framhålla i mitt inledningsanförande, skillnaden i uppfattning om hur samhället skall utvecklas. Vi menar för vår del att ett starkt samhälle bygger på de många människorna, att människor känner sig som medborgare med både ansvar och möjligheter till inflytande över sin situation.

Vi har under en lång tid satsat mycket på att höja svensk bostadsstandard. Man behöver inte vara förmyndare för vare sig bostadsrättsägare eller hyresgäster på det sätt som en fortsatt detaljreglering innebär, utan man kan med mycket stort förtroende ge dessa grupper mycket större inflytande och avveckla en del av de begränsningar som i dag gäller. Det är den inriktning som vi vill ha beträffande reformerna inom bostadspolitiken i dag.

Sedan bara en liten kommentar till det som sagts här om att jag inte nämnt hyresgästorganisationen när jag inledningsvis räknade upp en rad organisationer på olika områden som finns i vårt land. Socialdemokraterna försöker sprida uppfattningen att vi i centerpartiet skulle vara negativa till Hyresgästernas riksförbunds organisation. Självfallet är vi inte det. Centern är ett parti som sätter värde på varje form av organiserad verksamhet. Vad vi i centern inte vill ha är en lagstiftning som ger en organisation den typ av myndighetsfunktion som i vissa fall blivit följd av lagstiftningen. Vi vill att de enskilda människor som inte kan finna sig i organisationens arbetsätt skall få möjlighet att själva, eller tillsammans med andra som bor i samma hus, företräda sina egna intressen.

Sedan till den sista frågan i Oskar Lindkvists anförande, som skulle vara så viktig. Egentligen var jag inne på samma sak i mitt inledningsanförande. Vad socialdemokraterna nu försöker göra är att komma fram till någon form av åtgärd. Man tycker att det är genant att prissättningen på bostadsrätter i Stockholmstrakten är så starkt påverkad. För det första kan man väl säga att om människor vill betala så mycket som här nämns för en ateljélägenhet i Minneberg, är det fel av HSB att sälja lägenheterna så billigt som man har gjort. För det andra är det fel av riksdagen att medverka till så stora generella subventioner att det blir utrymme för höga priser på lägenheterna.

Det hela bygger ju på att staten i dag lånar ut pengar till bostadsrätter, till en ränta som ligger under 3 % de första åren. Den som har den här förmånen kapitaliserar sedan det hela. Kanske borde således bostadsrättskommittén överväga, precis som vi föreslagit, om det skall vara så här stora subventioner. Om subventionerna inte är så stora, skulle ju priset på denna typ av lägenheter bli lägre.

Slutligen vill jag bara påminna om att reavinstbeskattning redan har införts på den här typen av vinster.

Anf. 15 KERSTIN EKMAN (fp) replik:

Fru talman! Tänk om, Oskar Lindkvist! Alla försök att se verkligheten sådan den är – att den bostadspolitik vi nu lever med inte är till de boendes bästa – måste fördömas. Inga försök till nytänkande kan spåras hos Oskar Lindkvist. Alla försök att ompröva och att finna nya vägar stämplas som en uppslutning på moderaternas sida. Men det är att göra det hela lätt för sig, Oskar Lindkvist!

Vad vi eftersträvar är en omprövning, och vi vet att en sådan måste ske. Det finns skäl för en sådan. Bl. a. har vi inte längre råd att fortsätta med den subventionsekonomi som nu råder. Vi vet också att den nuvarande situationen inte är bra. De enskilda människorna i det här landet gynnas således inte. En omprövning, Oskar Lindkvist, betyder inte att man måste fördöma allt som gjorts förut. Tidigare åtgärder var bra vid den tidpunkt då de vidtogs. Jag vill säga till Oskar Lindkvist som gärna är personlig när han talar här i talarstolen: Tänk att jag tror att det behövs en ny generation av bostadspolitiker som inte känner sig bundna av det som varit och av beslut som fattats tidigare, som kan ompröva och finna nya vägar!

Sedan när det gäller bostadsrätten, Oskar Lindkvist. Vad är det för fel på den boendeformen? Varför kan man inte respektera vad denna upplåtelseform representerar, nämligen en förening av individuellt ägande och av gemensamt ansvarstagande för fastighetens ekonomi? Vi som motsätter oss en ändring av bostadsrättslagen respekterar den här upplåtelseformen. Vi anser att båda typerna av bostadsrättsboendet – dels den enskilda förfoganderätten över lägenheten, dels den demokratiska förvaltningen – är värda all respekt. Var det rätt uttryckt nu, Oskar Lindkvist?

Som jag sade tidigare i min replik till Tore Claeson, är detta bara ett första steg på en väg som i slutändan skall leda till att det ges möjlighet till kommunal kontroll. Är det inte så, Oskar Lindkvist?

När det slutligen gäller reavinstbeskattning av för stora vinster och ett större utbud tycker jag att Kjell Mattssons svar var mycket bra, och jag instämmer i det.

Anf. 16 TORE CLAESON (vpk) replik:

Fru talman! Riksdagen behandlade, som Oskar Lindkvist sade, frågan om övernattningsbostäder hösten 1983 och fann då inte tillräckliga motiv för att tillstyrka förslag om förändringar i lagstiftningen i syfte att sådana bostäder skulle kunna ställas till bostadsförmedlingarnas förfogande. Utskottet och riksdagen ansåg då bl. a. att pågående utredningsarbete och regeringens övervägande med anledning därav skulle avvaktas.

Det har nu gått ett och ett halvt år sedan dess, och problemen har inte lösts utan blivit värre. Någon redovisning av förslag eller överväganden av regeringen har inte syntts till, och därför bör man enligt vår mening inte längre avvakta utan snarast lägga fram förslag, som generellt kan ge bostadsförmedlingarna en mera aktiv roll när det gäller att driva in bl. a. övernattningsbostäder.

Så till frågan om förmedling av bostäder, där vpk föreslår att riksdagen skall göra ett uttalande av den innebörden att bostadskommittén snarast skall lägga fram förslag till förändringar i lagstiftningen om förmedlingen av bostäder. Regeringen skulle i sin tur därefter förelägga riksdagen ett sådant förslag att beslut kunde fattas under 1985.

Bakgrunden till detta förslag är att vi tycker att det är bråttom. Det föreligger sådana brister, precis som Oskar Lindkvist själv sade i sitt anförande för en stund sedan då det gällde bostadsanvisningslagen, som vi snabbt måste försöka rätta till.

Förslag från bostadskommittén, som i sin tur kan föranleda regeringsförslag och riksdagsbeslut, kan troligen inte förväntas förrän omkring årsskiftet 1985-1986, då kommitténs arbete beräknas vara slutfört. Vpk anser därför att det är nödvändigt att riksdagen nu ger regeringen till känna att bostadskommittén bör få i uppdrag att under våren 1985 komma med förslag till förbättring av den lagstiftning som reglerar kommunernas möjligheter att anvisa bostäder.

Jo då, Oskar Lindkvist, Tore Claeson söker så gott han kan i bostadskommittén att få fram sådana här förslag. Jag är tyvärr inte ensam i bostadskommittén, och jag har tyvärr inte någon majoritet med mig om detta. Därför tyckte jag att det vore angeläget att riksdagen gjorde ett sådant här uttalande i den riktning som vi har föreslagit.

Anf. 17 OSKAR LINDKVIST (s) replik:

Fru talman! Nu kan vi alltså summera litet av vår grundinställning med utgångspunkt i Minnebergsexemplet. Rolf Dahlberg konstaterar att han vill ha ett system med beskattning av reavinsterna och att det hela är en skattefråga. Det betyder att han inte har några invändningar mot det som har skett i detta lägenhetsärende i Minneberg.

Det andra svaret har kommit från Kjell Mattsson, som sade att lägenheterna såldes för billigt av HSB och att subventionerna var felaktiga. Kerstin Ekman tyckte att det var ett så bra svar att hon t. o. m. instämde i det. Det borde göra Kjell Mattsson litet betänksam, men det är en helt annan sak.

Slutsatsen av detta är att folkpartiet och centerpartiet anser att de lägenheter som "säljs" – jag ber att få använda ordet "förmedlas" – till medlemmarna genom HSB är för billiga. I Stockholm skall det inte kosta 145 000 kr. för en lägenhet på 140 kvadratmeter i området Minneberg, utan det skall kosta 455 000, därför att 455 000 kr. är just det marknadsvärde som råder för tillfället i Stockholm. Det var mycket avslöjande. Då har jag alltså fått tre svar på mina frågor, tre invändningar, vilka alla bekräftar att det som har skett med Minneberg kan godtas och att man genom HSB skall se till att lägenheterna blir dyrare. Det är konsekvensen av det Kjell Mattsson sade.

Då vill jag bara säga till Kjell Mattsson att det kommer aldrig på fråga. HSB och Riksbyggen arbetar utan enskilt vinstintresse, som kooperativa organisationer. De arbetar för det vanliga folket. I deras program står klart inskrivet: Kamp mot varje form av spekulation i bostadsrättslägenheter. Det är därför organisationerna har begärt av riksdagen att få använda en treårig karensregel. De som av olika skäl flyttar under den tiden eller de som avser att driva affär med sin bostadsrättslägenhet skall återlämna den till organisationerna, som i sin tur skall lämna ut lägenheten till den person som står i tur att få en lägenhet inom HSB.

Jag är nöjd, fru talman, med de här beskederna. De är bra att ha i fortsättningen. De bekräftar också vad jag sade inledningsvis, att vi ser två olika mönster till bostadssamhälle – ett socialt och ett för ett friare marknadssamhälle.

Anf. 18 ROLF DAHLBERG (m) replik:

Fru talman! Utöver vad jag sade om att staten skall ta in reavinstbeskattning på en sådan här försäljning vill jag, nu när jag har tid, nämna att en åtgärd, kanske den absolut viktigaste, är att se till att det finns fler bostadsrätter på marknaden för att komma till rätta med det stora tryck och den efterfrågan som i dag finns och som driver upp priserna. Men det vill inte Oskar Lindkvist vara med på. Han kommer med det ena förslaget efter det andra som försvårar och förhindrar bildandet av och ombildandet till bostadsrätter. Han är en av dem som så att säga lägger grunden till att priserna stiger på det här viset.

Jag vill instämma i vad Kjell Mattsson säger, att priset i och för sig säkert är riktigt. Vi kan t. ex. jämföra en 140 kvadratmeters fin våning med ett 140 kvadratmeters radhus. Där vet vi att produktionskostnaden ligger någonstans mellan 400 000 och 500 000 kr. Det som händer är att staten på olika sätt har subventionerat detta pris i början, därför är det mycket svårt att veta var marknadsvärdet hamnar. Det är denna labyrint av olika subventioner som gör att vi får en sådan här konstig marknad, plus att vi har alldeles för få bostadsrätter.

Får jag säga bara en sak till, fru talman, när det gäller införandet av hembudsmöjlighet och priskontroll. Då säger man att detta är en möjlighet som man ger föreningarna. Men då undanhåller man den uppgiften att just HSB och Riksbyggen bildar sina föreningar och fastställer stadgar innan de har några medlemmar i föreningarna. Man gör det vid skrivbordet, och sedan skaffar man medlemmar. Men då har tjänstemän och förtroendevalda på HSB redan bestämt att de som kommer till den här föreningen får hembud och priskontroll på sina blivande bostadsrätter. Det är alltså inte medlemmarna som får chansen att bestämma i föreningen, utan det är de som sitter på kontoret på Kungsholmen och bildar bostadsrätterna och skriver stadgar som bestämmer.

Anf. 19 KJELL MATTSSON (c) replik:

Fru talman! Koncentrationen till Stockholm gör att det där naturligtvis finns en mycket stor efterfrågan på bostäder. Där finns också många vackra bostadslägen, för vilka människor är beredda att betala. Oskar Lindkvist resonerade ungefär så, att alla egentligen skulle ha möjlighet och rätt att bo i ateljélägenheterna i Minneberg. Om det är problem för HSB-rörelsen med den typen av exploatering får man väl låta bli att driva igenom den – om man inte vill ta konsekvenserna i prishänseende.

Sammanfattningen av den diskussion vi i dag har fört om en rad bostadspolitiska frågor är att socialdemokraterna definitivt är på fel väg i bostadspolitiken. Man vill fortsätta att ha en stark centralstyrning av vad vi som boende, vare sig vi är bostadsrättsägare eller hyresgäster, skall få. Man vill inte utöka människors möjligheter att själva ta ansvar och att utnyttja sin förmåga till detta. Man är negativ till bostadsrätter. Det är detta som förvånar mig så mycket. Socialdemokraterna har ju ändå ett starkt engagemang i de två organisationer som nämnts i den här debatten, HSB och Riksbyggen.

Jag tror sammanfattningsvis att om socialdemokraterna bestämde sig för att byta väg i bostadspolitiken och, som jag sade, satsade på detta att människor är både intresserade av och kapabla att ta hand om mycket själva samt satsade mera på bostadsrätter, då skulle det finnas förutsättningar för att de partipolitiska konstellationerna här i riksdagen – när vi diskuterar bostadsrättsfrågor och allt som har samband med detta – skulle se annorlunda ut. Det borde de egentligen göra, om man ser till partiernas program.

Anf. 20 TORE CLAESON (vpk) replik:

Fru talman! Jag förstår att det kan vara svårt för Oskar Lindkvist att hinna med repliker på fyra inlägg. Jag är medveten om att detta är orsaken till att det just inte blev några kommentarer utöver Oskar Lindkvists och mitt meningsutbyte. Låt mig bara fylla ut den föregående repliken, som gällde Oskar Lindkvists kritik av våra förslag till åtgärder mot fastighetsspekulation.

Oskar Lindkvist sade att våra förslag var optimistiska i överkant och att det hade varit en del besvär med att förstå vad vi egentligen ville. Det är riktigt att vi i år inte så utförligt tagit upp och motiverat konkreta förslag till lagändringar som vi tidigare har gjort under en följd av år. Men inte hade det varit svårt att med utgångspunkt i fjolårets och tidigare års motioner få ut vad vi ville. Vi har också i de motioner som behandlas gett klart uttryck för vår uppfattning. Vi har bl. a. sagt att gällande lagstiftning inte ger tillräckliga möjligheter att begränsa eller stoppa den form av privatisering och allt dyrare boende som förekommer.

Jag vet, fru talman, att Oskar Lindkvist och jag är ganska överens då det gäller nödvändigheten av åtgärder mot den spekulation i olika former som pågår på bostadsmarknaden. Jag vill bara uttrycka den förhoppningen att vi från resp. partier skall komma ännu litet närmare varandra då det gäller att samsas om och bättre ta itu med att få till stånd de förändringar som behövs.

Anf. 21 KERSTIN EKMAN (fp) replik:

Fru talman! Vi har svarat Oskar Lindkvist på hans fråga. När han recenserade våra svar glömde han säga att jag hade talat om att reavinstbeskattning och ett ökat utbud var två av ingredienserna.

Däremot har jag inte fått svar på den fråga som jag ställde, om dagens förslag till överlåtelsekontroll är ett första steg på vägen mot ett avskaffande av 11 a § i bostadsrättslagen. Anledningen till att jag kan fordra ett svar av Oskar Lindkvist är att vi har ett yrkande, precis som Oskar Lindkvist sade i sitt första anförande, om att riksdagen skall slå vakt om den paragrafen, som just omöjliggör för föreningar att införa överlåtelsekontroll.

Anf. 22 OSKAR LINDKVIST (s) replik:

Fru talman! Rolf Dahlberg säger att det behövs fler bostadsrättslägenheter. Det är säkert *alldeles* riktigt, för det är *efterfrågan* på dem. Men det är inte vi i riksdagen som bestämmer om det skall byggas bostadsrättslägenheter eller om man skall ha någon annan upplåtelseform. Det är en kommunal

bedömning, eftersom vi redan 1947 lade ansvaret för bostadsförsörjningen på kommunerna. Det är de som avgör vilka upplåtelseformer som skall ingå i produktionen. Därmed kan man bara konstatera att det i Stockholm är brist på inte bara bostadsrätter utan även bra placerade hyreslägenheter. Det betyder att Stockholm genomgår en stark expansion med stor efterfrågan på bostäder.

Rolf Dahlberg försöker skapa ett motsatsförhållande mellan dem som sitter i produktionsrollen på kontoren och bildar bostadsrätter och medlemmarna. Det är en klassisk invändning mot organisationstänkandet att det alltid finns en motsättning mellan dem som sitter i ledningen för en medlemsorganisation och medlemmarna. Tror verkligen Rolf Dahlberg att det innebär någon framgång att föra ett resonemang som går ut på att t. ex. för HSB:s vidkommande det skulle finnas spänningar av sådant slag att ledningen inte skulle tillvarata medlemmarnas intressen? Jag tycker att den formen av debatt inte bör förekomma i den svenska riksdagen.

Kjell Mattsson talade om ansvar och kopplade hela ansvaret till bostadsrätten. Det är klart att det är ett stort ansvar att bo med bostadsrätt, och det är ett stort ansvar att bo i villa. Men det är ett lika stort ansvar att bo i hyreslägenhet. Därför har hyresgäströrelsen organiserat kontaktverksamhet, aktiviteter och fritidsverksamhet för att skapa just det ansvarsmoment i hyresboendet som man tycker tidigare inte har funnits.

Jag tror alltså inte att man skall begränsa ansvarsmomentet till en enda upplåtelseform, även om jag medger att bostadsrätten har betydande fördelar i många fall jämförd med hyresrätten. Men hyresrätten kan komma att spela en större roll också i ansvarsmomentet än den har gjort tidigare.

Sedan skall Kjell Mattsson sluta med att försöka få folk att tro att vi är motståndare till bostadsrätten. Den är inkaplad i en socialdemokratisk politik. Jag har det socialdemokratiska partiprogrammet, och där står det att olika boendeformer jämställs i fråga om kostnader för de boende. Vidare står det att en social bostadspolitik förutsätter ett väsentligt kooperativt och allmännyttigt företagande. Det är alltså klart utsagt och har alltid varit ledstjärnan i socialdemokraternas politik.

Förste vice talmannen anmälde att Rolf Dahlberg och Kerstin Ekman anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

Anf. 23 NIC GRÖNVALL (m):

Fru talman! Jag förstår att det inte är särskilt populärt att man en fredagseftermiddag går in i debatten utanför talarlistan. Men det hjälps inte. Det går inte att acceptera att bostadsutskottets ordförande lägger dimridåer i den här debatten som är så viktig – debatten om bostadsrätterna och bostadsrättshavarnas rättsställning.

Kom ihåg att starten på denna aktion från socialdemokraterna var att marknadsdomstolen underkände en regel som förekom i ett av HSB tillämpat avtal. Och kom ihåg att kärande i det målet var konsumentombuds-

mannen, som är tillsatt för att värna konsumenternas intressen. Kom också ihåg att marknadsdomstolens dom motiverades av hänsynstagande till bostadskonsumenternas intressen. Att därefter hävda att syftet med HSB:s aktion är att värna bostadskonsumenternas intressen är att bluffa riksdagen. Vad som skedde var naturligtvis att HSB:s intressen trädde för när. Man skickade ut sin förbundsjurist för att han skulle skriva en motion. Man skaffade fram socialdemokratiska riksdagsmän som skrev på den. Bostadsutskottets socialdemokratiska majoritet skyndade sig att trycka fram den här motionen så att den skall kunna träda i kraft den 1 maj – t. o. m. innan trycksvärtan har torkat.

Det här är ett bra exempel på hur makt och demokrati förhåller sig till varandra i folkrörelsernas Sverige. Man sätter där direkt åt sidan demokratis spelregler och lagstiftningstraditionen enbart för att gynna de egna intressena.

Till sist, fru talman! Här talas det om HSB och om HSB:s regelkomplex. Oskar Lindkvist viftar med stolthet med HSB:s kooperativa natur. Får jag be herr Lindkvist svara på frågan om det är möjligt för de enskilda bostadsrättsföreningarna i HSB-rörelsen att ändra sina stadgar. Jag vill att kammarens ledamöter blir medvetna om att det i HSB:s stadgar ingår en bestämmelse som säger att man i de enskilda bostadsrättsföreningarna inte får ändra stadgarna utan att fråga "husse". Man skall gå till HSB:s högsta huvud och be om lov att få ändra stadgarna. Det är ett sätt att förtrycka konsumentens intressen, herr Lindkvist.

Anf. 24 OSKAR LINDKVIST (s):

Fru talman! Det som Nic Grönvall säger i sin första mening är alldeles rätt. Han sade att bostadsutskottets ordförande använde dimridåer. Eftersom Kjell Mattsson är ordförande i bostadsutskottet får väl han försöka svara på det i något annat repliksammanhang.

När Nic Grönvall gick fram till talarstolen tänkte jag följande: Där går mannen som av någon fullkomligt oförklarlig anledning har suttit i bostadsrättskommittén. Han har där skrivit 24, 25 eller 26 sidor i ett slags reservation. Reservationen är en enda hyllning till marknadssamhället, där penningen – den enskildes ekonomiska kapacitet – till 100 % tar över de sociala aktiviteter som i dag utmärker den svenska bostadsmarknaden. Det är därför vi slåss för denna bostadsmarknad, inte för att försvåra eller krångla till utan för att slå vakt om den vanlige medborgarens rätt att efterfråga en bostad till ett hyggligt pris.

Nic Grönvall berör nu den process som har förekommit i ärendet inför marknadsdomstolen. Konsumentverket har haft människor engagerade i denna viktiga fråga. Konsumentombudsmannen har varit inblandad, liksom marknadsdomstolen. De har som bekant inte blivit eniga i marknadsdomstolen. Det var fem röster för ett utslag och två röster emot. De två rösterna kommer från den kooperativa sektorn.

Jag tycker att Nic Grönvall skall vara övertygad om följande. Bestämmelserna om huruvida en bostadsrättsförening i HSB skall ändra sina stadgar

eller ej har beslutats i demokratisk ordning inom en folkrörelseorganisation. Besluten fattas inte som på ett direktörskontor, utan under ständig medverkan av medlemmarna. Man har fattat ett sådant beslut för att få en homogen ställning för hela den bostadskooperativa rörelsen.

Anf. 25 NIC GRÖNVALL (m):

Fru talman! Eftersom Oskar Lindkvist begärde replik förstod han vem jag menade.

Jag skall gärna hålla med om att det även för mig är oförklarligt varför jag hamnade i bostadsrättskommittén. Men eftersom jag var tvungen att sitta där genomförde jag arbetet på ett grundligt sätt.

Vi fick i alla fall ett besked av Oskar Lindkvist nu. Jag ber er allihop att notera det. En HSB-förenings medlemmar kan inte ändra sina stadgar själva.

Oskar Lindkvist säger att det är skillnad på direktörskontoren på HSB och andra direktörskontor. Det är ju just det som inte är fallet. I direktörsrummen på HSB:s huvudkontor bestämmer man vad som skall gälla i enskilda bostadsrättsföreningar.

Anf. 26 OSKAR LINDKVIST (s):

Fru talman! Jag förstod vem Nic Grönvall menade. Jag förstod att Nic Grönvall menade Kjell Mattsson. Det var därför jag påpekade att han är ordförande i bostadsutskottet. Nic Grönvall kan inte mena mig. Jag har ju fört ett resonemang med utgångspunkt i de absoluta specifika intressen som HSB har som kooperativ medlemsorganisation. Jag har ändå verkat i över 25 år som anställd i företaget, så litet har jag ju lärt mig under årens lopp.

Men det som överraskar mig är att Nic Grönvall nu tar upp frågan huruvida en bostadsrättsförening inom HSB har rätt eller inte rätt att ändra sina stadgar. Den *har* rätt att ändra sina stadgar efter samråd med HSB:s riksförbund. Detta har man själv bestämt på medlemsbasis – och det gäller för alla folkrörelseorganisationer, att man följer de beslut man själv har varit med om att fatta.

Överläggningen var härmed avslutad.

Mom. 1 (fastighetsbildning)

Utskottets hemställan bifölls med 207 röster mot 92 för reservation 1 av Rolf Dahlberg m. fl.

Mom. 2 (förutsättningar för expropriation)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 2 av Rolf Dahlberg m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 3 (regler om ersättning vid markintrång m. m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 3 av Rolf Dahlberg m. fl. – bifölls med acklamation.

---

*Vissa fastighets-
rättsliga lagstift-
ningsfrågor*

Mom. 4 (upphävande av förköpslagen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 4 av Rolf Dahlberg m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 5 (översyn m. m. av förköpslagen)

Utskottets hemställan, som ställdes mot
dels reservation 5 av Rolf Dahlberg m. fl.,
dels reservation 6 av Kjell Mattsson och Birgitta Hambræus,
bifölls med acklamation.

Mom. 7 (utvärdering m. m. av tillståndslagen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 7 av Rolf Dahlberg m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 8 (tillståndsfrihet m. m. för vissa organisationer)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 8 av Kjell Mattsson m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 10 (åtgärder mot fastighetsspekulation)

Utskottets hemställan bifölls med 281 röster mot 16 för reservation 9 av Tore Claeson.

Mom. 11 (vanvård av fastigheter)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 10 av Kjell Mattsson m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 12 och 13 (ändrade förutsättningar för ombildning och antalet lägenheter i ombildningslagen)

Utskottets hemställan bifölls med 163 röster mot 135 för reservation 11 av Kjell Mattsson m. fl.

Mom. 14 (överlåtelsekontroll avseende bostadsrätt)

Utskottets hemställan bifölls med 164 röster mot 135 för reservation 12 av Kjell Mattsson m. fl.

Mom. 15 och 16 (bruksvärdessystemet och ersättning för boinflytande m. m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 13 av Kjell Mattsson m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 17 (hyresnivån)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 14 av Tore Claeson – bifölls med acklamation.

Mom. 18 och 19 (hyresgästernas ställning och förhandlingsersättning)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 15 av Kjell Mattsson m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 20 (förmedlingsavgift för fritidsbostäder)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 16 av Tore Claeson – bifölls med acklamation.

Mom. 21 (upphävande av bostadsanvisningslagen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 17 av Kjell Mattsson m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 22 (förtur i bostadskommittén m. m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 18 av Tore Claeson – bifölls med acklamation.

Mom. 23 (övernattningsbostäder)

Utskottets hemställan bifölls med 278 röster mot 19 för reservation 19 av Tore Claeson.

Mom. 24 (bostadssaneringslagen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 20 av Kjell Mattsson m. fl. – bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

6 § Föredrogs

skatteutskottets betänkanden

1984/85:42 om mervärdeskattefrågor och

1984/85:46 om punktskatter.

Anf. 27 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Skatteutskottets betänkanden 42 och 46 kommer att debatteras i tur och ordning. Voteringarna äger rum i ett sammanhang efter avslutad debatt.

Först upptas alltså skatteutskottets betänkande 42 om mervärdeskattefrågor.

Mervärdeskattefrågor**Anf. 28** EWY MÖLLER (m):

Fru talman! I skatteutskottets betänkande 42, som gäller mervärdeskattefrågor, behandlas mervärdeskatten vid offentlig upphandling.

I en gemensam borgerlig reservation framförs att det arbete som pågår i mervärdeskatteutredningen angående dessa mycket angelägna frågor måste påskyndas. Frågan har varit föremål för diskussion sedan början av 1970-talet.

År 1978 uttalade ett enigt utskott att man delade uppfattningen – som då framfördes i olika motioner i riksdagen – att största möjliga konkurrensneut-

ralitet bör eftersträvas inom mervärdeskattesystemet. Man hänvisade redan då till mervärdeskatteutredningen, som höll på med en kartläggning av dessa frågor. Så gör utskottsmajoriteten även i dag, 1985.

Trots den politiska uppmärksamhet som visats dessa frågor under många år har ingenting framkommit från mervärdeskatteutredningen som tyder på att frågorna varit föremål för någon högre prioritering. Man får lätt uppfattningen att andra, mindre viktiga, frågor har satts i första hand.

De regler som gäller i dag innebär att när offentliga institutioner upphandlar varor och tjänster genom entreprenadförfarande belastas dessa med mervärdeskatt – men om samma verksamhet som den som upphandlats i stället utförs i egen regi utgår ingen mervärdeskatt. Det är dessa olikheter vad gäller mervärdeskatt som förhindrar konkurrensneutralitet mellan privat och offentlig sektor.

Vidare innebär nu gällande system att de affärsmässiga principerna åsidosatts, därför att kostnadsjämförelser görs utifrån olika förutsättningar. Det får inte vara så i den offentliga verksamheten att skatten är konkurrens-snedvridande!

Det här är en principiellt viktig fråga. Det har genom åren blivit så att alltmer egenregiverksamhet har aktualiserats vad gäller kommunala verksamheter. Det uppstår lätt ett monopol inom den offentliga sektorn när man vid upphandling och exempelvis vid anläggningsarbeten väljer mellan skattefritt arbete i egen regi eller arbete utfört av entreprenadföretag. Den del av anbudssumman som ger underlag för mervärdeskatt kan ha avgörande inflytande vid anbudsjämförelse. Därför kommer egenregiverksamheten alltid att gynnas och förutsättningar för konkurrens på lika villkor undergrävas med nuvarande regler.

Det är viktigt att mervärdeskatten utformas så att beskattningen blir densamma för likvärdig verksamhet, så att rättvisande jämförelser kan göras mellan verksamhet i egenregi och på entreprenad.

Ett rättvisande beslutsunderlag vid anbud skulle i framtiden uppenbarligen avlasta den offentliga sektorn – och stimulera till effektivisering i verksamheten – och ge stimulans för privata företag. Samtidigt vill jag påminna om den inkomstförlust som staten gör vid valet av egenregiverksamhet då mervärdeskatt inte inbetalas. I det finansiella läge som vi befinner oss i med en åtstramning också av den kommunala ekonomin såsom ett led i samhällets totala ekonomi spelar dessa frågor en viktig roll. En skyndsam översyn är befogad.

Fru talman! Jag yrkar med det här anförda bifall till reservationen i skatteutskottets betänkande 42.

Anf. 29 HANS PETERSSON i Hallstahammar (vpk):

Fru talman! Jag skall uppehålla mig vid utskottsbehandlingen av vpk-motionen om slopad matmoms.

Skatteutskottets yrkande om avslag på vpk-motionen är i sanning en intressant läsning. Skrivningen ger lysande exempel på hur man kan släppa fram skrivningar utan att själv värdera och analysera vad som där faktiskt står.

Man inleder litet hurtfriskt med att kravet från vpk har upprepats, ibland flera gånger per år. Jag anar att man genom den skrivningen anser att det skulle vara något anmärkningsvärt att kraven upprepas gång på gång under året. Anledningen till detta har ju ofta varit att det kommit olika förslag från olika regeringar under löpande budgetår, vilket givit oss anledning att ta upp frågan om matmomsen igen. Det har gällt förändrade skatter, förändrade momsatsar, livsmedelssubventionernas slopande eller minskande. Vi kommer kanske igen med kravet flera gånger i år också. Vi får väl se.

Så över till argumenten mot slopad matmoms som utskottet fört fram. Man hänvisar till utredningen om differentierad moms på mat, där några av utskottets ledamöter fanns med, och hävdar att utredningen avvisade tanken om slopad matmoms med en rad tunga argument. Man hänvisar i slutklämmen till att utredningen visat att slopad matmoms är fördelningspolitiskt förkastlig och tror sig därmed ha avfärdat frågan för gott.

Men, fru talman, verkligheten är dock sådan att svaga argument inte blir starkare bara därför att de upprepas. Det finns skäl att gå igenom argumenten på ett grundligt sätt i dagens debatt.

Utskottet hänvisar först till skattetekniska och statsfinansiella skäl som skulle tala mot slopad matmoms.

Datakassor och ny teknik inom handeln introduceras nu i snabb takt, mycket snabbare än vad någon expert någonsin kunde ana i den utredning där vi satt. Man var mycket tveksam inför denna utveckling och sade att det skulle dröja mycket lång tid. Men alla som är ute och handlar vet nu att man får specificerade kvitton där varenda produkt finns upptagen. I förlängningen av detta system kommer det inom kort att vara möjligt att ta bort momsens på maten på ett enkelt sätt.

Man talar sedan om att det skulle bli krångligt och ge möjlighet till skatteflykt. Men alla som satt i utredningen vet att de momsexperter som var där och yttrade sig sade att det i dag egentligen inte finns någon kontroll av momsens. Man har så bristfälliga resurser när det gäller att kontrollera momsdeklarationer att man faktiskt bara kontrollerar dem som begär att få tillbaka en mängd pengar. Att då säga att slopad moms på mat skulle ge större möjligheter till momsmygel är att verkligen suga på de argument man kan hitta.

De statsfinansiella skälen kan direkt avvisas. Det handlar nämligen ytterst om politik. Vilken politik vill man föra? Vilka vill man gynna? Inom vilka områden av statens budgetmöjligheter vill man sätta in stöten? Vilka inkomstförstärkningar kan man tänka sig för att finansiera?

Om vi ser på vad som hänt under de senaste åren och tar några av de mest diskuterade exemplen, finner vi att skattesänkningarna den underbara natten kostade staten ganska mycket pengar. 1983 gjordes beräkningen cirka nio miljarder, och man har tvingats göra förstärkningar på andra områden för att finansiera detta. I höstas fick vi höjningar av bensinskatten. Där tog man in fyra och en halv miljard. Om man nöjer sig med dessa två vanliga och mycket omdiskuterade exempel är vi snart uppe i den kostnad det behöver skjutas till för att ta bort matmomsen.

Egentligen handlar det om politisk vilja och inte om att det skulle vara omöjligt.

Det är fördelningspolitiskt förkastligt, säger utskottet och man anför två argument:

1. subventioner är bättre
2. som isolerad åtgärd skulle det gynna höginkomsttagarna.

Låt oss granska också dessa argument.

Subventioner som träffar de varor som mest köps av barnfamiljer och låginkomsttagare är naturligtvis alldeles utmärkta. Problemet är bara, att om man vill ta bort hela momseffekten, räcker inte de subventionerade varorna till – om man inte tänker sig sänka dessa varors pris, så att det motsvarar kanske dubbla momseffekten. I så fall kommer de viktigaste basvarorna att sjunka med betydligt mer än momsens, jämfört med om man tar bort momsens över hela fältet. Men om nu utskottet anser att detta är en överlägsen metod, så föreslå då riksdagen det, och ni skall få vpk:s stöd. Vi talar nämligen om att ta bort momseffekten.

Motståndare mot slopad matmoms kommer säkert inom kort att replikera att det inte var så man menade, att man bara kan subventionera en del varor och inte så mycket. Och så kommer man återigen att hänvisa till statsfinansiella skäl. Nå, men föreslå det då, och ni skall också få vårt stöd. I min reservation i utredningen säger jag, att om man inte anser sig ha medel att ta bort matmomsens, kan jag tänka mig att gå subventionsvägen och ta de viktigaste varorna, för det är ändå ett steg på vägen, och det är exakt vad som föreslås i första att-satsen i vår motion till årets riksdag, en att-sats ni nu avslår. Detta är ju mycket märkligt!

Det måste alltså handla om att man inte vill sänka matpriserna. Annars skulle man ju acceptera vpk-motionens första att-sats och ta det första steget.

Man kan också fråga: Hur klarar Stig Josefson och Karl-Anders Petersson från centern ut det här, som i ett särskilt yttrande har sagt samma sak som vi säger i vår första att-sats, att man kan öka subventionerna för att lindra momseffekterna?

Är det så att man bara talar inför sina väljare om att man vill slopa matmomsens eller minska momsens fördyrande inverkan, men inte är beredd att göra någonting när man kommer till riksdagen?

Ni har en försåtlig formulering med i det särskilda yttrandet. Det står att ni inte vill avveckla eller minska subventionerna. Men när ni är ute och talar med era väljare talar ni om borttagande av momsens på maten och ökade subventioner för att man skall få större avsättning för böndernas produkter. Jag har inte träffat en centerväljare eller en bonde ansluten till LRF – som jag gärna diskuterar med – som inte säger samma sak och tror att centern står för det.

Så till argument nr 2 att slopad matmoms gynnar höginkomsttagarna. Det skall sägas av fyra partier som i praktiskt taget alla skatteförslag som framlagts sedan jag kom till riksdagen för sex år sedan har gynnat höginkomsttagarna!

Den underbara nattens politik gynnade höginkomsttagarna. Olika skatte-

rabatter för dem som sparar gynnar oftast också höginkomsttagare. Höjning av punktskatter drabbar dem som tjänar sämst. Och den nu av regeringen föreslagna skatterabatten till semestern ökar för dem som har den högsta inkomsten och lämnar ingenting alls för dem som tjänar litet.

Detta är alltså ett mycket sökt argument. Jag är medveten om att det i kronor räknat är svårt att upprätta rättvisa skattetabeller och framlägga rättvisa skatteförslag, så att de verkligen gynnar låginkomsttagarna. Men varför använder ni det argumentet just i fråga om matmomsen? Naturligtvis blir det i kronor räknat en större lättnad för dem som köper mycket mat. Då tänker man sig att det är den som tjänar väldigt mycket, har lyxiga matvanor och anordnar eleganta middagar som skall tjäna mycket på ett slopande av matmomsen. Men det finns ju andra som köper mycket mat, och de är ju de som har många munnar att mätta eller som har ett tungt arbete. Detta argument är alltså mycket ihåligt.

Utredningen har klart redovisat att låginkomsttagare med flera barn lägger en större andel av sina utgifter på matmomsen, medan höginkomsttagarna, även om de äter elegant, lägger en mindre del av sina utgifter på matmomsen, räknat i procent på vad man har att disponera. Alltså får låginkomsttagarna den största kännbara lättnaden.

Sedan finns det möjligheter att komplettera skattesystemet i övrigt. Genom vårt samlade budgetförslag, där vi diskuterar råfäst och föreslår ökad skatt på förmögenheter, finns det möjligheter att utjämna en eventuell överdriven effekt av ett slopande av matmomsen för dem som tjänar mest.

Jag tycker att argumenten är ihåliga och dåliga. Det handlar inte om huruvida det går, är rättvist eller någonting liknande, utan det handlar om att man inte vill sänka matpriserna. Säg det till svenska folket!

Fru talman! Jag yrkar bifall till motion 1643.

Anf. 30 RUNE CARLSTEIN (s):

Fru talman! Skatteutskottet behandlar i detta betänkande en rad motioner som handlar om mervärdeskatten. Betänkandet är enhälligt utom på en punkt, och det gäller frågan om mervärdeskatt vid offentlig upphandling, där de borgerliga ledamöterna enats om en reservation. Jag skall i mitt anförande begränsa mig till att motivera utskottsmajoritetens ställningstagande i den frågan och därutöver bara något kommentera vpk-yrkandet om slopande av mervärdeskatten på livsmedel.

När det gäller mervärdeskatt vid offentlig upphandling har utskottet haft att ta ställning till två motioner.

I den ena motionen hävdas det att det nu gällande systemet missgynnar ett entreprenadförfarande när offentliga institutioner upphandlar varor och tjänster. I den andra motionen redovisas gällande bestämmelser, och där kommer motionärerna fram till den motsatta ståndpunkten, nämligen att det blir högre skattebelastning om kommunerna utför arbetet i egen regi.

Mervärdeskatteutredningen har förutskickat att den kommer att göra en kartläggning av den kommunala verksamheten och även av hur mervärdeskatten fungerar när det gäller kommunala arbeten.

Utskottet förutsätter i betänkandet att utredningen utan onödigt dröjsmål ser över vilka effekter mervärdeskattebestämmelserna har när det gäller den kommunala verksamheten och om dessa är konkurrensnedvridande.

Vad som skiljer reservanterna och utskottsmajoriteten åt är att reservanterna anser att den här frågan har en så hög angelägenhetsgrad att riksdagen bör ge regeringen till känna att det är anmärkningsvärt att inte mervärdeskatteutredningen redan har tagit upp frågan. Mervärdeskatteutredningen har nyligen avlämnat sitt nionde betänkande, och det behandlar mervärdeskatte-
ten när det gäller tekniska detaljer och datatjänster. Skatteutskottet har tidigare uttryckt en bestämd önskan att utredningen skall se över hur mervärdeskatten tillämpas när det gäller de ideella föreningarna. Den frågan tycks nu stå närmast i tur för mervärdeskatteutredningens överväganden.

Utskottsmajoriteten har förutsatt att den fråga som nu aktualiserats utan onödigt dröjsmål tas upp till behandling. Men eftersom det finns fler angelägna frågor för mervärdeskatteutredningen att ta ställning till anser utskottet att det räcker med ett sådant uttalande från utskottets sida, och jag yrkar därför bifall till utskottets hemställan och avslag på reservationen.

Vpk-motionen 1643, som också behandlas i detta betänkande, innehåller ett yrkande om att riksdagen hos regeringen begär ett förslag om fullständigt slopande av momsens på livsmedel. I den här motionen föreslår man en treårig avvecklingsplan, och kostnaderna beräknas till 17 miljarder kronor.

Frågan om matmomsen har nyligen varit föremål för en parlamentarisk utredning, i vilken både Hans Petersson i Hallstahammar och jag hade tillfälle att delta. Utredningen avlämnade sitt betänkande i slutet av 1983. Utredningen avvisade såväl ett slopande av mervärdeskatten som en differentiering av livsmedelsmomsen. Utredningen var, med undantag av vpk-ledamoten, enig i sina bedömningar.

Nu är de skäl som anförs för ett borttagande av momsens på mat främst ett s. k. fördelningspolitiskt skäl. Man anser att en sådan åtgärd skulle gynna barnfamiljer med låg inkomst. Utredningen delar inte den uppfattningen. Det förhåller sig obestridligen på det viset att en sänkning av livsmedelspriserna genom ett borttagande av momsens kommer alla hushåll som köper livsmedel till del – ensamstående lika väl som barnfamiljer, höginkomsttagare lika väl som hushåll med låg inkomst. I själva verket gynnas hushållen i proportion till livsmedelsutgifternas storlek, dvs. hushåll med högre inkomst kan tillgodogöra sig en större effekt av ett slopande av mervärdeskatten i kronor och ören än vad hushåll med lägre inkomst kommer att kunna göra. Det erkände också Hans Petersson i sitt inlägg.

Man kan möjligen säga att ensamstående och höginkomsttagare får vara med och finansiera en större del av reformen, så att det därigenom uppkommer en viss fördelningspolitisk effekt. Men det är, Hans Petersson, ett ineffektivt sätt att lösa fördelningspolitiska frågor på, eftersom medel som avsätts för åtgärden kommer samtliga hushåll till del, alltså inte enbart de grupper som man avser att gynna. Om man vill ha ett effektivt stöd till barnfamiljer och hushåll med låg inkomst, måste det finnas betydligt effektivare sätt att göra det än att lägga ut 17 miljarder kronor för att sänka

matmomsen för alla hushåll. Jag skulle vilja fråga Hans Petersson: Om man hade tillgång till 17 miljarder kronor och fick till uppgift att se till att hjälpa barnfamiljer och låginkomsttagare, skulle Hans Petersson då komma på idén att sänka matpriset för alla hushåll i detta land och påstå att det är det bästa sättet att använda dessa 17 miljarder på för att hjälpa låginkomsttagare och barnfamiljer? Det strider mot all rimlighet att komma på en sådan idé.

Jag skall inte ta upp finansieringsfrågan. 1983 års utredning fann ingen annan metod än att finansiera ett slopande av matmomsen med en förhöjd moms på övriga varor och tjänster. Man skulle då få sätta den moms till ca 35 %. Nu antyder vpk-motionen att ett tänkbart sätt att bidra till finansieringen av ett borttagande av matmomsen är att man punktbeskattar mindre nödvändiga varor. Det kan man givetvis göra. Men det ger förhållandevis små pengar. På inget vis förslår det i detta sammanhang.

Jag ber, fru talman, att få yrka avslag på vpk-förslaget.

Anf. 31 EWY MÖLLER (m):

Fru talman! Det kan naturligtvis, Rune Carlstein, tyckas att det är små nyanser som skiljer utskottsmajoritetens skrivning från den borgerliga reservationen. Men skillnaden är att vi tycker att man i en sådan här angelägen fråga – jag har ju i mitt anförande belyst konsekvenserna av nuvarande regler – inte kan smita undan år efter år genom att hänvisa till att mervärdeskatteutredningen skall komma med en kartläggning av dessa frågor. Så har det ju skett sedan 1978. När nu utskottsmajoriteten också 1985 hänvisar till utredningen, visserligen med en förhoppning att arbetet fullföljs utan onödigt dröjsmål, tycker vi ändå att det är dags att ge en liten fingervisning om att dessa frågor är angelägna och bör behandlas skyndsamt.

Vi vet att mervärdeskatteutredningen har haft många stora frågor att ta ställning till, men vi tycker att det kanske har varit mindre angelägna frågor som behandlas före. Vi tycker att denna fråga borde ha haft högre prioritet. Inte minst med tanke på att det finns ytterligare en motion i detta betänkande från två socialdemokratiska ledamöter, som också utskottets ordförande nämnde, med en helt annan inriktning och som speglar en helt annan samhällssyn och har monopolistisk tendens att ge mer makt åt det offentliga tycker vi att denna principiella fråga är mycket viktig.

Vad vi begär är bara likvärdiga regler för det offentliga och privata i dessa frågor, alltså en rättvisa för likvärdiga regiverksamheter. Om nu utskottsmajoriteten inte vill vara med om att påskynda utredningen, är det i alla fall min förhoppning, Rune Carlstein, att socialdemokraterna delar uppfattningen att mervärdeskatteutredningens aviserade kartläggning av områden där skatten är konkurrenssnedvridande skall ske i syfte att finna lösningar som ger rättvisa åt likvärdiga regiverksamheter.

Anf. 32 HANS PETERSSON i Hallstahammar (vpk):

Fru talman! Vi kan naturligtvis upprepa våra argument från utredningen i evighet, men jag förstår att Rune Carlstein och jag aldrig kan komma att bli överens.

Beträffande vad som är disponibel inkomst, hur många inkomsttagare det finns i ett hushåll, osv., brister det förvisso i redovisningen. Det är så att säga stora hål i det hela. Det är en stor osäkerhetsfaktor när man talar om disponibel inkomst, men det begreppet använder vi oss av. Matutgifternas andel i ett hushåll med flera barn, i det här fallet tre barn, med disponibel inkomst under 44 000 kr. – alltså verkligen låginkomsttagare – är 28 %. För hushållen utan barn med disponibel inkomst över 100 000 kr. är den bara 16 %. Detta säger väl någonting om vem det gynnar att sänka matpriserna.

Det stora problemet, inte bara för barnfamiljerna och låginkomsttagare utan för en stor del av Sveriges befolkning, är faktiskt att klara hyra och mat. De har hela tiden ökat, och genom momsens fördyrande effekt ökar matpriserna mycket mer än nödvändigt. Detta är ju ett problem som ingen kan se bort ifrån. Detta är faktiskt förtjänstfullt beskrivet i en annan motion till årets riksmöte, i motion 1984/85:2742 av Karin Israelsson och Pär Granstedt angående matsubventionerna. Mot bakgrund av att centern är aktiv i dessa frågor är det litet märkligt att man nu är tyst i denna debatt. Centerpartister borde precisera sin inställning på denna punkt.

Sedan till hur man skall få ihop 17 miljarder. Jag har tagit till litet faktiskt när jag beräknat det till 17 miljarder. Vi var ju överens om 15 miljarder. Men jag har sedan tittat på hur matpriserna har ökat, subventionerna har tagits bort och på hur momsens fördyrande effekt har påverkat matpriserna. Därför har jag kommit fram till 17 miljarder, kanske inte fullt ut, men någonting åt det hållet. Hur skall detta då finansieras? Är det rimligt att använda dessa till att ta bort matmomsen? Jag tycker att det är rimligt att göra det, för man kan inte se den här åtgärden isolerad från hur den finansieras.

Jag skulle precis lika gärna kunna lägga tillbaka frågan till Rune Carlstein: Anser Rune Carlstein att det var fördelningspolitiskt riktigt att genom den underbara nattens politik kapa statsinkomsterna med 10 miljarder, vilket bevisligen gynnade dem som hade de högsta inkomsterna? Det är i så fall lika tokigt. Jag förstår inte hur man så starkt kan hävda de här argumenten mot att slopa matmomsen, som, när man ser till den relativa tyngden av hushållens utgifter för mat, gynnar dem som tjänar sämst.

För övrigt vill jag säga att det inte går bedöma en reform utan att se hur den finansieras. Vi har en fördelningsprofil i våra budgetförslag som gör att överdrivna effekter i vad gäller lättnader för höginkomsttagare skulle kunna motverkas.

Under detta anförande övertog andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 33 RUNE CARLSTEIN (s):

Herr talman! Helt kort vill jag säga till Ewy Möller att vi båda är överens om att detta är ett problem som vi gärna vill få belyst av mervärdeskatteutredningen. Vad som skiljer oss åt är att jag tycker att riksdagen redan har talat om detta för mervärdeskatteutredningen. Dessutom har ju utskottet framfört andra önskemål om vad det är angeläget att mervärdeskatteutred-

ningen skall ta itu med – jag nämnde exempelvis mervärdeskattebestämmelserna när det gäller de ideella organisationerna. Därför anser jag att det är rimligt att mervärdeskatteutredningen tar de här sakerna i tur och ordning och, som vi har sagt, utan onödigt dröjsmål. Några ytterligare pekfinger tycker jag inte att utredningen behöver få. Man är medveten om att detta är utskottets uppfattning.

Jag medger gärna, Hans Petersson i Hallstahammar, att problemet med de höga matkostnaderna för låginkomsttagare som har barn att dra försorg om är ett stort bekymmer. Det är naturligtvis riktigt att den kostnaden procentuellt sett utgör en tyngre del i deras budget än för höginkomsttagare. Men om man nu vill hjälpa barnfamiljer och låginkomsttagare – vilket naturligtvis är angeläget – så är det inte nödvändigt att dra ned matkostnaderna också för dem som är höginkomsttagare. Det finns ju andra och mer effektiva metoder att tackla det problemet än att sänka matkostnaderna för alla – allra helst som vi vet att det rör sig om 16 miljarder kronor – eller om det nu var 17 miljarder. Hade vi tillgång till de pengarna så kunde vi använda dem effektivare för att hjälpa de grupper som Hans Petersson talar för. Jag tycker att Hans Petersson borde kunna medge att det är på det sättet.

Anf. 34 KARL-ANDERS PETERSSON (c):

Herr talman! Hans Petersson i Hallstahammar har angripit oss i centern och påstått att vi skulle glida undan på något sätt när det gäller momsén på livsmedel. Nej, Hans Petersson, från centerns sida har vi aldrig haft någon anledning att glida undan när det gäller livsmedelsmomsén. Vi har hela tiden konsekvent sagt att den praktiska tillämpningen av ett slopande av momsén på livsmedel är att betala ut pengarna i form av livsmedelssubventioner. Som vi vet har emellertid livsmedelssubventionerna naggats i kanten efter hand, och då har den gamla tanken att man skulle lyfta bort momsén på baslivsmedel i form av livsmedelssubventioner i viss mån blivit litet urgröpt.

Under hela den här tiden har vpk hållit på och motionerat varje år om avskaffande av momsén på baslivsmedel – fast vi haft livsmedelssubventioner som i någon mån gett kompensation. Även en klocka som står stilla får rätt två gånger på dygnet, och nu verkar det nästan som om vpk skulle få rätt, när det finns risk att livsmedelssubventionerna försvinner.

Från centern kommer vi att ta avstånd från detta. Vi vill inte avveckla livsmedelssubventionerna, och det har vi sagt ifrån klart och tydligt i det särskilda yttrandet. Att vi sagt det just i ett särskilt yttrande beror på de utredningar som pågår och väntas komma med förslag. Vi har sagt att livsmedelssubventioner är effektivare än sänkt mervärdeskatt. Till sist har vi sagt: "Mervärdeskatten bör således vara densamma på livsmedel som på andra skattepliktiga varor men vi vänder oss mot tanken att avveckla eller minska livsmedelssubventionerna."

Hans Petersson säger att man i butikerna nu kommit så långt med databehandlingen att det inte är något problem med att ha olika momsklasser, men det är en stor överdrift. Visst finns det butiker som har kommit så långt, men det gäller inte alla butiker. Då måste man ha ett omfattande

kontrollsystem, som givetvis skulle ta bort en stor del av de vinster som man skulle göra med att gå den vägen.

Anf. 35 HANS PETERSSON i Hallstahammar (vpk):

Herr talman! Först till Karl-Anders Petersson: Problemet finns det med allting och säkert också med att slopa momsen på mat – det vore dumt att säga något annat. Men vad jag sade var att dataintroduktionen i butikerna går mycket snabbare än vad man någonsin trodde, när man hörde experterna i utredningen, som sade att detta inte skulle bli intressant förrän i slutet av århundradet. Men två år senare rasar alltså utvecklingen på det här området fram med en oerhörd hastighet.

När det gäller momsens fördyrande effekt på mat finns detta särskilda yttrande till skatteutskottets betänkande 42, där Stig Josefson och Karl-Anders Petersson i sak säger att vi har rätt, men de avstår från att rösta för vår första att-sats, där vi säger att livsmedelssubventionerna kan höjas 3 miljarder som ett första steg. Redan det skulle för många familjer ha mycket bra effekt på livsmedelspriserna, eftersom det skulle träffa de varor som vi har subventionsteknik färdig för och som vi brukar tala om som basvaror – även om utredningen inte riktigt kunde enas om vad som är basvaror.

Det finns alltså en chans att stödja motionen i den delen. Om centern sedan anser att man inte har råd att gå vidare, behöver man inte ge sitt stöd när motionen kommer upp igen, som en trestegsraket.

Det finns en annan motion från centern, av Karin Israelsson och Pär Granstedt, som på ett mycket bra sätt redovisar att nettoskatten på mat har ökat 210 % under de senaste sex åren, trots att de egentliga matpriserna, som så att säga ligger under skatten, bara har ökat med 71 %. Det visar att det automatiska påslaget av moms har fördyrande effekt. När man höjer kostnaderna för livsmedelsproduktionen, oavsett var höjningen ligger i ledet från bonden till butiken, tillkommer en automatisk procentuell skatthöjning, och den får i det långa loppet fantastiska effekter.

Detta redovisas mycket bra i denna motion, som skall behandlas i anslutning till livsmedelskommitténs förslag.

Beträffande det fördelningspolitiska har socialdemokraterna, sedan de kom till makten, slopat livsmedelssubventionerna på alla andra varor än mjölk. Utifrån det argument som läggs fram om att en sänkning av matpriserna skulle gynna höginkomsttagarna måste jag fråga Rune Carlstein: Var argumentet för att slopa subventionerna och höja matpriserna det motsatta, att det skulle gynna låginkomsttagarna – eller hur går argumenten ihop? Om man ser logiskt på detta skulle de höjda matpriserna gynna människorna och sänkta matpriser skulle drabba dem. Sanningen är ju att socialdemokraterna går den andra vägen – man kommer undan för undan att höja matpriserna, men man kan av prestigeskäl inte erkänna problemet med den automatiska momseffekten. Vi har ju bjudit på förslaget att man kan tänka sig att gå subventionsvägen. Varför gör ni inte det? Jo, därför att ni inte

vill sänka matpriserna – det är detta det handlar om. Det har gått för mycket prestige i denna fråga.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslutet redovisas efter debatten om skatteutskottets betänkande 46.)

Anf. 36 ANDRE VICE TALMANNEN:

Kammaren övergår nu till att debattera skatteutskottets betänkande 46 om punktskatter.

Nr 111

Fredagen den
29 mars 1985

Punktskatter

Punktskatter

Anf. 37 KNUT WACHTMEISTER (m):

Herr talman! Den 1 september 1982 begåvades vi med ytterligare en skatt, nämligen skatten på ljudkassettband och videokassettband. Kassettskatten blev ett osedvanligt stort fiasko, och det är förvisso djupt beklagligt att det den gången bara var moderata samlingspartiet som motsatte sig införandet av skatten. Utvecklingen har givit oss helt rätt. I propositionen beräknades skatten ge 135 milj. kr. Även om det beloppet senare justerades ner innebar det en anmärkningsvärd felbedömning, eftersom det visade sig att skatten inbringade blott 15 milj. kr. det året.

Som så många gånger förr visar det sig att ett alltför högt skatteuttag föder motåtgärder som, så ock i detta fall, inte alltid är lagliga. Videobranschen beräknar att den seriösa handeln i dagsläget blott svarar för en tredjedel av kassettempporten, medan återstoden kommit in i landet på andra vägar. Förmodligen har huvuddelen smugglats in.

Mot bakgrund av vad som skett var det inte så underligt att vi från moderat håll för ett år sedan följde upp vårt motstånd mot videoskatten genom att tillsammans med folkpartiet begära en utvärdering. Skatteutskottet gick oss till mötes genom att förutsätta att en utvärdering skulle ske när effekten av hamstringen ebbat ut. En sådan utvärdering har nu gjorts av riksskatteverket, och verket anser att skatten bör avskaffas.

För att vara ett statligt verk tycker jag att riksskatteverket är anmärkningsvärt kritiskt:

”RFV:s erfarenheter av kassettskatten är i väsentliga hänseenden negativa. Genom sin konstruktion är den svårhanterlig både för RSV och de skattskyldiga. Vidare har den i fråga om videokassetten medfört konkurrensnedvridning inom branschen genom vissa kvalificerade försök till skatteunddragande.”

Till allt detta kan läggas att kassettskatten bidragit till att det enda svenska företag som tillverkar kassetter gått i konkurs.

Kassettskattens vara eller inte vara behandlas för närvarande inom regeringskansliet. Därför vill skatteutskottets majoritet inte ta den i mitt tycke självklara ställningen att detta missfoster till skatt snarast bör avskaffas – lämpligen redan den 1 maj, vilket vi föreslår i reservation nr 2, som jag härmed yrkar bifall till.

I reservation 1 kräver vi, likaledes tillsammans med folkpartiet, att man också slopar skatten på videobandspelare, eftersom den är hög, konkurrensnedvidande och svår att kontrollera. I samma reservation vill vi ha en översyn av den omfattande floran av punktskatter, syftande till att avskaffa dem som synes mindre lämpliga. Jag yrkar alltså bifall till reservation nr 1.

I två andra reservationer föreslår vi att avgiften på bekämpningsmedel och gödselmedel slopas. När det gäller motståndet mot skatten på bekämpningsmedel – för det är en skatt det är fråga om – är vi beklagligtvis ensamma, vilket inte hindrar att våra argument är utomordentligt välgrundade. Det ligger i allas vårt intresse att tillhandahålla livsmedel till överkomliga priser, och för att kunna göra det måste producenterna bekämpa sjukdomar och skadedjur i de olika grödorna. När sådana angrepp dyker upp är det självklart att vederbörande jordbrukare, trädgårdsodlare eller skogsbrukare försöker rädda sin gröda med de bekämpningsmedel som står till buds, oberoende av om priset höjts med några kronor. Avgiften på bekämpningsmedel är därmed ingenting annat än en skatt som fördyrar produktionen utan att förbättra miljön. Därmed är syftet med skatten förfelat, och den bör slopas.

Enligt min uppfattning kan samma argumentation åberopas när det gäller kravet på att slopa skatten på gödselmedel. Man förbättrar inte miljön genom att höja skatten på gödselmedel, eftersom handelsgödsel är ett nödvändigt produktionsmedel som svårligen kan ersättas med andra, mer miljövänliga produkter. Det är glädjande att vi här inte står ensamma, utan att även centern står bakom reservationen 4.

Med det sagda yrkar jag bifall till reservationerna 3 och 4.

Anf. 38 INGEMAR HALLENIOUS (c):

Herr talman! När handelsgödselavgiften infördes förra året kritiserades den hårt av centern. Det var ett dåligt underbyggt och illa förberett förslag. Vår kritik står kvar och är än mer befogad nu. Jag hänvisar till den debatt vi då förde för att något förkorta dagens.

Vårt jordbruk skall producera livsmedel av hög kvalitet. Kravet är också att detta skall göras så billigt som möjligt. För att jordbruket skall kunna uppfylla dessa krav måste växterna tillföras näring, så att optimala förutsättningar skapas. Handelsgödselmedel måste tillföras om detta skall kunna ske. Priset på handelsgödsel gör att jordbrukarna själva vill ha en handelsgödsel-användning som från växtnäringssynpunkt är mest lämplig. Forskning och försöksverksamhet är mycket viktiga för att man skall få ett bra underlag för en sådan gödsel användning.

Någon analys av avgiftens konsekvenser för näringen, miljön eller produktionsresultatet har inte företetts. Avgiften slår blint. Även de som har en från växtnäringssynpunkt väl avvägd användning av handelsgödselmedel drabbas.

För den enskilde lantbrukaren är handelsgödselavgiften en ny pålaga i produktionen. Ett av de handlingsalternativ han ställs inför är att, om förutsättningar för detta finns, ersätta vissa kvantiteter handelsgödsel med

stallgödsel, vilket inte alltid får positiva effekter. Ett annat alternativ för honom är att, om optimal giva inte uppnåtts tidigare, kompensera sig genom att ytterligare öka sin produktion. Det innebär ökade givor av handelsgödsel, vilket inte var syftet med avgiften. Någon möjlighet att minska tillförseln av näringsämnen med minskad produktion som följd gives inte den enskilde lantbrukaren på grund av de ekonomiska förutsättningar lantbruket arbetar under. Handelsgödselavgiften är en orimlig pålaga för svenskt jordbruk.

I reservation 5 yrkar vi att dryckesskatten på smaksatt mjölk och mjölkbaserade produkter avskaffas. Med hänsyn till näringsvärde och vitamininnehåll i en dryck som består av mjölkkråvara och juice anser vi inte att en sådan dryck skall beskattas. Vi anser det heller inte rimligt att mjölk med frukttillsats skall beskattas.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationerna 4 och 5.

Anf. 39 KARIN AHRLAND (fp):

Herr talman! I motion 1506 av folkpartiledaren Bengt Westerberg m. fl. har folkpartiet begärt ett förslag från regeringen om hur man successivt skulle kunna avveckla de s. k. lyxskatterna. Vi har i skatteutskottet fått lov att reservera oss på den punkten tillsammans med moderaterna.

Vi i folkpartiet tycker att människor i största möjliga utsträckning själva skall få bestämma om hur de vill inrätta sina liv. Vi hävdar med bestämdhet att svenska folket besitter den förmågan. Det är därför vi är principella motståndare mot skatter som styr konsumtionen till vissa varor och bort från andra. Den enskilda människan skall få avgöra om hon eller han vill köpa en videoapparat eller en stereoapparat, för att ta ett par exempel som ligger nära varandra. Vi kan inte acceptera att beskattningen utformas så att den styr den enskilde i hennes val i ett sådant fall. Det skulle vara intressant om utskottets talesman kunde redogöra för skälen till att en videoapparat skall vara belastad med punktskatt eller lyxskatt, medan en stereoapparat inte skall vara det. Det är faktiskt särskilt intressant att få veta varför socialdemokratin anser att det är så angeläget att försvåra för människor att skaffa sig en videoapparat. Det blir svårare för låginkomsttagarna än för höginkomsttagarna. För den som har det relativt gott ställt kanske skatten inte spelar så där förskräckligt stor roll i det här fallet.

Detta är ett enkelt exempel, herr talman, jag skall kunna ta fler, men vi har inte tid att räkna upp de exemplen i dag. Vi menar att det är nödvändigt att successivt göra ett försök att bli av med punktskatterna.

Vi har också i en annan motion, en enskild folkpartimotion, som har föranlett en reservation i utskottet, önskat avveckla kassettskatten. Det är Kenth Skårvik som påpekar att denna skatt inte alls har givit de inkomster som förväntades när den infördes. Det vitsordar faktiskt utskottsmajoriteten. Riksskatteverkets utvärdering har också visat att erfarenheterna i huvudsak har varit negativa. När nu utskottets majoritet trots det ändå inte vill slopa skatten är det minst sagt förvånande. Det är så mycket mer förvånande med tanke på att samma majoritet i den del av betänkandet som handlar om avveckling av s. k. lyxskatter, exakt åtta rader ovanför i

betänkandet, har skrivit att det "bör erinras om att det ibland kan finnas skäl att ompröva en punktskatt, t. ex. när det beskattningsmässiga resultatet inte står i rimlig proportion till administrations- och kontrollkostnaderna".

Kassettskatten, herr talman, är ett utmärkt exempel på en sådan punktskatt som majoriteten åtta rader ovanför i betänkandet tycker att man borde kunna ompröva. Det beskattningsmässiga resultatet står inte i rimlig proportion till administrations- och kontrollkostnaderna. Då borde också utskottsmajoriteten ha tagit konsekvenserna och tillstyrkt de motioner där man föreslår en avveckling.

Med detta yrkar jag bifall till reservation 2 liksom också till reservation 5 av Stig Josefson m. fl., som vi från folkpartiets sida har anslutit oss till.

Anf. 40 EGON JACOBSSON (s):

Herr talman! I skatteutskottets betänkande 46 behandlas vissa punktskatter – olika lyxskatter, kassettskatten, charterskatten, dryckesskatten på smaksatt mjölk samt kommunala avgifter på avskrifter och kopior.

Till betänkandet har fogats fem reservationer, och talesmännen för de borgerliga partierna har nu kommenterat dem.

Gemensamt för alla dessa reservationer är att de angriper punktskatterna och vill avskaffa desamma.

Det är kanske något förvånande, herr talman, att det är folkpartiet som gått längst i sina motionskrav. I den motion som Karin Ahrland nyss berörde och som Bengt Westerberg m. fl. har undertecknat krävs att lyxskatterna skall avskaffas. Motionärerna menar – och Karin Ahrland försökte argumentera på det sättet – att skatterna styr konsumtionen och att skatterna skulle ha tillkommit i detta syfte. Det är fel, Karin Ahrland. Dessa skatters syfte är rent statsfinansiellt.

De skatter som folkpartiet nu attackerar ger statsverket 2 miljarder årligen. Vi kan inte i dagsläget finna några som helst bärande argument för att försämra statsbudgeten med 2 miljarder.

Jag måste nog ställa en fråga till Karin Ahrland. Har ni i ert s. k. budgetalternativ tagit hänsyn till det förslag som ni nu lagt fram? Det normala är ju annars att ni ropar på besparingar. Men samtidigt är ni beredda att försämra statsfinanserna med 2 miljarder. Man kan inte precis påstå att det finns logik i ert uppträdande. Men att kräva logik är å andra sidan, herr talman, kanske att ställa väl höga anspråk när det gäller just folkpartiet.

Karin Ahrland visade hur långt från verkligheten hon är när hon talade om de sämst ställda grupperna och deras möjligheter att köpa en videoapparat. Men en video är nog inte den vara som är mest angelägen för en småbarnsfamilj i dag. Vi försöker i stället att föra en fördelningspolitik som innebär att de sämst ställda grupperna får större möjligheter.

Herr talman! Jag yrkar avslag på reservation 1.

Reservationerna 2 och 3 gäller kassettskatten och slopande av avgifterna på bekämpningsmedel.

Jag vill hävda att den reservation som gäller kassettskatten är ett utslag av moderat och folkpartistisk opportunistik. Vi konstaterar ju i utskottets

betänkande att utbytet av skatten blivit sämre än väntat, att riksskatteverket gjort en utvärdering som utfallit negativt och att ärendet är föremål för beredning inom regeringskansliet. Därmed är kassettskatten föremål för den utvärdering som riksdagen angivit som en förutsättning för skattens införande. Knut Wachtmeister tar litet fel när han säger att utskottet i fjol gick med på moderaternas krav på en utvärdering.

Skatten tillkom ju på folkpartiets initiativ. Det fanns således anledning att redan från ikraftträdandet hysa skepsis mot skattens konstruktion. Nu nöjer sig moderaterna inte med detta utan de kräver ett omedelbart avskaffande, utan att hänsyn tas till de kulturpolitiska aspekter och upphovsrättsliga frågor som man – tyvärr, med tanke på skattens konstruktion – måste beakta i detta sammanhang.

Reservation 3 gäller avgiften på bekämpningsmedel. Moderaterna vill avskaffa denna avgift, trots att den funnits endast sedan den 1 juli 1984. Att det finns miljöpolitiska motiv för denna avgift och att avgiften kan förväntas leda till positiva miljöresultat har tydligen aldrig föresvävat moderaterna.

Jag yrkar avslag på reservation 3.

Reservation 4 gäller samma område, nämligen avgiften på gödselmedel. Denna reservation har – av förklarliga skäl – också undertecknats av centerpartiets ledamöter i utskottet.

Med samma argument som jag nyss anförde mot reservation 3 yrkar jag avslag på reservation 4. Ingemar Hallenius börjar tala om jordbrukspolitik i den här debatten, och därför skulle jag vilja göra ett tillägg. Jag har under de senaste månaderna haft en rad jordbrukspolitiska debatter med anledning av livsmedelskommitténs utredning. Jag har tolkat vad företrädare för lantbruket sagt på det sättet att jordbrukarna själva vill arbeta för en minskad användning av kemikalier inom jordbruket. Det var när vi hade en ständig ökning av användningen av kemikalier och andra gifter i jordbruket som de här här avgifterna infördes. Som jag har förstått det hela är det en medveten strävan från jordbrukets sida att komma till rätta med det här problemet.

Slutligen till reservation 5 som gäller skatten på smaksatt mjölk. Samma fråga behandlades i fjol. Vi från utskottets sida kan inte finna att några nya hållbara argument över huvud taget tillkommit sedan dess som skulle kunna påverka vårt ställningstagande.

Jag yrkar följaktligen avslag på reservation 5 och bifall till utskottets hemställan i dess helhet.

Anf. 41 KARIN AHRLAND (fp) replik:

Herr talman! Låt mig först och främst påpeka för Egon Jacobsson, som frågade om folkpartiet har kunnat täcka hela denna avveckling i sin budget, att han borde ha läst både betänkandet och motionerna så mycket att han visste att det där står att det skall ske en successiv avveckling av dessa skatter. Därmed har vi alltså inte täckt hela inkomstbortfallet på 2 miljarder i vår budget, men vi har med bestämdhet täckt t. ex. de 13 miljoner som gäller kassettskatten. Vi täcker alltid våra budgetar. Vi vill i detta fall gå i en sådan riktning skattemässigt att vi sakta och säkert blir av med punktskatterna.

Egon Jacobsson anser att jag är långt från verkligheten. Ja, i riksdagen är vi stundom långt från verkligheten, det skall jag gärna erkänna. Egon Jacobssons exempel var emellertid något underligt. Jag försökte säga, att för en låginkomsttagare och en höginkomsttagare som av hela sitt hjärta önskar en videobandspelare innebär skatten på 600 kr. en utgift som troligen är svårare att få fram för låginkomsttagaren än för höginkomsttagaren. Om vi skall ta exempel på skatt på en vara som är billigare kan vi ta punktskatten på lättöl, Egon Jacobsson.

Det här handlar mera om en principiell fråga, dvs. att vi inte skall ha skatter på särskilda varor. Vi skall överlåta åt människor själva att bestämma vad som är bra eller dåligt. Vi skall inte styra konsumtionen i sådana här sammanhang. Det är därför som vi vill att punktskatterna skall avskaffas. Vi är helt villiga att finansiera det inkomstbortfall som kan bli följden allteftersom pengarna från dessa skatter faller bort.

Anf. 42 INGEMAR HALLENIUS (c) replik:

Herr talman! Egon Jacobsson sade inledningsvis att detta skatteutskottets betänkande behandlar en serie punktskatter. Därmed gav han den rätta beteckningen på handelsgödselavgiften. Det betyder, som vi i centern hela tiden har sagt, att denna avgift egentligen är en straffbeskattning på jordbruket.

Det är helt riktigt att det är en medveten strävan från jordbrukarna att minska användningen av handelsgödselmedel. Jag påpekade redan i mitt inledningsanförande att bara priset på handelsgödsel i dag gör att man strävar efter en optimal giva. Det är många jordbrukare som i dag gör jordanalyser på våren, just i syfte att få reda på hur mycket kväve som behövs för att få en optimal giva. Inom jordbruket finns det i dag en stark strävan att nå fram till dessa mål. I detta fall är handelsgödselavgiften icke till någon fördel. Den drabbar lika hårt den som har en optimal giva som den som ger för mycket handelsgödsel. Den stimulerar inte till en riktigare användning av handelsgödselmedel. Det är det vi strävar efter, om det skall vara positivt både för jordbruket och för miljön.

Anf. 43 KNUT WACHTMEISTER (m) replik:

Herr talman! De ärenden som vi nu behandlar har tidigare varit föremål för debatt här i kammaren. Många ärenden under detta riksmöte är gamla ärenden som kommer upp igen. Jag tycker att det är ganska meningslöst att upprepa alla argument som tidigare har förts fram i debatten, och därför föredrar jag att inte gå i replik i själva sakfrågan.

Anf. 44 EGON JACOBSSON (s) replik:

Herr talman! Jag skall börja med att reservationslöst instämma i det Knut Wachtmeister sade allra sist. Jag hoppas att det kan innebära att vi slipper en del debatter under den tid som är kvar av vårsessionen. Hittills har vi från skatteutskottet fått upprepa ett antal debatter med några månaders mellanrum. Det Knut Wachtmeister sade var alltså bra, och där är vi helt överens.

Sedan vill jag vända mig till Karin Ahrland. Det var, herr talman, som jag misstänkte, man hade alltså inte de inkomstförstärkningar som behövs när man skall ta bort de här skatterna. Karin Ahrland försökte försvara sig med att det skall ske successivt. Hur lång är avvecklingsperioden? Var är de intäkter på 2 miljarder som skall föras in under den här avvecklingsperioden?

När det gäller kassettskatten tycker jag nog att Karin Ahrland skulle vara litet försiktigare. Vi diskuterar nu en skatt som har införts på folkpartistiskt initiativ, en skatt som alla andra partier var djupt kritiska mot. Men genom den konstruktion man hade gett den, då man delvis kopplade ihop den med kulturpolitiken, gick vi från socialdemokratisk sida med på skattens införande under förutsättning att det kom att ske en utvärdering. Det är den som görs nu, och det är därför som vi nöjer oss med detta i utskottets betänkande.

Den deklaration som Ingemar Hallenius nu hävdar är bra. Vi är överens när det gäller jordbrukets strävan att minska kemikalieanvändningen. Det innebär att om man successivt minskar kemikalieanvändningen blir det inte någon ökning av totalkostnaden för brukaren i det svenska jordbruket.

Anf. 45 KARIN AHRLAND (fp) replik:

Herr talman! Till kassettskatten igen. Det är riktigt att den infördes under tvåpartiregeringens tid. Såvitt jag vet var socialdemokraterna med om den. Det var faktiskt bara moderaterna som inte ville ha den. Nu säger Egon Jacobsson att man var mycket betänksam inför den. Om man var det då och nu ser resultatet av utvärderingen, kan jag inte förstå vad det är som gör att socialdemokraterna inte kan gå med på att avveckla den med detsamma. Det är precis vad vi gör. Vi trodde den gången, just av kulturpolitiska skäl, att vi skulle få in över hundra miljoner. Det har visat sig att vi inte får det. Då tar vi konsekvenserna, herr talman, och vill avveckla en skatt som bara är byråkratisk och inte ger mer än 13 miljoner till statskassan. Det är ingen idé att ha den kvar.

Anf. 46 INGEMAR HALLENIUS (c) replik:

Herr talman! Nej, Egon Jacobsson, den här kostnaden drabbar också den jordbrukare som har en väl avvägd gödsling och icke har tagit till för stora mängder. Det är fel det Egon Jacobsson säger, att det icke drabbar de jordbrukare som har en väl avvägd gödselanvändning.

Anf. 47 EGON JACOBSSON (s) replik:

Herr talman! Om Karin Ahrland hade varit med i skatteutskottet när vi diskuterade kassettskattens införande skulle hon sannolikt inte ha argumenterat som hon gör nu. Det var under stor vända som vi var med på att införa den skatten. Vi gjorde det, som jag nyss konstaterade, därför att man hade gjort kulturpolitiska bindningar. Man hade avtal med svenska filminstitutet bl. a. Man hade öronmärkt en skatt. Bara det är ytterst tvivelaktigt.

Vi kan nu konstatera att den utvärdering som riksdagen ställde upp som förutsättning håller på att genomföras och att riksskatteverket har uttalat sig negativt. Då skall naturligtvis utvärderingen slutföras inom regeringskans-

liet, och man måste ta hänsyn till de kulturpolitiska bindningar som folkpartiet har varit med om att göra. Skall ni bara ta bort skatten utan att ta några som helst hänsyn till dessa bindningar? Det vittnar, tycker jag, om en ganska ordentlig omdömeslöshet.

Ingemar Hallenius säger att avgifterna drabbar jordbruket. Ja, om man fortsätter att öka användandet av kemikalier och gifter i jordbruket. Men minskar man den användningen ökar inte totalkostnaden för jordbrukaren.

Andre vice talmannen anmälde att Ingemar Hallenius och Karin Ahrlund anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

Anf. 48 RUNE BACKLUND (c):

Herr talman! I motion 2166 har jag, Arne Fransson och Jan Hyttring yrkat att gödselmedlet P 17 skall befrias från gödselmedelsavgiften.

P 17 är ett gödselmedel som helt nyligen har introducerats på marknaden. Medlet består av svensk apatit som är granulerad. Enda tillsatsen är ett bindemedel som är en cellulosa produkt från skogsindustrin.

Apatiten bryts i Grängesberg, och tillverkningen av gödselmedlet sker i Torsby. P 17 består av bl. a. 16 % fosfor och 55 % kalk. Det innehåller inga för mark eller växter skadliga syror utan reagerar basiskt. pH-värdet är 8.6. Jämfört med superfosfaten innehåller medlet nästan inga tungmetaller. Borta är alltså kadmiumproblemet.

Den superfosfat som säljs i dag är sur och bidrar till att öka markförsurningen. Apatiten däremot, som är basisk, motverkar försurningen. Genom att apatiten är svårslöslig och långtidsverkande kommer man också ifrån nackdelen med gödselmedel av typ NPK, dvs. urlakningen. I Finland har man prövat apatitgödning på vissa marktyper och kan uppvisa positiva forskningsresultat.

På s. 7 och 8 i betänkandet behandlar utskottet gödselmedelsavgiften och vår motion. Utskottets majoritet hänvisar till samma argument som framfördes när avgiften infördes, och jag citerar ur utskottsbetänkandet: "I samband med avgiftens införande framhöll utskottet också att avgiftens relatering till halten av kväve och fosfor i ämnet borde stimulera till en ökad efterfrågan på medel som från miljösynpunkt är mindre riskabla." Litet längre fram i texten avstyrker man vår motion med hänvisning till att ett eller flera undantag skulle komplicera avgiftsuttaget utan att några väsentliga fördelar står att vinna.

På dessa rader avslöjar socialdemokraterna i utskottet det verkliga skälet till att vi har en avgift. Det handlar inte så mycket om att värna om miljön utan om hur man i stället tar ut en renodlad skatt på gödselmedel. Man är alltså inte beredd att undanta gödselmedel som är positiva för miljön, och talet om att stimulera efterfrågan på gödselmedel som från miljösynpunkt är mindre riskabla är ingenting annat än tomt prat. Det kan knappast påstås vara särskilt komplicerat att undanta ett gödselmedel från avgiften, eftersom det är tillverkaren som svarar för avgiftsinbetalningen, inte handelsledet.

P 17 har, som jag tidigare redovisat, långsiktigt positiva i stället för negativa miljöeffekter. Det skulle bl. a. kunna bli ett effektivt medel för att möta den ökande markförsurningen, och det är användbart inom såväl jordbruket som skogsbruket.

Om man nu inte vill undanta P 17 trots medlets positiva miljöeffekter, blir naturligtvis frågan till utskottsmajoriteten: Hur skall ett gödselmedel vara sammansatt för att kunna undantas från avgiften? Har man över huvud tänkt sig den möjligheten när man utformade avgiften?

Herr talman! Dessa båda frågor är principiellt viktiga, med tanke på de miljöargument som användes av socialdemokraterna när den här avgiften infördes.

Överläggningen var härmed avslutad.

Skatteutskottets betänkande 42

Mom. 6 (mervärdeskatt på livsmedel)

Utskottets hemställan bifölls med 270 röster mot 20 för motion 1643 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Mom. 8 a (mervärdeskatten vid offentlig upphandling)

Utskottets hemställan bifölls med 161 röster mot 126 för reservationen av Knut Wachtmeister m. fl.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Skatteutskottets betänkande 46

Mom. 1 (avveckling av lyxskatter m. m.)

Utskottets hemställan bifölls med 201 röster mot 87 för reservation 1 av Knut Wachtmeister m. fl.

Mom. 2 (slopande av kassettskatten)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 2 av Knut Wachtmeister m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 3 (slopande av avgiften på bekämpningsmedel)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 3 av Knut Wachtmeister m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 4 och 5 (slopande av avgiften på gödselmedel m. m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 4 av Knut Wachtmeister m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 8 (skatten på smaksatt mjölk m. m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 5 av Stig Josefson m. fl. – bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

7 § Socialt behandlingsarbete, m. m.

Föredrogs socialutskottets betänkande 1984/85:14 om vissa anslag till socialt behandlingsarbete m. m. (prop. 1984/85:100 delvis).

- Anf. 49 GÖRAN ERICSSON (m):

Herr talman! Från moderat håll har vi under några år reserverat oss och tagit upp till diskussion det särskilda anslaget till de fackliga organisationerna för information på drogområdet. Jag kan nu notera att centerpartiet i år delar vår uppfattning och att vårt argument därmed ökar i tyngd och angelägenhetsgrad. Låt mig belysa detta vår argument när det gäller att avvisa de medel som här föreslås till de fackliga organisationerna i och för droginformation.

Vi moderater har inte tagit det här beslutet för att brandskatta de fackliga organisationernas ekonomiska resurser. Vi har inte heller tagit beslutet för att omintetgöra droginformation på arbetsplatserna. Nej, vi moderater vänder oss tillsammans med centern mot utskottsmajoritetens politik, som innebär att tämligen rikligt med pengar pumpas in i mäktiga fackorganisationer, medan många enskilda organisationer inom drogområdet kämpar en förtvivlad kamp för sin överlevnad. I reservationen 1 anför vi att informationen om droger och deras skadliga verkan är viktig att bedriva, inte minst på arbetsplatsen. I arbetsmiljön kan det lätt visas vilka risker den löper som är påverkad under sitt arbete.

Denna information menar vi skall stödjas och uppmuntras. Jag har i denna kammar många gånger tidigare sagt, att varken kunskapsnivån eller nykterheten ute på arbetsplatserna nämnvärt påverkats av att vi tillskjuter en eller annan miljon till fackföreningsrörelsen. Jag tror att den verksamheten väl kan inrymmas i det uppdrag som medlemmarna givit sina fackförbund och för vilket de betalar en rätt väl tilltagen medlemsavgift.

I reservation 2 kommer den meningen till uttryck, att dessa pengar bör föras över till de många små enskilda organisationer som inom drogområdet utför ett synnerligen engagerande och fint arbete, vilket utgör ett komplement till den information som stat, kommun och landsting står för.

Herr talman! Sammanfattningsvis vill vi föra över det nu aktuella stödet från de mäktiga fackorganisationerna till de svaga enskilda organisationerna, som genom ett ökat stöd betydligt bättre skulle kunna bredda sina informationsinsatser – liksom fackförbunden utan det här stödet, men också utan någon större ekonomisk uppoffring, väl skulle kunna ikläda sig den viktiga och naturliga uppgift som vi menar att de har när det gäller att

informera medlemmarna om drogernas risker, inte minst då den arbetsmiljörisk som påverkan innebär.

Härmed yrkar jag, herr talman, bifall till reservationerna 1 och 2 i socialutskottets betänkande nr 14.

Anf. 50 ULLA TILLANDER (c):

Herr talman! Av alla de frågor som tas upp i betänkande nr 14 från socialutskottet skall jag beröra några som behandlas i ett par centermotioner.

I motion 1775 av Karin Israelsson och i motion 2315 med Karin Andersson som första namn tas problemet med kvinnors missbruk upp. Motion 2199 med Bengt Westerberg som första namn tar också upp samma sak.

Kvinnor övertar alltmer mannens sätt att bruka alkohol och utsätter sig för stora risker att drabbas av alkoholrelaterade sjukdomar. En anledning till att antalet kvinnor med alkoholproblem har ökat dramatiskt är inte minst oviljan hos kvinnor att avslöja ett pågående missbruk. En osäker och otrugg situation leder ofta till verklighetsflykt, som resulterar i missbruk av alkohol och läkemedel. Bruket av lugnande medel är högre hos kvinnor än hos män.

Det är en allvarlig fråga som motionärerna tar upp, och utskottet understryker det angelägna både i att orsakerna till alkoholproblem hos kvinnor spåras och i att sådana problem behandlas. Det gäller främst de gravida missbrukarna, med tanke på riskerna för det väntade barnet. Särskilda behandlingsmöjligheter behövs också för kvinnor.

Efter den landsomfattande enkät – syftande till att ge en samlad bild av hur vården av kvinnliga alkoholmissbrukare är organiserad – som socialstyrelsen arbetar med skall en satsning göras för vårdprojekt för kvinnliga missbrukare. Särskilda vårdprogram planeras på många håll både inom öppen och inom slutenvård. Socialstyrelsens nämnd för alkoholfrågor har också gett stöd till flera projekt som vänder sig till kvinnor i förebyggande syfte. Projekten beskrivs, som påpekas av utskottet, i skriften "På kvinnors vis – Om drogförebyggande arbete".

Problem med alkohol är en svår börda att bära för en person, och den är ju inte lättare att bära om man är ensam om den. Vi vet att alkoholismen bland kvinnor ökar, men också att problemet med ensamheten bland kvinnor ökar. Dessa två omständigheter i kombination gör problemet än större. Det blir en ond cirkel. Dricker man för att man är ensam, eller är man ensam för att man har börjat dricka? Det kan vara många samverkande skäl till det. I ett samhälle som vårt finns det nog många bidragande orsaker, kanske en okänslighet, en hårdhet, en bristande förståelse för dem som misslyckas.

Människor, och kvinnor mest, som har hamnat i den här situationen behöver någon som ställer upp för dem. Man måste ha miljöer som är förstående, vänliga, välkomnande och förlåtande. Sådant åstadkommer man kanske inte så lätt med kampanjer, utan det är en fråga om att på sikt bygga upp sådana miljöer. Enligt utskottet måste förebyggande insatser och behandling av alkoholproblem hos kvinnor prioriteras.

I motion 2306, med Karin Andersson som första namn, upptas frågan om ekonomiskt stöd från staten till ett rehabiliteringscenter för tortyroffer i

Sverige. I Köpenhamn har ett sådant behandlingscenter stötts av danska staten.

Röda korset har tillsammans med Stockholms läns landsting startat ett rehabiliteringscenter för torterade. Röda korset har gjort en framställning till regeringen om hjälp till finansieringen, och utskottet utgår ifrån att regeringen skall stödja en sådan framställning.

Ett statligt ekonomiskt stöd skulle vara en symbolhandling. Inte minst är det viktigt för staten själv att stå för uppbyggande av människor som är berövade sin mänskliga värdighet. Det innebär ett slags ställningstagande för mänskliga rättigheter gentemot ett allt vanligare barbari som förekommer i stater som håller på att spåra ur.

Det är en demonstrativ protest i annan form än den som brukar ske på gatorna. Med ett sådant här stöd blir ju orden handling, och handlingarna blir ord riktade ut till stater runt om i världen som lånar sig till sådan här verksamhet.

Jag vill till slut också något kommentera reservationerna 1 och 2 med Rune Gustavsson som första namn.

Vi som har reserverat oss – Göran Ericsson har redan varit inne på den frågan – anser att information om alkoholens och narkotikans skadeverkningar ingår som en i raden av fackliga uppgifter. Att vårda sig om de människor som är medlemmar i ett fack är en viktig facklig uppgift. Det är ju därför som man tar ut fackliga avgifter.

De pengarna skall bl. a. användas till information och upplysning av olika slag. Man informerar sina medlemmar om skyddsanordningar, om lagstiftning, om nya bestämmelser och om nya material av olika slag. Det skulle vara märkligt om man då inte också tog upp missbruksfrågorna. Det är i hög grad en miljöfråga.

Vi tror att arbetsmarknadens parter klarar den här informationen där det finns behov av den, med de medel de redan har. Den resurs som behövs för att åstadkomma en verklig påverkan är människor som tar sig an sina kamrater, och det är något som finns i många självklara relationer mellan arbetskamrater. Sådant påverkas mycket litet av anslagna pengar. Det tillhör nästan det som inte går att köpa för pengar.

Men det finns föreningar och organisationer som vilar på en stark ideell grund och som frivilligt organiserar människor i kampen mot missbruket. De möter de missbrukande människorna oftast på deras fritid, och de utgör också ett slags normsändare som kan bidra till att förbättra klimatet i samhället, på arbetsplatser och där människor samlas. Fattigdomen där är inte brist på idéer och engagemang, utan just detta att man saknar pengar. Därför tycker vi att det är mer motiverat att lägga de pengar vi har i denna korg.

Jag yrkar, herr talman, bifall till reservationerna 1 och 2 och i övrigt till utskottets hemställan.

Anf. 51 ALEXANDER CHRISOPOULOS (vpk):

Herr talman! Bakgrunden till vårt förslag om ett socialt stödprojekt bland invandrarungdomar är den mycket svåra situation dessa befinner sig i. Framför allt påverkas deras situation av vissa förändringar på arbetsmarknaden, där efterfrågan på den sortens arbetskraft som invandrarungdomarna utgör är i det närmaste obefintlig. Förutom de svårigheter som invandrarungdomarna har i dag på arbetsmarknaden i allmänhet, och som de delar med övriga ungdomar, är invandrarungdomarna speciellt utsatta. De har i regel en lägre utbildningsnivå än de svenska ungdomarna. De är också i större utsträckning än andra ungdomar hänvisade till konjunktur känsliga näringsgrenar och yrkesområden.

Avsaknaden av yrkesutbildning är en av de viktigaste orsakerna till arbetslöshet. Många invandrarungdomar har svårt att få arbete på grund av att de inte kan tillräckligt mycket svenska. Man kan anta att ett stort antal invandrarungdomar inte söker upp arbetsförmedlingen trots att de saknar arbete. Det är också uppenbart att yrkesval bland unga invandrare påverkas av det förhållandet att föräldrar, släkt och vänner ofta endast har erfarenheter av en mycket begränsad del av den svenska arbetsmarknaden.

Man kan i dag konstatera en tilltagande yrkesmässig och social segregation av invandrarungdomarna, som är mycket allvarlig och som kommer att förhindra dessa ungdomars funktionella integrering i det svenska samhället. Därför har vi från vårt partis sida föreslagit att resurser skall ställas till kommunernas förfogande för ett socialt stödprojekt för invandrarungdomar. Detta bör organiseras så att invandrare anställs för att arbeta inom sin egen nationalitets- och språkgrupp. Vi tror att detta är en förutsättning för att komma förbi barriärerna främlingskap och språksvårigheter. Det kan dessutom vara en utgångspunkt för att skapa förutsättningar för att bygga upp en nationell identitet hos invandrarungdomarna.

Arbetet måste självfallet bygga på uppsökande verksamhet men bör ges en fast bas i form av lokalutrymme i invandrantäta bostadsområden. Stor frihet måste lämnas när det gäller verksamhetens konkreta utformning för att den skall kunna anpassas till skilda förhållanden. De invandrare som skall arbeta med denna verksamhet måste ges en grundlig utbildning för att de skall finna sig väl till rätta bland svenska institutioner, inom socialvård och andra vårdområden, utbildningssystem och arbetsmarknadsväsende. Detta är nödvändigt för att invandrarungdomarna skall få det konkreta stöd de behöver i olika situationer.

Vi anser att om ingenting görs på detta område, kommer arbetslöshetssiffrorna för invandrarungdomarna även i fortsättningen att vara skrämmande höga och deras sociala utslagning att öka.

I sitt avslagsyrkande när det gäller vår motion hänvisar utskottet till en rad åtgärder som vidtagits av olika myndigheter för att förbättra invandrarungdomarnas fritidssituation. Det kan vara bra, men det är inte detta vår motion handlar om. Även om det är nödvändigt och välbehövligt med insatser för fritidsverksamheten, så är invandrarungdomarnas situation på arbetsmarknaden det allvarligaste problemet, och det är detta som vår motion och motsvarande reservation syftar till att angripa.

Nr 111

Fredagen den
29 mars 1985

Socialt behandlingsarbete, m. m.

Herr talman! Också invandrarkvinnornas svåra situation på arbetsmarknaden försämrar deras möjligheter att spela den roll som de förväntas ha inom familjen. De bär ofta huvudansvaret för uppfostran av barnen, som inte bara skall ges identitet baserad på familjens ursprung utan också göras förmögna att leva som aktiva samhällsmedborgare i Sverige. De förväntas fungera som en buffert inom familjen när det gäller att överbrygga klyftor i normer och värderingar mellan ursprungslandet och det svenska samhället. Ju mindre kontakt invandrarkvinnorna får med det svenska samhället, desto svårare är det för dem att förmedla en riktig bild av vad svenska värderingar och samhällsformer innebär, och desto svårare blir det att mildra den oundvikliga kulturkollisionen.

Inte sällan uppstår svåra konflikter i invandrarfamiljer som befinner sig i brytningen mellan två olika kulturer. Det är viktigt att samhällsfunktionärer som kommer i kontakt med familjer i sådana situationer lär sig ge stöd och söka lösningar som överensstämmer med familjens kulturella och sociala förhållanden. Svenska lösningar på familjekonflikter är ofta inte tillämpbara eller kan åsamka den berörda familjen nya och olösliga problem.

Det är viktigt att socialtjänsten, sjukvården och skolan ges resurser att utveckla nya arbetsmetoder gentemot utsatta invandrarfamiljer och att personalen får ökade och relevanta kunskaper för sitt arbete med olika nationalitetsgrupper. Här bör kvinnans speciella situation som uppfostrare och den som håller samman familjen beaktas, så att hon finner stöd i samhällets åtgärder.

Även om utskottet redovisar en del åtgärder som har vidtagits på det här området, exempelvis utarbetande av allmänna råd för arbete med invandrarfamiljer med barn, så är de hittills vidtagna åtgärderna på intet sätt tillräckliga. Därför yrkar jag, herr talman, bifall till samtliga vpk-reservationer i detta betänkande.

Anf. 52 YVONNE SANDBERG-FRIES (s):

Herr talman! I socialutskottets betänkande 14 behandlas budgetpropositionens förslag om anslag under avsnittet Socialt behandlingsarbete, alkohol- och narkotikapolitik. Det gäller här anslagen H 1, H 4 och H 5 och dessutom avsnittet Internationell samverkan. I propositionen föreslås bl. a. att anslaget till drogupplysning skall räknas upp och att statsbidragen under de närmaste åren i första hand bör inriktas på droginformation, social kontaktverksamhet och kamratstödsverksamhet genom organisationerna på arbetsmarknaden och inom skolområdet. Verksamhet som syftar till ökad kontakt och gemenskap i bostadsområden med sociala problem bör enligt propositionen också få stöd. Lokala projekt med verksamhet för invandrargrupper bör lyftas fram. Droginformation till kvinnor bör också prioriteras enligt propositionen.

En rejäl ökning föreslås av anslaget H 4, som gäller stöd till organisationer som ägnar sig åt rehabilitering av missbrukare. Stödet till försöksverksamhet och metodutveckling inom missbrukarvården och övrigt socialt behandlingsarbete sammanförs och utökas.

I propositionen redovisas också det arbete som pågår inom en rad angelägna områden. Under det gångna året har regeringen t. ex. beviljat medel till fyra nya projekt kring åtgärder mot kvinnomisshandel. Regeringen har beslutat avsätta 800 000 kr. per år i tre år för sådana projekt. Socialstyrelsen har fått regeringens uppdrag att lämna förslag till projekt vid kvinnojourer och andra frivilliga organisationer inom en kostnadsram av 700 000 kr. Sammanlagt 2,8 milj. kr. utgår från delegationen för social forskning till olika forskningsprojekt beträffande prostitution och misshandel, för att bara nämna några av de uppgifter som redovisas i propositionen.

Utskottet tillstyrker regeringens förslag till anslag på samtliga punkter.

I betänkandet behandlas dessutom ett antal motionsyrkanden som gäller bl. a. upplysning och information på drogområdet, metodutveckling inom socialtjänsten, alkoholmissbruk bland kvinnor, åtgärder mot kvinnomisshandel och prostitution, olika former av socialt behandlingsarbete bland invandrare, behandlingscentrum för tortyroffer och åtgärder mot sexuella övergrepp mot barn. En del av de motionerna har de föregående talarna redogjort för.

Ifrån utskottets sida avstyrker vi samtliga motioner. Flertalet av yrkandena har tidigare och i vissa fall helt nyligen varit föremål för riksdagens ställningstagande. Vi har i utskottet inte kunnat finna några skäl för att riksdagen skall ändra sina tidigare ställningstaganden, och jag skall därför inte heller uppta kammarens tid med att i detalj kommentera alla dessa motioner.

Jag skall i stället inskränka mig till att kommentera de reservationer som finns fogade till betänkandet och säga några ord i en särskilt angelägen fråga bland de många angelägna frågor som utskottet behandlar i betänkandet.

Enligt regeringens förslag bör arbetsmarknadsorganisationerna även för nästa budgetår tillförsäkras särskilda medel för den kamratstödande verksamhet som bedrivs på arbetsplatserna. Detta är enligt min och utskottsmajoritetens uppfattning en mycket fin och angelägen verksamhet. Det är ofta så att alkoholproblem märks först på arbetsplatsen. Det är också så att arbetsplatsen och arbetskamraterna utgör en oerhört väsentlig del i livet för de allra flesta människor. Stöd och hjälp från dem som man dagligen träffar kan aldrig ersättas av mer professionella tröstare, om uttrycket tillåts, hur duktiga dessa människor än är.

En kamratstödande verksamhet har dessutom inte bara betydelse för att bistå dem som redan drabbats av problem. En bra anda på arbetsplatsen kan också betyda att missbruksproblem inte uppstår och med andra ord fungera direkt förebyggande. För att garantera kontinuiteten i den här verksamheten ansluter sig därför utskottsmajoriteten till regeringens förslag.

I reservationerna 1 och 2 säger sig moderaterna och centerpartisterna visserligen uppskatta verksamheten, men de anser att de fackliga organisationerna har ekonomiska resurser att bedriva verksamheten utan statligt stöd.

Till det vill jag säga att jag i all ödmjukhet tror att det skulle vara nyttigt för moderater och centerpartister att ge sig ut i landet och tala litet med de

fackliga företrädarna i de olika avdelningarna och klubbarna. Jag tror att det skulle kunna ge företrädarna för dessa partier en litet mer realistisk bild av de fackliga organisationernas ekonomiska resurser.

Jag vill också säga att jag tycker det ligger nära till hands att se den kamratstödande verksamheten som en naturlig del i företagets personalpolitik och därmed något som arbetsgivarna borde ta ekonomiskt ansvar för. Så har också skett på flera ställen, där arbetsgivarna insett värdet av en framsynt politik gentemot sin personal.

Ytterligare tre reservationer har fogats till betänkandet. Det rör sig i samtliga fall om vpk-reservationer – i vanlig ordning, höll jag på att säga.

I reservation 3 begärs att ett särskilt statsbidrag skall inrättas för kommunernas bekämpning av narkotikaproblem. Utskottet konstaterar här för det första att socialnämnderna enligt lag är skyldiga att arbeta med att bekämpa narkotikaproblemen. För det andra behandlade riksdagen så sent som i december 1984 regeringens proposition om en samordnad och intensifierad narkotikapolitik. I propositionen föreslogs bl. a. att ett särskilt stöd skulle lämnas till utvecklingsinsatser inom narkomanvårdsområdet. I budgetpropositionen föreslås nu att 5 milj. kr. skall användas för sådana utvecklingsinsatser under det kommande budgetåret. Mot denna bakgrund anser utskottet att något ytterligare bidrag inte är nödvändigt.

I reservation 4 begär man ett särskilt ekonomiskt stöd till kommunerna för metodutveckling av socialtjänstens arbete med utsatta familjer från olika etniska grupper. Även här rör det sig om en i och för sig angelägen fråga, men utskottsmajoriteten anser att det önskvärda resultatet kan uppnås på annat sätt än det som anges i reservationen.

Inom socialstyrelsen pågår ett arbete med att sammanställa allmänna råd angående individuellt arbete med invandrabarn och invandrarfamiljer med barn.

Inom ramen för ett nordiskt projekt pågår ett svenskt sådant, som syftar till att samla in kunskaper om skilsmässor och familjer i kris bland främst finländska och turkiska invandrare. Socialstyrelsens bidrag till kommunerna för familjepedagogiskt arbete med flyktingar upphör visserligen, men kommer i stället att ingå i den ersättning som kommunerna får genom invandrarverket. Socialstyrelsen har givetvis ansvar för att sprida kunskaper på detta område.

Bidrag till lokala utvecklingsprojekt kan sökas via de anslag på totalt 18 milj. kr. som enligt budgetpropositionen skall användas för försöksverksamhet och metodutveckling. Statsrådet nämner för övrigt utvecklingen av socialbyråernas arbete med familjer i kris och andra insatser till stöd för dessa familjer som särskilt angelägna.

Den sista reservationen, reservation 5, gäller ett socialt stödprojekt bland invandrarungdomar. Utskottet kan i princip konstatera att vad som göras skall är redan gjort, eller pågår åtminstone. Det pågår, som Alexander Chrisopoulos också sade, en hel rad olika projekt för att man på olika sätt skall kunna förbättra invandrabarnens och invandrarungdomarnas fritidssituation och därigenom förhindra utslagning.

Slutligen, herr talman, till en fråga som tas upp i fyra motioner och som utskottet diskuterat med stort allvar och i fullständig enighet, nämligen frågan om sexuella övergrepp mot barn inom familjen. Det är naturligtvis utomordentligt viktigt att förebygga att barn utnyttjas sexuellt och att de barn och familjer som ändå drabbas får hjälp och behandling. Vi vill starkt understryka nödvändigheten av att den personal som i olika sammanhang kommer i kontakt med barn som har utsatts för sexuella övergrepp inom familjen förmår inse vad som har hänt och inte drar sig för att snabbt och beslutsamt vidta de åtgärder som är bäst för barnen.

Det är med tillfredsställelse vi konstaterar att socialstyrelsen har vidtagit åtgärder för att förbättra informationen till den berörda personalen. Även Kommunförbundets initiativ på detta område bör framhållas. Dessa frågor bör också tas upp som ett reguljärt inslag vid utbildning av personal som skall arbeta med barn och ungdom och för berörd personal inom rättsväsendet.

Vi vill också understryka att myndigheternas handlande vid fall av misstänkta övergrepp måste präglas av omtanke om barnen. Framför allt får man inte avfärda ett barns uppgifter om att det har utsatts för sexuell övergrepp, utan varje sådant ärende måste utredas med yttersta omsorg. Härvid måste barnet i så stor utsträckning som möjligt skonas från upprepade förhör hos olika myndigheter.

Regeringen har uppdragit åt riksåklagare, domstolsverk, rikspolisstyrelse och socialstyrelse att i samråd utarbeta lämpligt material för information och utbildning angående förundersökning och rättegång i mål om ansvar för sexuella brott och kvinnomisshandel.

Ett skriftligt material väntas bli klart i vår. Rikspolisstyrelsen kommer till sommaren att ge ut en lärobok om förhörsteknik. Den innehåller ett särskilt kapitel om förhör med barn och tar också upp förhör med barn som utsatts för sexuella övergrepp.

Detta material bör kunna bidra till att förbättra barnens situation när misstänkta fall av incest utreds.

Ett utvecklingsprojekt med stöd från delegationen för social forskning pågår inom Stockholms läns landsting. Det syftar till att finna metoder som skall kunna användas inom den barnpsykiatriska öppenvården när det gäller att diagnostisera sexuella övergrepp mot barn.

Ett intensivt arbete pågår således på olika håll för att komma till rätta med dessa problem. Vi tycker att det är angeläget att det arbetet fortsätter och att mera ledning kan ges de berörda myndigheterna, bl. a. socialnämnderna, som ju har ansvaret för att barnen får det skydd och den omsorg de behöver. Någon riksdagens åtgärd finner vi dock inte vara påkallad med hänsyn till den uppmärksamhet dessa frågor redan har fått.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan och avslag på samtliga reservationer.

Anf. 53 GÖRAN ERICSSON (m) replik:

Herr talman! Jag blev litet förvirrad när jag lyssnade till Yvonne Sandberg-Fries. Hon sade ungefär så här: Det är viktigt och fint med stöd och

Fredagen den
29 mars 1985

Socialt behandlingsarbete, m. m.

hjälp, men professionella tröstare kan aldrig uppväga medmänsklighet. Jag vill i det sammanhanget erinra om att Ulla Tillander tidigare talade om att det är viktigt att människor tar sig an sina kamrater och att man aldrig kan köpa medmänsklighet. Det försökte också jag säga i mitt anförande. Därmed tycks vi ju vara överens i den här frågan, Yvonne Sandberg-Fries.

Vad vill då majoriteten i utskottet? Jo, man vill föra över 3,3 miljoner till de fackliga organisationerna. Då kan man möjligen undra vilken revolution dessa 3,3 miljoner skulle kunna utföra i Sverige när det gäller nykterheten på arbetsplatserna. Jag kan föreställa mig att pengarna räcker till hjälp för människor i kvarteren närmast det här huset, beroende på hur aktivt man vill arbeta, men sedan är de 3,3 miljonerna slut.

Nej, Yvonne Sandberg-Fries, jag tror inte att vare sig nykterheten eller kunskapen om dessa frågor blir större hos de anställda ute i näringslivet för att vi överför 3,3 miljoner. Det behövs helt andra åtgärder. Vad som behövs är den medmänsklighet som Yvonne Sandberg-Fries talade om och som också Ulla Tillander talade om. Det gäller att informera människor om att det går att samtala med en kamrat som är i nöd och som har det besvärligt. Jag tror att vi skall se till att det ute i kommunerna utvecklas en socialtjänst som människor känner förtroende inför och som de vill vända sig till, en socialtjänst där de känner förtröstan och kan finna någon att tala med. Att människor på något sätt skulle kunna köpa professionell hjälp och tröst via de fackliga organisationerna är enligt min uppfattning en omöjlighet.

Låt mig sedan beröra arbetsgivarnas insatser. Jag tror nämligen att det är precis lika viktigt att de deltar i det här arbetet. Någon gång på 20-talet, då det var ett kolossalt supande ute i landet, bildades det av olika människor, bl. a. anhöriga till arbetare, en organisation som heter Alkohol- och narkotikarådet, ALNA-rådet. Detta ALNA-råd har sitt säte i Stockholm och driver sin verksamhet ute i kommunerna. Låt oss se till att ALNA-rådet blir en bred och stor organisation, som kan hjälpa till med att ta sig an de här frågorna! Jag tror att de 3,3 miljonerna passar mycket bättre i ALNA-rådets händer än i några fackliga organisationers händer. I ALNA-rådet kommer de på rätt plats.

Anf. 54 ULLA TILLANDER (c) replik:

Herr talman! Det gäller att vända på slantarna och tänka efter var de statliga bidragen bäst behövs. De ideella organisationerna, som i sitt arbete är direkt inriktade på att förebygga och bekämpa missbruk har mycket små resurser att röra sig med. Att vi prioriterar de ideella organisationerna som mottagare av dessa medel är inte ett uttryck för en låg tanke om de fackliga organisationernas möjligheter att göra en insats mot missbruk. Tvärtom kan man hysa stor uppskattning av den betydelse som en facklig organisation kan ha för sina medlemmar. Men det finns gränser för vad en facklig organisation kan göra, och en rimlig och sund prioritering måste innebära att personalvården sätts högt. I en riktig personalvård måste också ingå att man informerar sina medlemmar om riskerna med att missbruka alkohol, narkotika och tobak. Det måste bl. a. vara det som man skall använda medlemmarnas avgifter till.

Anf. 55 ALEXANDER CHRISOPOULOS (vpk) replik:

Herr talman! Yvonne Sandberg-Fries kommenterar till reservation 3 tänker jag inte beröra – det kommer Inga Lantz att göra så småningom. Vad gäller reservation 5 om stödprojekt bland invandrarungdomar tror jag att Yvonne Sandberg-Fries har missuppfattat hela saken. Anledningen till att vi har skrivit motionen och motsvarande reservation är de svårigheter som invandrarungdomarna har på arbetsmarknaden. Arbetslöshetssiffrorna är dubbelt så höga för invandrarungdomar som för övriga ungdomar. Invandrarungdomarna håller på att segregeras yrkesmässigt, socialt och ekonomiskt. Utslagningen bland invandrarungdomar ökar i tilltagande takt. Därför har vi föreslagit att statsbidrag skall utgå till ett socialt stödprojekt. Förslaget innebär att människor skulle anställas för att i samarbete med arbetsmarknadsmyndigheterna, skolmyndigheterna, arbetsförmedlingen och de berörda invandrarorganisationerna kunna slussa dessa ungdomar – först hitta dem genom uppsökande verksamhet och sedan slussa ut dem antingen till utbildning eller yrkesliv.

Det hjälper inte mycket att hänvisa till vissa insatser som görs för att förbättra ungdomarnas fritidsaktiviteter. Man kan inte avslå det förslag som vi har lagt fram genom att hänvisa till att vissa myndigheter har ökat sina insatser för att förbättra invandrarungdomarnas situation vad gäller fritiden. Det är ju en helt annan sak som det är fråga om här.

Anf. 56 YVONNE SANDBERG-FRIES (s) replik:

Herr talman! Först till Göran Ericsson: När jag hör Göran Ericsson tala om kamratstödande verksamhet på arbetsplatserna grips jag av misstanken att han är tämligen illa insatt i vad det handlar om. Hela hans argumentation går ju ut på att dessa 3,3 miljoner som tillförs arbetsmarknadsorganisationerna för sådan här verksamhet inte kommer till någon nytta alls. När han påstår att eftersom möjligheten att åstadkomma någonting med hjälp av dessa pengar bara skulle sträcka sig någon kilometer utanför kammaren, måste han därmed mena att det inte utförs något arbete. Det är inte svårt att utan vidare redovisa att det på väldigt många håll i landet pågår ett mycket fint arbete när det gäller kamratstödande verksamhet. Göran Ericsson skriver faktiskt i sin egen reservation att detta är ett fint arbete, och det borde han väl kunna stå för.

Jag tror att anledningen till att moderaterna reserverat sig på den här punkten är att detta helt enkelt är ett ytterligare inslag i den allmänt fackföreningsfientliga inställning som moderaterna så ofta uppvisar. Mot den bakgrunden förstår jag reservationen bättre.

Jag har svårare att förstå vad centerpartisterna gör i det sällskapet. Ulla Tillander säger att centerns bevekelsegrund i detta sammanhang är att det finns andra organisationer som behöver stöd. Det låter mycket vackert i och för sig, men jag vill då erinra om att regeringen i den proposition som utskottet har diskuterat i det här betänkandet föreslår en rejäl ökning av anslaget till just de organisationer som Ulla Tillander ömmar så mycket för. Det går alltså inte att konstruera någon motsättning på den punkten.

Sedan förstår jag inte riktigt Alexander Chrisopoulos resonemang. Vad vi utskottet har diskuterat är ett socialt stödprojekt bland invandringdomen. Vi har då konstaterat dels att en rad projekt har startats som ett resultat av att regeringen anslagit 30 miljoner under en treårig försöksperiod till utvecklingen av fritidsgårdar, dels att 30 miljoner avsatts till åtgärder med anledning av det internationella ungdomsåret, dels att det pågår ett utvecklingsarbete som också innebär ett stöd till idrottsrörelsen, vilket framför allt är avsett för invandringdomar.

Sammantaget görs alltså en hel del insatser av det slag som anges i motionen.

Anf. 57 GÖRAN ERICSSON (m) replik:

Herr talman! Får jag bara kort säga följande. Jo, man kommer säkert att göra mycket som är bra för de här pengarna. Ombudsmän kommer att anställas, kursverksamhet kommer att genomföras osv. – det gäller alltså sådan verksamhet som varken Yvonne Sandberg-Fries, Ulla Tillander eller jag tror är särskilt bra. Den typen av verksamhet är i varje fall inte bättre än den kamratnära verksamheten, som innebär att man talar med en kamrat som har det besvärligt. Jag tror att det kommer att bli fruktansvärt många kurser och att fruktansvärt mycket folk kommer att anställas för pengarna i fråga, människor som också skall ha lön nästa år. Jag tror dock inte att man kommer att nå de människor ute på arbetsplatserna som är i nöd och som super. Kanske befinner sig dessa människor inte alls på arbetsplatsen, utan de är kanske hemma.

Vi talar således så att säga litet förbi varandra. Jag tror dock att vi i sak är överens om vad som är bra. Vi tror också att det här är en viktig verksamhet. Men ärligt talat tror jag, Yvonne Sandberg-Fries, att kurser och konferenser kan hållas inom ramen för den reguljära fackliga verksamheten. Man behöver inte 3,3 miljoner. Däremot tror jag att ALNA-rådet mycket väl skulle behöva de 3,3 miljonerna för att upprätthålla sin verksamhet, som är en gammal och fin tradition – alltsedan 1920-talet.

Anf. 58 ULLA TILLANDER (c) replik:

Herr talman! Det är inte fråga om någon motsättning mellan de fackliga organisationernas och de ideella organisationernas syn när det gäller det här arbetet. I stället är det fråga om en prioritering och om var man skall satsa just de här 3,3 miljonerna. Vi tror att det är de ideella organisationerna som är i större behov av nya pengar. För de fackliga organisationerna måste det vara, som jag sagt tidigare, en självklar uppgift att vårda om sina medlemmar. En medlems personliga och sociala välfärd hänger på om man är medveten om riskerna i det här sammanhanget. En facklig organisation måste prioritera uppgiften att informera på det här området.

Anf. 59 YVONNE SANDBERG-FRIES (s) replik:

Herr talman! Göran Ericsson behagade just lämna kammaren. Jag måste i varje fall säga att inte heller hans andra inlägg visade prov på några större

kunskaper om vad det här handlar om. Hela hans resonemang andas en misstro mot fackföreningsrörelsen: som om man så att säga skulle försöka sno åt sig pengar för att bedriva något slags ordinarie verksamhet, som man annars skulle ha fått använda sina egna pengar till. Ett sådant synsätt är fullständigt främmande för mig. Jag har allt förtroende för att de fackliga organisationerna använder pengarna på ett riktigt och bra sätt. Om Göran Ericsson vill förkovra sig litet, kan jag hänvisa till en utmärkt artikel i det senaste numret av tidningen Kommunalarbetaren. Där beskrivs hur man räddat en arbetskamrat ut ur en mycket besvärlig situation, tack vare den kamratstödande verksamheten. Läs på litet grand, så att vi i fortsättningen kanske kan ha en litet mera sansad diskussion!

Anf. 60 INGA LANTZ (vpk):

Herr talman! Drogmissbruket är vår tids största sociala problem, och för att stoppa det behövs insatser på många olika områden. Det behövs en samordning mellan sociala lagar och narkotikastrafflag. Det behövs insatser av rehabiliterande karaktär med bättre och fler vårdplatser. Det behövs förebyggande och uppspårande insatser i skolor, på fritidsgårdar och på arbetsplatser. Allt arbete för att stoppa och motverka drogmissbruk måste bygga på människors medvetenhet. Därför är det viktigt att olika slag av folkrörelser engageras i denna kamp.

I Nacka kommun utanför Stockholm blandar ungdomarna ut amfetamin med vatten och dricker detta. I Nyköping har under de senaste tio åren 30 människor dött av narkotika. De flesta var mycket unga – genomsnittsåldern var 27 år. I Nyköping känner polisen till ett hundratal missbrukare som använder tung narkotika. Det verkliga antalet är förmodligen högre. Haschmissbruket är omöjligt att kartlägga. Däremot visar undersökningar att var tionde gymnasieelev i Nyköping någon gång rökt hasch.

Missbrukarna i Nyköping åker till Stockholm för att köpa narkotika. För 2 000–3 000 kr. får man 5–10 gram amfetamin. Den marknaden ökar just nu. För att kunna betala sin narkotika måste missbrukaren stjäla ihop många tusental kronor, eftersom hällaren bara betalar en tredjedel av stöldgodsets verkliga värde.

För en tung heroinist kostar missbruket 4 000–5 000 kr. per dag. För enbart de tunga missbrukarna här i Stockholm kostar missbruket 40 milj. kr. varje dag, om man räknar 5 000 kr. gånger 8 000 tunga missbrukare. Totalt omsätts varje dag i Stockholm – om man räknar med en tredubbling av värdet av det som måste stjälas ihop eller skaffas på annat sätt för att finansiera missbruket – inom den tunga narkotikahandeln 120 milj. kr. Det handlar alltså om ofantliga värden.

80 % av lägenhetsinbrotten i Stockholm begås av narkotikamissbrukare i jakten efter pengar. Narkotikamissbruket leder till en omfattande ekonomisk brottslighet, både på det lilla planet och på det stora internationella planet.

Det finns med andra ord mycket starka ekonomiska intressen inblandade i narkotikahandlingen.

Drogkulturen ingår som en omistlig del i den kommersiella kultur och den borgerliga ideologi som gjort sig särskilt bred i tider av ekonomisk kris. Droganvändningen ansluter till en individualistisk människosyn, sökande efter kortvarig personlig tillfredsställelse och det förakt mot kollektiva lösningar som utmärker en borgerlig ideologi. Det är arbetarrörelsens kamp för ett bättre samhälle som drabbas av den passivering som följer i drogkulturens spår.

Arbetarrörelsen har alltid gått i spetsen för att bekämpa dåliga sociala miljöer och förhållanden. Det har diskuterats huruvida det är dåliga sociala förhållanden som föder ett missbruk eller om det är själva förekomsten av droger som leder till dåliga sociala förhållanden. Så mycket kan man dock konstatera som att drogerna i sig har en aktiv roll när det gäller att både skapa och fördjupa sociala missförhållanden. Verkligheten visar att missbrukare också rekryteras från gynnsamma miljöer om drogerna finns tillgängliga. Det räcker således inte enbart att förbättra de dåliga miljöerna. Kampen måste också föras mot själva drog förekomsten. Med denna insikt blir arbetet på att medvetandegöra människor än viktigare.

Herr talman! Det är ute i kommunerna som det mesta arbetet mot narkotikan måste föras, både det förebyggande och det rehabiliterande arbetet. Socialtjänsten har en nyckelroll i detta arbete som en samordnare mellan olika kommunala myndigheter.

Det krävs kommunala åtgärdsprogram mot narkotikan. Många kommuner har sådana program. Vad som däremot ofta saknas här är resurser för att förverkliga dessa åtgärdsplaner. Vänsterpartiet kommunisterna föreslår att särskilda medel anslås till kommunerna så att kommunerna tillförsäkras ett ekonomiskt utrymme för att förverkliga uppsatta mål.

Den motion som kräver särskilda medel till kommunerna avstyrks av utskottet. Yvonne Sandberg-Fries sade också precis det som står i betänkandet. Hon hänvisar till utvecklingsinsatser som görs och till att man skall utveckla metoderna i öppenvården och förbättra utslussningen. Det är riktigt. Men det är någonting annat än det som föreslås i motionen, som nämligen tar upp det vanliga dagliga arbetet mot narkotikan ute i bostadsområdena.

Det framhålls i betänkandet att kommunerna bör utveckla detta drogpolitiska handlingsprogram, som också vpk förespråkar. Men så säger man att förverkligandet skall ske inom befintliga ramar. Det är just det som är problemet – att det skall inom befintliga ekonomiska ramar. I många kommuner saknas befintliga resurser för att förverkliga detta arbete. Därför är det viktigt att de krav som vpk reser i motionen, och som även finns i en av reservationerna till betänkandet, bifalls.

Sedan underströk Yvonne Sandberg-Fries att socialnämnderna är skyldiga och att detta är deras arbete. Ja, det är riktigt – det är deras arbete. Men då måste de också få resurser för att förverkliga detta, och det saknas tyvärr i många kommuner.

Anf. 61 THURE JADESTIG (s):

Herr talman! I anslutning till detta betänkande har jag tre motioner. Med hänsyn till en begäran från talmannen skall jag begränsa mig till att beröra en av motionerna. Det är motion 1776, där vi tar upp anslagsfrågor som en uppföljning av kompensation för effekterna av periodisering av utbetalningen av statsbidraget. Tidigare utbetalades det nämligen en gång årligen. Nu delas det upp kvartalsvis, och organisationerna gör därmed via räntebärandet rena förluster.

Övriga folkrörelser har kompensrats, dock inte nykterhetsrörelsen. Utskottets skrivning visar en positiv attityd till nykterhetsrörelsens arbete, som utförs i kampen mot drogmisbruket och som i sig är lika väsentligt och kanske på sikt viktigare än den nu prioriterade sektor som missbrukarvården är.

Men jag vill ändå säga, med anledning av den diskussion som förts, att den kamratstödande verksamheten, som är ett Verdandiinitiativ, är något av det bästa som hänt inom missbrukarvården de senaste åren. Men bruket har blivit vårt lands största sociala och hälsopolitiska fråga, och det kräver ökade insatser på missbrukarvårdens område. De insatserna skall jag inte ifrågasätta. Men i konsekvens härmed borde också det förebyggande arbetet prioriteras.

Jag beklagar den inställning som man synes ha i dag, att dela in folkrörelserna i ett A och ett B-lag. Det visar en viss okänslighet, kanske okunnighet – ja, kanske t. o. m. ovlja. Jag accepterar inte den här negativa inställningen till nykterhetsrörelsen. Det är i dag omöjligt att skapa rättvisa emot ett enhälligt utskott, men från nykterhetsrörelsens sida skall vi under den kommande valrörelsen påpeka denna orimliga situation för allmänheten. Som en ytterligare markering av vad jag har sagt yrkar jag bifall till motion 1776.

Anf. 62 YVONNE SANDBERG-FRIES (s):

Herr talman! Med anledning av Thure Jadestigs senaste inlägg vill jag bara poängtera att vi i utskottsmajoriteten naturligtvis inte har någon negativ inställning till nykterhetsrörelsen. Vi skriver tvärtom att nykterhetsrörelsen är oerhört viktig och att den gör värdefulla insatser i kampen mot drogmisbruket.

Det föreslås även en viss uppräknig av organisationsstödet, som vi tillstyrker. Dessutom föreslås uppräknig av anslagen till de organisationer som ägnar sig åt rehabilitering. Utskottsmajoriteten skriver sedan att man mot bakgrund av detta inte kan tillstyrka någon ytterligare höjning av det centrala stödet till nykterhetsrörelsen för nästa budgetår. Detta ger eventuellt Thure Jadestig möjlighet att återkomma i frågan.

Anf. 63 THURE JADESTIG (s):

Herr talman! Den möjligheten har jag inte här i riksdagen, men däremot utanför riksdagen. Jag kommer nämligen inte att stanna kvar i det här arbetet efter den här riksdagsperioden.

*Socialt behand-
lingsarbete, m. m.*

En sak hoppas jag verkligen, och det är att man kompenserar nykterhetsrörelsen, i likhet med vad man gjort i andra fall, med anledning av de ändrade utbetalningsformerna. Det är här fråga om en orättvisa som måste rättas till.

Överläggningen var härmed avslutad.

Mom. 1 (statsbidraget till vissa nykterhetsorganisationer m. fl.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot motion 1776 av Thure Jädestig – bifölls med acklamation.

Mom. 3 (medelsanvisningen till information m. m.)

Utskottets hemställan bifölls med 162 röster mot 114 för reservation 1 av Rune Gustavsson m. fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 9 (statsbidrag för kommunernas narkotikabekämpning)

Utskottets hemställan bifölls med 260 röster mot 18 för reservation 3 av Inga Lantz. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 14 (stöd till metodutveckling inom socialtjänsten)

Utskottets hemställan bifölls med 258 röster mot 19 för reservation 4 av Inga Lantz. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 16 (socialt stödprojekt bland invandrarungdom m. m.)

Utskottets hemställan bifölls med 258 röster mot 19 för reservation 5 av Inga Lantz. 1 ledamot avstod från att rösta.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

8 § Kammarerna beslöt att förhandlingarna skulle fortsättas vid ett senare sammanträde.

9 § Anmäldes och bordlades

Propositionerna

1984/85:157 Förslag till lag om värdepappersmarknaden

1984/85:158 Vissa telefrågor

1984/85:176 Förslag till lag om särskilda omsorger om psykiskt utvecklingsstörda m. fl.

1984/85:179 Förslag till lag om skydd mot utförelse av vissa äldre kulturföremål

1984/85:181 Utvecklingslinjer för hälso- och sjukvården, m. m.

1984/85:182 Godkännande av en internationell konvention om harmonisering av gränskontroller av varor, m. m.

1984/85:183 Godkännande av överenskommelse mellan Sverige och Nederländerna om ömsesidigt bistånd i tullfrågor

1984/85:184 Ändrad administration av studiehjälp och vuxenstudiestöd m. m.

1984/85:186 Lokalisering av central myndighet för AMU-organisationen
1984/85:188 Ändring i lagen (1968:576) om Konungariket Sveriges stadshypotekskassa och om stadshypoteksföreningar.

Nr 111

**Fredagen den
29 mars 1985**

10 § Anmäldes och bordlades
Skatteutskottets betänkanden
1984/85:47 Traktamentsbeskattning m. m.
1984/85:48 Skatteflykt m. m.

*Meddelande om
interpellationer*

Justitieutskottets betänkanden
1984/85:22 Ny viteslagstiftning (prop. 1984/85:96)
1984/85:23 Effektivare delgivning (prop. 1984/85:109)
1984/85:24 Översyn av lagen om TV-övervakning

Lagutskottets betänkanden
1984/85:27 Järnvägstrafiklag m. m. (prop. 1983/84:117 och prop. 1984/85:33 delvis)
1984/85:33 Anslag till resegarantinämnden (prop. 1984/85:100 delvis)

Kulturutskottets betänkanden
1984/85:10 Radio och television (prop. 1984/85:100 delvis)
1984/85:12 Idrott, rekreation och turism (prop. 1984/85:100 delvis)

Utbildningsutskottets betänkanden
1984/85:20 Anslag till statens skolor för vuxna: Utbildningskostnader, m. m. (prop. 1984/85:100 delvis)
1984/85:22 Undervisning för invandrare i svenska språket, m. m. (prop. 1984/85:100 delvis)

Trafikutskottets betänkanden
1984/85:15 Anslag till Riksfärdtjänst och Kostnader för visst värderingsförfarande (prop. 1984/85:100 delvis)
1984/85:16 Anslag till Transportforskning (prop. 1984/85:100 delvis)
1984/85:17 Anslag till SMHI och vissa andra institut m. m. (prop. 1984/85:100 delvis)
1984/85:18 Anslag till Transportstöd för Gotland (prop. 1984/85:100 delvis).

11 § Meddelande om interpellationer

Meddelades att följande interpellationer framställdes

den 29 mars

1984/85:128 av *Rune Torwald* (c) till statsrådet *Ingvar Carlsson* om narkotikabekämpningen:

”Stoppa knarket – gör all befattning olaglig” var mottot för den namninsamling som Föräldraföreningen mot narkotika, FMN, och Riksförbundet för ett narkotikafritt samhälle, RNS, där jag själv varit aktiv drygt tio år, genomförde hösten 1984. Närmare en halv miljon människor skrev på listorna. I en SIFO-undersökning uttalade 95 % av svenska folket sitt stöd för en kriminalisering av missbruket av narkotika.

Vice statsministern Ingvar Carlsson deklarerade vid den socialdemokratiska regeringens tillträde 1982 att socialdemokraterna skulle göra ”rent hus med knarket”. Trots detta motsatte sig regeringen och socialdemokraterna bl. a. centerpartiets krav på kriminalisering av narkotikamissbruk vid riksdagsbehandlingen i december 1984.

Men dess värre är det inte bara på lagstiftningens område som regeringen visat bristande handlingskraft. Visserligen har man vid upprepade tillfällen försäkrat att man prioriterar kampen mot narkotika. Men är man i kontakt med exempelvis narkotikaspanare, så får man minst av allt ett intryck av att det verkligen sker en satsning på att bekämpa narkotikabrottsligheten.

Många aktiva narkotikaspanare uttalar i dag sin vanmakt och förtrytelse över att regeringen inte infriar det löfte man gav vid regeringsskiftet att ”nu skulle det satsas som aldrig tillförne på narkotikabrottsligheten”. Det talades faktiskt om att åtskilliga miljoner kronor skulle satsas i kampen mot narkotika.

Hur har det då blivit i realiteten? Ja, i ett distrikt här i Stockholmstrakten har man talat om för mig att man inte fått hjälp med kommunikationsmedel, dvs. radioapparater och liknande hjälpmedel förrän man hade fått sådana i gåva från Lions. Nyligen har man för övrigt åter blivit kontaktade av Lions, som har visat vilja att satsa pengar för komma till rätta med narkotikaproblemen i samhället. Den centrala polisledningen har emellertid framhållit att man bör tacka nej till denna form av bidrag enligt direktiv ”uppifrån”.

Enligt uppgift har det verkliga dråpslaget nu drabbat kampen mot narkotikan i många polisdistrikt genom att man fått besked om att man inte får göra mer än tio timmar övertid per månad. Det finns nämligen inte pengar till att betala ytterligare övertidskostnader med. Det finns t. o. m. polisdistrikt i Stockholm där man tills vidare inte får göra någon övertid alls.

Är detta ett uttryck för den stora satsning som Ingvar Carlsson och hans kolleger i regeringen utlovade? Är detta uttryck för regeringens prioriteringar inom polisväsendet?

Narkotikaspaning är inte något som man sysslar med mellan kl. 8 och 16 och sedan bara går hem. Tvärtom är det ju så att man bär dessa problem med sig även på fritiden, och de kräver ett engagemang långt utöver det normala för att man skall kunna uppnå goda resultat.

I december förra året utfärdade rikspolisstyrelsen direktiv till polisdistrikten att den speciella våraktion som skett under senare år inte skulle få genomföras under våren 1985, trots att tidigare års aktioner haft mycket goda effekter. Anledningen lär vara att ganska mycket övertid oftast måste tillgripas för att man skall klara denna typ av aktioner. Hur skall det då gå när övertidstjänstgöring nästan stoppas? Resultatet blir i slutänden att det inte

kommer att göras så många ingripanden som man borde eller kunde ha gjort under den tid aktionen pågått.

Men detta är kanske ett sätt att bättra på statistiken? För görs det få ingripanden beroende på bristande resurser, så kanske den fåkunnige tolkar detta som ett uttryck för att narkotikamissbruket är på nedåtgående.

Med hänvisning till det anförda ber jag att få ställa följande frågor till ställföreträdande statsministern Ingvar Carlsson:

1. Är regeringen underrättad om att narkotikabekämpningen nu går på sparlåga på grund av brist på medel?
2. Vilka åtgärder avser regeringen nu att vidta för att återigen ge narkotikapanare m. fl. inom polisväsendet tillräckliga resurser för att regeringen skall kunna infria löftet att göra "rent hus med knarket"?

1984/85:129 av *Rune Torwald* (c) till kommunikationsministern om postverkets beslutsordning:

I samband med att postverkets nya organisation fastställdes för drygt ett år sedan försäkrade bl. a. kommunikationsminister Boström att det var fråga om en omfattande decentralisering. För egen del betvivlade jag detta och påpekade bl. a. att de nya regionerna inte hade tillförsäkrats samma befogenheter när det gällde anskaffning av postlokaler etc. som de tidigare sju regioncheferna hade.

Dess värre måste jag nu konstatera att mina farhågor var välgrundade. Numera är man i full färd med att centralisera besluten beträffande lokalanskaffning m. m. till huvudkontoret, dvs. till Stockholm. Många av de beslut som de tidigare sju regioncheferna hade rätt att fatta när det gällde att anskaffa och förhyra postlokaler m. m. håller nu på att koncentreras till personalen vid huvudkontoret.

Tidigare fanns en regional befogenhet att förhyra lokaler upp till 1 500 m² yta. Men nu har befogenheten begränsats till att avse en hyresökning på 10 000 kr. om året, vilket ungefär motsvarar hyran för ett par bilplatser i ett garage. Ett par andra exempel som visar hur det har gått med denna "delegering" är att det numera inte är möjligt att byta ut kassadisen vid ett medelstort lokalpostkontor eller att anskaffa en bandtransportör utan att ärendet underställs huvudkontoret i särskild ordning.

Jag uttryckte också mina farhågor för att personalen på de postkontor som inte blev regionkontor skulle berövas en hel del befogenheter, vilka skulle komma att hänföras till regioncheferna. Även i detta fall har jag uppenbarligen blivit sannspådd. Låt mig ge ett litet citat från en bitter postmästare som inte längre har några egentliga befogenheter. Han skriver: "För egen del har jag i dag inte särskilt mycket att ta till ifråga om befogenheter – dvs rätt att besluta. Jag har t ex inget att säga till om ifråga om en enkel utsträckning av en lantbrevbäringslinje eller ökning av arbetstidsuttaget – om än aldrig så litet. Sådant sköts via handläggare och sektionschefer på närmaste regionkontor".

Vederbörande antyder också att det kanske kan kännas skönt för dem som

Fredagen den
29 mars 1985

*Meddelande om
interpellationer*

inte vill ta ansvar. Men desto mer frustrerande för den ambitiöse lokale chef som vill tillse att hans organisation smidigt anpassas till behoven inom hans område. Jag återkommer därför till det kategoriska löfte som uttalades av kommunikationsminister Boström, att den nya organisationen absolut inte skulle leda till centralisering av befogenheter utan tvärtom till en ökad decentralisering av sådana.

Med hänvisning till det anförda ber jag att få fråga kommunikationsministern:

Vilka åtgärder är kommunikationsministern beredd vidta för att förhindra att

1. befogenheter inte centraliseras från regionerna in till huvudkontoret och
2. befogenheter inte centraliseras från de kvarvarande postkontoren till överordnat regionkontor?

1984/85:130 av *Wiggo Komstedt* (m) till kommunikationsministern om förbättrad service på inrikesflyget:

Förra året erhöll SAS ett internationellt pris. Detta motiverades bl. a. av att bolaget höll angivna avgångstider. Som flygresenär varje vecka mellan Sturup och Arlanda flygplatser kan jag konstatera att sedan SAS erhöll priset har man strängt taget inte flugit i rätt tid någon gång. Förseningarna tenderar att bli allt längre för varje vecka.

Detta kan omvittnas av dem som i likhet med mig är resenärer varje vecka.

Det man hör bland irriterade resenärer är ofta: "Så här kan ett monopolföretag bete sig."

Morgonplanet den 26 mars till Arlanda med tidtabellsavgång kl. 07.30 försenades till kl. 09.45. SAS-personalen förklarade förseningen med att Arlanda inte kunde skicka iväg planen till Sturup i tid på grund av den stora anhopningen av utrikesplan med anledning av strejken på Kastrup-Köpenhamn.

Man kan med rätta fråga sig om det svenska inrikesflyget helt skall missgynnas för att det råder strejk i Danmark.

I det nordiska flygsamarbetet har Sverige alltid missgynnats. Under en lång följd av år betalade de vinstgivande svenska inrikeslinjerna de stora förlusterna i Danmark och Norge på dessa länders inrikesflyg.

Åberopande det anförda ber jag att till kommunikationsministern få ställa följande fråga:

Avser kommunikationsministern att ta upp diskussioner med SAS om förbättring av service på det svenska inrikesflyget?

1984/85:131 av *Oswald Söderqvist* (vpk) till statsrådet Mats Hellström om svenskt engagemang i utländsk kärnkraftsverksamhet:

Beslutet om avveckling av kärnkraften i Sverige har ryckt undan basen för en inhemsk marknad för kärnkraftsindustrin. Åtminstone tills vidare betyder det att den nu satsar på export av både material och kunnande. På sikt räknar

man med att avvecklingsbeslutet i Sverige skall upphävas och en ny kärnkraftsutbyggnad sätts i gång. Man upprätthåller således kompetensen genom exportinsatser, och detta uppmuntras på allt sätt av regeringen.

Samtidigt växer kunskaperna och insikterna om det nära sambandet mellan kompetens på kärnkraftsområdet och kärnvapenområdet. Kärnenergi är i dessa sammanhang ett ouplösligt begrepp oavsett vad den avses användas till, kraftproduktion eller vapentillverkning. Myten om "civila" och "militära" program är inte längre möjlig att upprätthålla. Varje stat som startar ett kärnenergiprogram kan välja hur den slutligen vill utnyttja det. Den som därför bidrar till utvecklingen och utbyggnaden av ett sådant program bidrar också till spridningen av kärnvapen trots det så omtalade icke-spridningsavtalet och IAEA:s övervakning.

I detta internationella spel deltar Sverige genom sin kärnkraftsexport. Framför allt ASEA-Atoms agerande i sammanhanget måste nu uppmärksammas och belysas. Men också det statliga Studsvik och dess handlande bör ifrågasättas. Några uppmärksammade affärer har kommit till mera allmän kännedom, andra är mindre välkända. ASEA-Atom är med i anbudsgivning och andra erbjudanden i ett holländskt kärnkraftsprogram. Det har talats om garantier från svensk sida om att ta emot och slutförvara kärnavfall från det holländska programmet om ASEA-Atom vinner anbudsgivningen i Holland. Även anriknings tjänster för svensk räkning har nämnts i sammanhanget.

Sydkorea är en av de stater som redan har och vidareutbygger ett stort kärnkraftsprogram. Med tanke på konflikten på den koreanska halvön ligger det mycket nära till hands att anta att man genom detta program också kommer att skaffa sig kompetens på kärnvapenområdet. Också här är ASEA-Atom en av intressenterna och har redan bidragit med såväl tekniskt kunnande som förmodligen materielexport.

Om ASEA-Atoms och andra svenska kärnkraftsindustriers övriga agerande på exportmarknaden är inte särskilt mycket bekant. En viss export av tjänster och kunnande till Syrien ägde enligt vissa uppgifter rum för några år sedan. En redovisning av vilken omfattning det svenska engagemanget har inom detta område måste därför anses ha ett mycket stort allmänt intresse.

Jag vill därför fråga utrikeshandelsministern:

1. I vilken omfattning är Sverige och svenska företagsintressen engagerade i det holländska kärnkraftsprogrammet?
2. På vilket sätt och i vilken omfattning har Sverige och svenska företag deltagit i Sydkoreas kärnkraftsprogram och pågår fortfarande detta engagemang?
3. I vilka övriga länder och på vilka övriga marknader pågår en sådan svensk verksamhet?

1984/85:132 av Görel Bohlin (m) till kommunikationsministern om egenriggerverksamheten vid Arlanda flygplats:

I anslutning till Arlanda flygplats har en rad företag etablerat sig. Expansionen vad beträffar service och näringar är betydande, och luftfarts-

verket är en av de många som bedriver kommersiell verksamhet. Själva den växtkraft som finns i och omkring flygplatsen är något mycket positivt såväl för landet som för Stockholmsregionen.

Flera projektgrupper arbetar med framtidsperspektiv för Arlanda flygplats. En, DISPAR, inventerar luftfartsverkets framtida markbehov och hur detta skall disponeras.

En annan grupp, som består av länsstyrelsen, Sigtuna kommun och luftfartsverket, arbetar i fem undergrupper angående:

1. luftfartsverkets framtida resursbehov utanför själva flygplatsen
2. framtida frihamnsresurser
3. turistsatsningar
4. markresurser för kringbebyggelse i ett vidare perspektiv
5. potential för utbildnings- och forskningscentrum.

Dessutom finns en tredje grupp, där BPA engagerats för framtida expansionsresurser.

I detta övergripande perspektiv är det inte minst viktigt att verkets myndighetsutövande roll resp. affärsmässiga funktion går att urskilja.

Luftfartsverket är ett affärsverk och har som sin uppgift såväl rörelseidkande som myndighetsutövning. I anslutning till myndighetsutövningen växer också viss del av serviceutbudet fram. Ett krav från moderata samlingspartiet är att de affärsdrivande verkens myndighetsutövning skall åtskiljas från den affärsdrivande verksamheten och – vad gäller luftfartsverket – att de statliga flygplatserna skall ombildas till aktiebolag. Ett aktiebolag tvingas att utifrån stränga lönsamhetskrav överväga vad det är lönsamt att utvidga verksamheten med och vad som blir mer lönsamt att ta på entreprenad eller att hyra in.

Man blir betänksam när man nås av informationen att flygplatsledningen tycks vilja hindra privat företagsamhet. Företagets typ av verksamhet är ett intresse även för flygplatsen. I stället för att bejaka den stimulans som ligger i en konkurrenssituation vill man tydligen utestänga de enskilda företagen.

Flygplatsledningen har begärt varumärkesskydd för ett 40-tal ordmärken med åtföljande verksamhetsassociation av de mest skilda slag från Arlandisco till Arlanda bilservice. Detta visar vilka affärsverksamheter man från flytplatsledningen har avsikten att gå in på. Eftersom luftfartsverket på detta sätt täcker in så stor del av marknaden i anslutning till flygplatsen, utesluter man i praktiken privata alternativ. Det är inte längre lönsamt för ett privat företag, eftersom man inte tror sig få möjlighet att konkurrera på någorlunda lika villkor med det resursstarka luftfartsverket. För samhället/staten skulle det emellertid vara mer fördelaktigt, och då inte enbart av skatteinkomstskäl, om samma verksamhet bedrevs i enskild regi. Verksamheten behövs sannolikt och berikar utbudet vid och omkring flygplatsen, men det kan ju ske lika bra om luftfartsverket endast påtar sig en förmedlande roll i förhållande till privata rörelseidkare. I sin nit att överblicka och behärska utbyggnaden på och omkring Arlanda gör sig flygplatsledningen genom sådana här åtgärder på sätt och vis skyldig till illojal konkurrens.

Ambitionen att få en internationellt sett attraktiv flygplats inkl. alla

kringaktiviteter kan inte kritiseras. Vad som emellertid måste kritiseras är tendensen att försöka utestänga privat näringsidkande till förmån för egen regi inom alla de tänkbara områden som även luftfartsverket kan ha intresse av. Det är dessutom enligt min mening direkt felaktigt att verket i sin nuvarande form skall bedriva en så omfattande affärsverksamhet. Det tycks också som om verket strävade efter monopol på en rad områden.

Ledstjärnan för alla parter borde vara självklar, dvs. kostnadstäckning, lönsamhet, effektivitet, kompetens. Erfarenheten visar emellertid att då eljest naturliga entreprenadverksamheter samlas under samma offentliga hatt tycks stordriftsfördelarna försvinna på så sätt att just effektivitet, kostnadstäckning och lönsamhet blir svårredovisade.

Vad avser kommunikationsministern att vidta för åtgärder som främjar näringslivsetablering, entreprenader och den mångfald i utbudet av service på flygplatsen som onekligen ökar om fler får möjlighet att konkurrera på lika villkor?

Sammanblandningen av myndighetsutövning och affärsverksamhet är i sammanhanget ett problem. Hur avser kommunikationsministern att komma till rätta med detta?

12 § Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framställdes

den 28 mars

1984/85:508 av *Martin Olsson* (c) till jordbruksministern om förstärkt skydd för Haverö strömmar:

Enligt regeringens proposition 1983/84:160 skulle Haverö strömmar i Ljungan inom Ånge kommun ingå i planen för utbyggnad av vattenkraften under tioårsperioden 1984–1993. På förslag av bostadsutskottet (BoU 1983/84:30) och med anledning av motion av bl. a. mig beslöt riksdagen att avslå regeringens förslag i denna del och gav i stället regeringen till känna att Haverö strömmar inte borde ingå i planen. Motiveringen för riksdagsbeslutet var dels det ringa produktionstillskott som en utbyggnad skulle ge, dels kommunens avstyrkan med hänsyn till det starka bevarandeintresset.

Trots riksdagsbeslutet föreligger nu en ansökan om att bygga en damm, som enligt kommunen och länsstyrelsen samt de organisationer som verkat för bevarande skulle få ungefär samma negativa påverkan på miljön som ett kraftverksbygge skulle ha fått.

För alla som arbetat för bevarande av Haverö strömmar och glatt sig över fjolårets riksdagsbeslut uppevs det nu som anmärkningsvärt och inkonsekvent, om det trots riksdagsbeslutet om att inte bygga kraftverk ändå genom andra åtgärder skall kunna vara tillåtligt att enligt riktlinjerna för den fysiska riksplaneringen göra ungefär motsvarande ingrepp i den skyddsvärda naturen.

---

*Meddelande om
frågor*

Med anledning härav vill jag till jordbruksministern ställa följande fråga:

Avser jordbruksministern att verka för förstärkning av skyddet för Haverö strömmar så att dessa och den omgivande naturmiljön bevaras?

den 29 mars

1984/85:509 av *Jens Eriksson* (m) till statsrådet Mats Hellström om verkningarna för svenskt fiske av Spaniens och Portugals medlemskap i EG:

I nyheterna i morse meddelades att Spanien och Portugal blivit medlemmar i EG. Det kan enligt min uppfattning innebära att vår export av bl. a. torsk och fiskkonserver till dessa länder beläggs med tullar.

Med kännedom om de avtal som ingåtts tidigare om ensidiga koncessioner vill jag till utrikeshandelsministern ställa följande fråga:

Avser utrikeshandelsministern att vidta åtgärder för att hålla svenskt fiske och svensk fiskberedningsindustri skadeslösa när dessa länder blir medlemmar i EG?

1984/85:510 av *Bo Lundgren* (m) till finansministern om begränsningen av skatteavdrag:

En ytterligare skärpt avdragsbegränsning skulle bl. a. leda till att mångdubbelt fler småhusägare än nu skulle drabbas av höjda boendekostnader.

Såväl finansministern som hans närmaste medarbetare har uttalat sig för en ytterligare begränsning av avdragens värde.

I ett frågesvar den 21 mars sade finansministern att han *för närvarande* inte har några planer på att lägga fram ett sådant förslag.

Mot den bakgrunden vill jag fråga finansministern om han kan garantera att regeringen inte avser att skärpa avdragsbegränsningen under kommande mandatperiod.

13 § Kammaren åtskildes kl. 13.59.

In fidem

BENGT TÖRNELL

/Solveig Gemert